

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše | junij 16 | 4,70 EUR

70

Sloveniji za 25 let

Postavljanje meja v razredu

Integracija etike in vrednot v vzgojo in izobraževanje

V žarišču: Zdravje mladih in šola

SET ZA SAMOPOMOČ PRI PIKIH ŽUŽELK

"Set za samopomoč pri pikih žuželk je bila velika želja čebelarjev, saj vemo, da čebele in žuželke pičijo. Setu so priložena tudi natančna navodila za ravnanje ob pikih čebel in ostalih žuželk. Priporočljivo je, da ima usako gospodinjstvo tak set, saj so piki nekaj usakdanjega. S setom za samopomoč si lajšamo posledice pika, kar je pomembno predvsem pri otrocih."
Boštjan Noč, predsednik čebelarstva Slovenije

Na voljo sta **2 seta za samopomoč pri pikih žuželk**.

Osnovni set vsebuje:

- **Artsana instant led vrečka**
- **After Bite Xtra gel 20g**
- **Flonidan S 10mg tablete 10x**
- **Proculin 0,3mg/ml kapljice za oko, 10ml**
- **Torbica**

Drugi set vsebuje še **Aspivenin črpalko**.

Seta sta na voljo v enotah Lekarne Ljubljana.

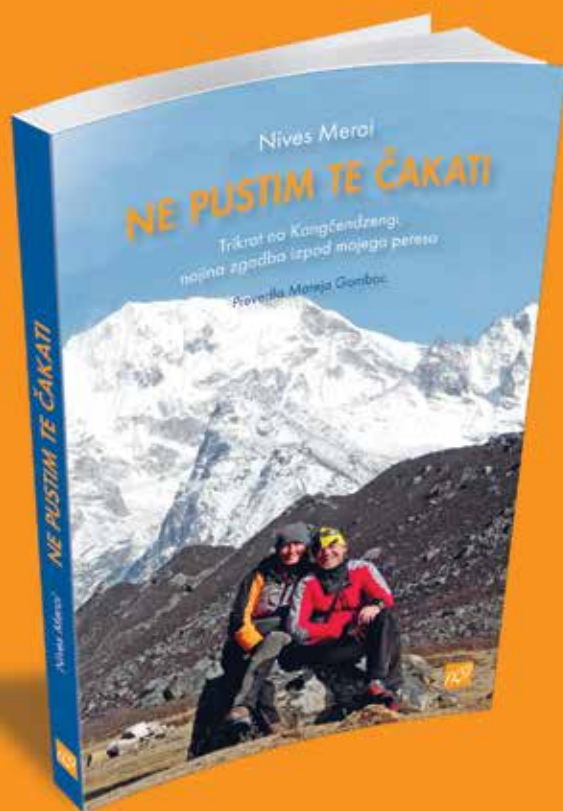

v sodelovanju s Čebelarstvo Slovenije

Pred uporabo natančno preberite navodila! O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali farmacevtom. Biocide uporabljajte varno. Pred uporabo vedno preberite etiketo in podatke o izdelku.

www.lekarnaljubljana.si

www.mohorjeva.org

1851

Ta zgodba se začne (slabo) in konča (srečno) na Kangčendzengi, tretjem najvišjem vrhu sveta, enem najtežje dosegljivih. To je junaška zgodba, ne samo iz sveta alpinizma, temveč predvsem zgodba o ljubezni in notranji rasti Nives Meroi, ene najpomembnejših alpinistk na svetu, in njenega moža, Beneškega Slovenca Romana Beneta.

(168 strani, 19,50 €)

Ustanovitelja in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov
Slovenije in Družba Jezusova

Svet revije

mag. Ivan Bresciani
dr. Helena Jeriček Klanšček
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Marjan Peneš
dr. Bogdan Polajner
dr. Peter Svetina
dr. Peter Vencelj
Marija Žabjek

Odgovorni urednik
mag. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Dejan Hožjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
dr. Franci M. Kolenc
dr. Andrej Perko
mag. Magda Burger

Naslov uredništva

Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43 83 983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV
SI64231160

Transakcijski račun
SIS6 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici

Prelom

Ikona Rozman d.o.o.

Tisk

Grafis trade d.o.o.

Lektoriranje

Lucija Petelinšek
Barbara Rodošek

Revija VZGOJA izhaja
štirikrat letno. Cena izvoda
v letu 2016 je 4,70 EUR.
Naročnina za naročnike
v Sloveniji je 18,80 EUR
(tujina 33 EUR).

DDV in poština sta vštetata
v ceno. Odpoved naročnine
sprejemamo samo pisno za
naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov
lahko dobite na uredništvu ali
na spletni strani. Nenaročenih
prispevkov ne honoriramo.
Natisnjenih 1700 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija
za raziskovalno dejavnost RS.

Vera in kultura

✉ Silvo Šinkovec

25. maja 2016 sem se udeležil posveta učiteljev predmeta vera in kultura. Na posvetu sem se spomnil Bele knjige (2011), ki ugotavlja, da naši učenci dobijo bistveno manj potrebnega znanja s področja etike in religije kot učenci drugih držav. Zato avtorji Bele knjige zaključijo, da bi “na področjih etike in religije osnovna šola morala dodatno poskrbeti za osnovno sistematično znanje vseh učencev” (Krek in Metljak, 2011: 43).

V štirih katoliških gimnazijah v Sloveniji (Ljubljana Šentvid, Želumlje, Vipava, Maribor) poučujejo predmet vera in kultura v vseh štirih letnikih. Razvili so svoj učni načrt, metodiko in didaktiko predmeta, izdelali potrebne učbenike. Prvi vsebinski sklop je posvečen spoznavanju sebe, saj je to obdobje intenzivnega osebnostnega razvoja; drugi je spoznavanje Svetega pisma (nastajanje, zgradba, metode proučevanja in vsebine); tretji sklop je vera, ko poleg osnovnih poudarkov katoliške vere spoznavajo tudi druga verstva, s čimer odgovarjajo na temeljno potrebo družbe, saj se največ predsodkov in nestrpnosti do drugih pojavlja zaradi nepoznavanja; četrti vsebinski sklop je družba, v katero mladi vstopajo, zato se posvečajo vprašanjem naroda, Cerkev, ki ji pripadajo, in družbi, ki jo soustvarjajo.

Posvet so pripravili na podlagi ankete, s katero so želeli izvedeti, kako predmet ocenjujejo sedanji in bivši dijaki ter profesorji tega predmeta. Mnogi dijaki ta predmet ocenjujejo kot najljubši predmet, saj prispeva k posameznikovemu celostnemu razvoju, skrbi za osebni razvoj in duhovno rast, priljubljen je, ker gre za pogovor o za življenje pomembnih temah, za vzgojo za vrednote, za gradnjo skupnosti, oblikovanje narodne zavesti, spoznavanje pomena človekovih pravic in drugih verstev, za učne veččin osebne odločanja, za iskanje osebne poklicnosti itd. Na posvetu smo slišali tudi, da nekateri ravnatelji državnih gimnazij ta predmet ravnateljem štirih gimnazij zavidajo.

Kolegi iz Celovca, Gorice in Trsta so predstavili izkušnje poučevanja podobnega predmeta v Avstriji in Italiji. V Avstriji imajo verouk v vseh razredih, na vseh stopnjah po 2 uri na teden, v spričevalu je ta predmet na prvem mestu, v Italiji, kjer je ta predmet izbirni, ga obiskuje nekaj manj kot 90 % učencev. Zaradi tako različnega položaja v Avstriji in Italiji učitelje tega predmeta štejejo v stotinah, pri nas jih preštejemo na prste dveh rok. Neprimerljivo.

Ob koncu posveta je ostalo nekaj izzivov. Izpostavil bom tri. Prvi je, da bi bilo treba tako kot vse predmete tudi tega zaradi njegove posebne vloge postaviti v tesen odnos do temeljnega smotra vzgoje in izobraževanja. Spoznavanje človekove religiozne razsežnosti ne sme biti ločeno, kot še en predmet sam zase. Pediček je svaril pred zgolj horizontalo, “golo sumarizacijo” posameznih vidikov osebnosti (vsestranskost) in zagovarjal vertikalo, tisto, kar povezuje posamezne plasti osebnosti, čemur bi lahko rekli osebnostno jedro. Pedagoška stroka bi morala za osnovne in srednje šole pripraviti pedagoške koncepte, na podlagi katerih bi sodobna šola vse, kar se na njej dogaja, smiselno povezovala v spodbujanje celostnega razvoja osebnosti.

Drugi izziv izhaja iz Bele knjige, ki priznava, da slovenski učenci na področju vere in etike dobijo manj kot njihovi vrstniki v Evropi. Toda poleg splošne ugotovitve ni predvidena nobena sprememba. Mogoče je prav ta skupina strokovnjakov z oblikovanjem pedagoške teorije in prakse predmeta vera in kultura lahko navdih in strokovna opora tistim, ki se bodo v prihodnje trudili etiko in poznavanje verstev vnašati v državno šolo. Pri tem si želim, da bi bolj kot iz filozofije, sociologije ali psihologije religije izhajali iz fenomenologije religije.

Tretji izziv je povezan z vzgojnim načrtom, ki daje šolam možnost, da celostno oblikujejo področje vzgoje, kar omogoča, da se učenci učijo živeti drug z drugim (v skupnosti) in s seboj (učiti se biti), ter bistveno pripomore k zdravju otrok. ■

10

Vanja Kiswarday:
Recikliranje učnega stresa je priložnost za krepitev rezilientnosti

... Vsi učenci in dijaki, predvsem pa tisti z učnimi težavami, pogosto občutijo učni stres. ... Večkrat kot ostali učenci tak neuspeh doživljajo učenci s specifičnimi učnimi težavami in s težavami na področju vzdrževanja in usmerjanja pozornosti in koncentracije. To jih lahko navdaja z jezo, žalostjo, obupom, običajno tudi malodušjem in povečanjem odpora do šolskega dela. ...

18

Karmen Bizjak Merzel:
Kaj vidijo učiteljeve oči?

... Obdobje mladostništva je viharno obdobje iskanja identitete, raziskovanja in preizkušanja novih vlog ter novega vedenja – tudi tvegane. V najstniških letih se spremeni način pomnjenja, razmišljanja, osredotočanja, odločanja in ustvarjanja vezi z drugimi. Vsak nov način razmišljanja, čutenja in obnašanja ima dobro, pa tudi slabo stran. ...

23

Helena Jeriček Klanšček, Karmen Britovšek:
Kako pomagati, ko so učenci pod stresom?

... Otroci na doživljanje velikih obremenitev in z njimi povezanega stresa niso najbolje prilagojeni, zato se že v mlajšem obdobju lahko pojavljajo različne težave ali motnje. Glede na to, da so največji stresorji pri otroku in mladostniku pogosto povezani tudi s šolo, je pomembno, da otroke učimo, kako se soočiti s stresom v šoli, kako se sproščati in se zavedati svojih misli, čustev in odzivov. ...

35

Marija Klančar:
Humor v šoli

... Znanstveniki ugotavljajo, da s humorjem lahko ublažimo stres. Tudi učinek učenja je trajnejši, če v pouk vnašamo elemente humorja. ... Iz pogovorov z učenci sem ugotovila, da mladostniki postavljajo humor visoko na lestvici pomembnih lastnosti pri izbiri prijatelja. Ravno tako jim je smisel za humor zelo pomembna učiteljeva lastnost. ...

37

Ivan Esenko:
Knjige dišijo, mar ne?

... Z leti sem spoznal, da znanje, pridobljeno iz knjige, celo življenje 'ostane v glavi'. Ko s pomočjo priročnika za določanje vrst na kraju samem prepoznamo cvetlico na gorskem travniku, ptico, ki se spreletava v krošnji bližnjega drevesa, ali metulja ob poljski poti, bomo te vrste v bodoče zlahka prepoznali tudi brez priročnika. O tej izkušnji lahko govorim iz prve roke. ...

Uvodnik

1 Silvo Šinkovec: **Vera in kultura**

V žarišču: Zdravje mladih in šola

- 3 Helena Jeriček Klanšček: **Kaj nam sporoča raziskava HBSC?**
 5 Silvo Šinkovec: **Zdravje učencev in vzgojni načrt**
 8 Helena Jeriček Klanšček, Anja Čuš: **Kako obravnavati zdravstvene teme pri pouku**
 10 Vanja Kiswarday: **Recikliranje učnega stresa je priložnost za krepitev rezilientnosti**
 13 Tanja Bečan: **Ko se učenec umakne v bolnišnico**
 16 Neža Miklič: **Zloraba otroka**
 18 Karmen Bizjak Merzel: **Kaj vidijo učiteljeve oči?**

Naš pogovor

20 **Ustvarjati etično gospodarstvo**

Etika v šoli

- 25 Janek Musek: **Integracija etike in vrednot v vzgojo in izobraževanje**
 26 Danilo Kozoderc: **Delo in ustvarjalnost**

Biti vzgojitelj

- 23 Helena Jeriček Klanšček, Karmen Britovšek: **Kako pomagati, ko so učenci pod stresom?**
 29 Roman Globokar: **Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: obnavljajoča se vnema**

Duhovna izkušnja

31 Janez Poljanšek: **Mar ni bilo potrebno?**

Razredništvo in vzgojni načrt

- 33 Metka Ban: **Postavljanje meja v razredu**
 35 Marija Klančar: **Humor v šoli**

Starši

- 36 Janja Dermastja: **Igre na prostem**
 37 Ivan Esenko: **Knjige dišijo, mar ne?**

Vzgojna področja

- 39 Milček Komelj: **Vesela apoteoza otroškega zdravja**
 41 Franci M. Kolenc: **Zgodnje preprečevanje govorno-jezikovnih motenj: delo logopeda**

Prostovoljno delo

43 Petra Krulc: **Ali znamo mlade povabiti k prostovoljnim dejanjem?**

Izkušnje

45 Marta Premrl: **Sloveniji za 25 let**

Prebrali smo

- 47 **Nova spoznanja**
 49 **Iz življenja DKPS**
 50 **Napovedni koledar**
 52 **Summary**
 52 **Avtorji**

Kaj nam sporoča raziskava HBSC?

✉ Helena Jeriček Klanšček

Raziskava Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki – HBSC (Health Behaviour in School-Aged Children) je mednarodna raziskava Svetovne zdravstvene organizacije (SZO). Zajema šoloobvezne 11-, 13- in 15-letnike v 42-ih državah in poteka vsake 4 leta. Raziskuje številna področja mladostnikovega življenja – od družine, šole, vrstnikov, življenjskega sloga, tveganih vedenj, do samoocene zdravja in počutja. Slovenija se je raziskavi pridružila leta 2002, leta 2014 pa jo je izvedla že četrta, v njej pa je sodelovalo skoraj 5000 otrok in mladostnikov. V Sloveniji raziskavo koordinira Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ), financira pa Ministrstvo za

zdravje. V prispevku bomo prikazali nekaj glavnih ugotovitev o stanju iz leta 2014, trendov od leta 2002 do 2014 in mednarodnih primerjav iz slovenskega (Jeriček Klanšček in sod., 2015) in mednarodnega poročila (WHO, 2016).

Odnos do šole in komunikacija v družini

Mladostniki (11–15 let) se o stvareh, ki jih težijo, lažje pogovarjajo z mamo kot z očetom, in sicer fantje se lažje pogovarjajo (v primerjavi z dekleti, z obema staršema). Najlažje se pogovarjajo 11-letniki, težje 13- in 15-letniki. Večini mladostnikov šola ni (zelo) všeč, bolj je všeč dekletom in 15-letnikom, sledijo 11- in 13-letniki. Z delom za šolo je obremenjena približno polovica mladostnikov, bolj dekleta kot fantje in najbolj 15-letniki. Večina (med njimi je več deklet in mlajših mladostnikov) meni, da razrednik njihovo delo za

šolo ocenjuje kot (zelo) dobro. Trendi od leta 2002 do 2014 kažejo, da z leti upada všečnost šole in narašča ocena, da razrednik (zelo) dobro ocenjuje delo za šolo, medtem ko pri stresnosti šole ni pomembnih razlik (tabela 1).

Ocena zdravja, zadovoljstva in psihosomatski simptomi

Večina mladostnikov svoje zdravje ocenjuje kot dobro ali odlično in večina je tudi zadovoljna z življenjem. Skoraj tretjina (28 %) mladostnikov doživlja vsaj 2 psihosomatska simptoma (npr. glavobol, nespečnost, bolečine v želodcu, da so 'na tleh', razdražljivi, nervozni, omotični) več kot enkrat tedensko (tabela 2). Fantje so bolj zadovoljni z življenjem, bolje ocenjujejo svoje zdravje in doživljajo manj psihosomatskih simptomov v primerjavi z dekleti. S starostjo se samoocena zdravja slabša.

Trend kaže naraščanje zadovoljstva z življenjem, a žal tudi naraščanje doživljajna psihosomatskih simptomov, izboljšuje pa se samoocena zdravja (tabela 2).

Tabela 1: Podatki o družini in šoli

Kazalnik	Delež v % (11–15 let)	Trend od 2002 do 2014
Zelo lahko se pogovarjam z mamo o stvareh, ki me težijo.	85 %	Izračun ni mogoč
Zelo lahko se pogovarjam z očetom o stvareh, ki me težijo.	67 %	Izračun ni mogoč
Šola mi je zelo všeč.	30 %	Upada
Z delom za šolo sem zelo ali še kar obremenjen-a.	47 %	Ni pomembnih razlik
Menim, da razrednik (zelo) dobro ocenjuje delo za šolo.	76 %	Narašča

Tabela 2: Podatki o samooceni zdravja

Kazalnik	Delež v % (11–15 let)	Trend od 2002 do 2014
Zdravje ocenjujejo kot slabo ali še kar slabo.	11 %	Upada
Izražajo zadovoljstvo z življenjem.	88 %	Narašča
Navajajo vsaj dva psihosomatska simptoma več kot enkrat tedensko.	28 %	Narašča

kazalnikov slabše oz. manj ugodno za zdravje.

Trend kaže upad uživanja sladkanih pijač in telesne aktivnosti, narašča pa zajtrkovanje in uporaba e-naprav za različne namene (tabela 3).

Tvegana vedenja

Redno (vsaj tedensko) kadi, pije in sodeluje pri trpinčenju (vsaj dvakrat v preteklih mesecih) manj kot desetina mladostnikov, približno petina pa je bila v preteklih mesecih žrtev trpinčenja (tabela 4); med njimi je bilo več fantov kot deklet. S starostjo narašča uporaba alkohola in tobaka in se zmanjšuje trpinčenje.

Trend kaže zmanjševanje uporabe alkohola, tobaka, žrtev trpinčenja, narašča pa sodelovanje pri trpinčenju (tabela 4).

Najvišje uvrstitve slovenskih mladostnikov glede na druge države – približno v prvo tretjino

Slovenski mladostniki se glede na mladostnike ostalih 42 držav, zajete v raziskavo, visoko uvrščajo pri vprašanih o obremenjenosti za šolo, telesni samopodobi – oceni, da so predebeli, po izračunu ITM, da so prekomerno hranjeni ali predebeli, pri tedenskem pitju alkohola in pri uporabi kanabisa (vprašanje samo pri 15-letnikih).

Kje se uvrščamo približno na sredino med 42-imi državami?

Okoli sredine se slovenski mladostniki uvrščajo pri vprašanih o komuniciranju s starši, vprašanju o visoki podpori družine in sošolcev, oceni zdravja kot slabega, visokem zadovoljstvu z življenjem (razen 15-letniki so na 8. mestu), poškodbah v zadnjem letu, vsakodnevnem uživanju sadja, umivanju zob več kot enkrat dnevno, gibanju (vsaj 60 minut dnevno), kajenju prvič pri 13. letih ali manj, pretepanju in trpinčenju (razen pri trpinčenju drugih 11-letniki sodijo med prvo tretjino) in tudi spletnem trpinčenju (cyberbullying).

Slovenski mladostniki so na repu držav pri ...

Bolj pri repu držav se slovenski mladostniki uvrščajo pri vprašanih o druženju s prijatelji pred 20. uro zvečer, pri dnevnem komuniciranju preko elektronskih medijev, pri trditvi, da imajo radi šolo (razen 15-letniki, ki so na drugem mestu in imajo raje šolo kot 11- in 13-letniki, kar je ravno obratno kot v vseh drugih državah, kjer s starostjo vsečnost šole upada), pri rednem doživljanju več psihosomatskih simptomov, pri tem, da so na dieti, da vsakodnevno

Od prehrane do gibanja

Vsak dan zajtrkuje manj kot polovica mladostnikov, sadje vsak dan uživa 39 %, sladkane pijače pa približno četrtina. Med njimi več fantov zajtrkuje in pije sladkane pijače, dekleta pa pogosteje uživajo sadje. Vsak dan je telesno dejavnih vsaj 1 uro manj kot petina mladostnikov, dve uri ali več na dan med šolskim tednom pa skoraj polovica mladostnikov uporablja e-naprave (tabela 3). Fantje so bolj pogosto telesno dejavni in tudi bolj pogosto uporabljajo e-naprave za različne namene. Glede na starost (11, 13, 15 let) je stanje s starostjo pri vseh

Tabela 3: Podatki o življenjskem slogu

Kazalnik	Delež v % (11–15 let)	Trend od 2002 do 2014
Zajtrkovanje vsak dan med šolskim tednom.	45 %	Narašča
Uživanje sadja vsak dan.	39 %	Ni pomembnih razlik
Uživanje sladkanih pijač vsak dan.	24 %	Upada
Telesna dejavnost 7 dni v tednu vsaj 60 minut na dan.	19 %	Upada
Uporaba e-naprav za: klepetanje, e-pošto, domače naloge, facebook, tvitanje itd. dve uri ali več na dan.	42 %	Narašča

Tabela 4: Podatki o tveganih vedenjih

Kazalnik	Delež v % (11–15 let)	Trend od 2002 do 2014
Kadi tobak vsaj enkrat tedensko.	5 %	Upada
Pije alkohol vsaj enkrat tedensko.	9 %	Upada
Sodeloval pri trpinčenju vsaj dvakrat v preteklih mesecih.	9 %	Narašča
Bil žrtev trpinčenja vsaj enkrat v preteklih mesecih.	22 %	Upada

zajtrkujejo, da dnevno pijejo sladkane pijače, da večerjajo s starši, da gledajo televizijo 2 uri ali več med tednom in pri tedenskem kajenju (razen pri 15-letnikih, kjer smo na 18. mestu).

Ugodni in manj ugodni rezultati glede na mednarodne primerjave in trende

Slovenski mladostniki so v primerjavi z njihovimi vrstniki manj pogosto na dieti, manj pogosto gledajo televizijo 2 uri ali več med tednom, manj pogosto uživajo sladkane pijače dnevno in doživljajo manj pogosto več psihosomatskih simptomov. Pri vseh omenjenih kazalnikih so tudi ugodni trendi, razen pri psihosomatskih simptomih, kjer deleži od leta 2002 do 2014 naraščajo.

Manj ugodni rezultati glede na mednarodne primerjave in trende

Manj ugodni rezultati glede na mednarodne primerjave in trende so pri obremenjenosti ali stresu zaradi šole, saj so slovenski mladostniki v primerjavi z njihovimi vrstniki bolj pogosto pod stresom, šola jim je manj všeč in so tudi visoko glede debelosti, izračunane glede na težo in višino, o kateri so sami poročali. Rezultati in ugotovitve raziskave so lahko v pomoč in izziv vsem, ki delajo z otroki in mladostniki. ■

Literatura

Jeriček Klanšček, Helena; Koprivnikar, Helena; Drev, Andreja; Pucelj, Vesna; Zupanič, Tina; Britovšek, Karmen (2015): *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji. Izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2014*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Spletna stran: <http://www.nijz.si/sl/publikacije/z-zdravjem-povezano-vedenje-v-solskem-obdobju-med-mladostniki-v-sloveniji-hbsc-2014>.

Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2013/2014 survey. Copenhagen: WHO, 2016. Spletna stran: <http://www.euro.who.int/en/hbhc-report-2016>.

Zdravje učencev in vzgojni načrt

✍ Silvo Šinkovec

Pedagoška fakulteta v Kopru je marca 2016 pripravila okroglo mizo in jo posvetila razmisleku o tem, kaj raziskava Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji (HBSC) 2014 pove o mladih, kajti če poznamo potrebe mladih, lažje načrtujemo vzgojno delo. Leta 2008 smo v 38. številki Vzgoje komentirali takratno raziskavo. Letos smo se odločili, da žarišče posvetimo branju podatkov iz raziskave HBSC v kontekstu vzgojnih načrtov. Marsikatera osnovna šola prenavlja svoj vzgojni načrt, zato ti podatki lahko vplivajo na načrtovane vzgojne dejavnosti.

Načrtno vzgojno delo

O d leta 2008 imamo v osnovnih šolah vzgojni načrt. "Država je v osnovne šole uvedla vzgojni načrt, da bi preko načrtovanega in usklajenega dela lažje dosegali deklarativne cilje, ki so zapisani v zakonodaji," je v Vzgoji zapisala Mojca Škrinjar (2007). In kakšni so rezultati načrtovanega vzgojnega dela? Iz raziskave, v kateri so bila intervjuvana vodstva 30 šol (Šinkovec, 2016), razberemo, da velika večina šol (28 ali 93 %) poroča, da je "vzgojni načrt uporaben dokument". Izmed teh nekatere šole pravijo, da je vzgojni načrt živ dokument (53,6 % šol), da je postavil okvir vzgojnemu delu in pomeni orientacijo za vzgojno delo (53,6 % šol) ter da vpliva na življenje v šoli (92,8 % šol). Vzgojni načrt je prinesel spremembo

v vzgojni filozofiji šole (86,7 %), spremembe v vzgojnem delu učiteljev (93,3 %), spremembe pri učencih (90 %), spremembe v odnosu med šolo in starši (43,3 %). Lahko rečemo, da načrtovano in usklajeno vzgojno delo prinaša rezultate.

Pomen vzgojnih konceptov

Za dober vzgojni načrt je treba imeti tudi dober vzgojni koncept. Vodstva šol pravijo, da vzgojni koncepti vplivajo na oblikovanje vzgojne filozofije (46,7 %), izbor vrednot (63,3 %) in izbor vzgojnih dejavnosti (26,7 %). Ker osnovne šole večinoma nimajo zapisanega vzgojnega koncepta, navadno gradijo svoj vzgojni načrt na nepisanem vzgojnem konceptu. Precej šol si pomaga z različnimi projekti. Med šolami, ki smo jih raziskovali, je 66,7 % ekošol, 60 % zdravih šol, 36,7 % kulturnih šol, 20 % Unescovih šol, 20 % športnih šol in 6,7 % Glasserjevih šol. Polovica šol te projekte uporablja tudi kot svoje pedagoške koncepte; druga polovica jih uporablja le kot projekte za načrtovanje dejavnosti. Ti projekti so večini res le projekti in jih je težko uporabljati kot pedagoške modele, zato bi morala pedagoška stroka razvijati uporabne pedagoške koncepte, ki bi podpirali vzgojno delo osnovnih šol, ki se razvija z vzgojnimi načrti.

Dober vzgojni koncept omogoča tudi oblikovanje enotne vzgojne filozofije učiteljske zbornice in oblikovanje kriterijev za evalvacijo doseženih ciljev. V okvir vzgojne filozofije sodijo tudi vrednote, ki so pomemben del motivacijskega sistema, saj postanejo orientacijske točke (50 % šol) in vplivajo na izbor dejavnosti (66,7 % šol). Pri tem je pomembno, da šole

poleg potenčnih (23,86 %) in moralnih (65,41 %) vrednot izberejo tudi izpolnitvene vrednote, ki omogočajo razmislek o tem, kaj izpolni človekovo osebnost. Teh vrednot je v vzgojnih načrtih veliko premalo (3,75 %).

Izzivi za vzgojo: tvegano vedenje mladih

Iz omenjene raziskave smo izbrali nekatere podatke in jih umestili v šolo, ki ima 200 učencev. Tako izvemo, da npr. 160 učencev nikoli ni uživalo marihuane ali/in hašiša, a preberemo tudi to, da je 40 učencev to že poskusilo. Od teh jih 8 uživa konopljo več kot 30 dni; vsaj 20 učencev na šoli je marihuano ali hašiš uživalo zadnji mesec. Tako pravijo 15-letniki.

Podobno je s cigaretami: 116 učencev od 200 na šoli nikoli ni kadilo ali poskusilo kaditi, 34 jih je poskusilo kaditi že do svojega 13. leta, 50 učencev je poskusilo kaditi med 14. in 15. letom, sedaj jih 23 kadi vsak dan.

Le polovica učencev do 15. leta ni bila nikoli pijana (102 učenca od 200), 18 jih je bilo pijanih vsaj enkrat že do 13. leta, 80 se jih je prvič napilo med 14. in 15. letom. Zadnje leto je bilo od 200 učencev pijanih 34, zadnji mesec jih je bilo 16 pijanih enkrat ali večkrat.

Na vprašanje, ali so 15-letniki že imeli spolni odnos, jih je 20 % (40 učencev od 200) odgovorilo, da so že imeli spolni odnos. Od teh štiridesetih jih 5 pravi, da so imeli prvi spolni odnos do 13. leta, 9 do 14. leta in 24 do 15. leta. Če 12 % učencev (24 od 200), ki so že imeli spolni odnos, poroča, da so to izkušnjo imeli že do 13. leta, bi bil zelo potreben tudi podatek o spolnih zlorabah, česar pa iz pričujoče raziskave ne izvemo.

Samo 55 % učencev (to je v našem primeru 110) se v zadnjem letu ni poškodovalo, vsi drugi učenci so se v zadnjem letu poškodovali; več kot 20 % učencev (40 od 200) je zato manjkalo v šoli vsaj en dan, v povprečju je to 13 dni izostanka od pouka. 4,4 % učencev (9 od 200) ima glavobol vsak dan, več kot enkrat na teden 8,4 % učencev (17 od 200); skoraj vsak teden 9,7 % učencev (19 od 200) in enkrat na mesec 18,7 % učencev (37 od 200). To pome-

Foto: Marko Hrovat

ni, da ima resne težave z glavobolom več kot 40 % učencev (80 od 200).

Iz raziskave izvemo tudi, da je redno ali pogosto žalostnih 9,2 % učencev (18 od 200) in 8,1 % (16) se jih počuti osamljene. 15,5 % (31 od 200) jih je v zadnjem letu razmišljalo, da bi naredili samomor. 30 % petnajstletnic (60 od 200) ima težave z nespečnostjo, prav tako 17 % fantov iste starosti (34 od 200). Trend nespečnosti se je bistveno povečal v zadnjih 15 letih. Bistveno se povečuje odstotek predebelih fantov in deklet; pri fantih se giblje okrog 20

% (40 od 200), pri dekletih pa okrog 13 % (26 od 200). Večina učencev se čuti sprejete s strani sošolcev, tega pa ne čuti 7,7 % učencev (15 od 200). Skoraj 20 % učencev (40 od 200) svojim učiteljem ne zaupa, čeprav velika večina, tj. 82,3 % učencev (165 od 200), čuti, da jih učitelji sprejemajo takšne, kot so.

Glede družinske situacije izvemo, da 8,3 % učencev (npr. 17 od 200) toži, da starši z njimi nikoli ali skoraj nikoli ne ravnajo pravično; 42 % učencev (84 od 200) nima bratca ali sestrice; 4,9 % oz. 10 od 200 učencev nima stika z očetom,

ga ne poznajo ali je umrl; 27,9 % učencev (56 od 200) se z očetom težko ali zelo težko pogovarja, toda 67,2 % se z očetom lahko ali celo zelo lahko pogovarja. Z mamo se lahko ali zelo lahko pogovarja 84,6 % učencev (169 od 200), težko ali zelo težko pa 9,5 % učencev (19 od 200), 1,5 % učencev ne pozna mame, z njo nima stikov ali je umrla.

Pri pouku se ne more zbrati ali pa to stori zelo težko 16,6 % učencev (npr. 33 od 200). 14,8 % učencev (29 od 200) igra igrice na različnih elektronskih napravah več kot 3 ure v času šolskih dni. Ob koncih tedna, ko ni pouka, pa več kot 3 ure dnevno igra igrice na elektronskih medijih 24,9 % učencev (50 od 200), med njimi je 9,5 % učencev (to je 19) takih, ki igrajo več kot 5 ur na dan. Poleg tega ta sredstva uporablja več kot 3 ure na dan še več kot 33 % učencev (66 od 200) za druge namene (domače naloge, e-pošta ipd.). 33 % učencev (66 od 200) gre med vikendom spat po polnoči, več kot 10 % (20 od 200) po 2. uri zjutraj; podoben delež jih naslednji dan spi do 12. ure ali dlje.

Zdravje in celostni razvoj

Kaj lahko za zdravje svojih učencev naredi šola? Ko načrtuje vzgojno delo, lahko uporabi te podatke, da s svojim vzgojnim delom odgovori na potrebe učencev. Toda za dober vzgojni načrt šola potrebuje tudi jasen vzgojni koncept. Skrb za zdravje učencev se ne more osredotočiti samo na telo in telesne potrebe. Človeška oseba je celota, zato morajo uspešni pedagoški koncepti stremeti k celostnim vzgojnim rešitvam.

Poglejmo dva dokumenta. Šola, ki spodbuja celostni razvoj osebnosti, "prispeva k učenčevemu duševnemu in telesnemu razvoju, čustvovanju, smislu za lepoto, k osebni odgovornosti in duhovnim vrednotam" (Delors, 1996: 86). Zakon o osnovni šoli predvideva "spodbujanje skladnega telesnega, spoznavnega, čustvenega, moralnega, duhovnega in socialnega razvoja posameznika" (ZOŠ, 2007: 2. člen). Če povežemo oba dokumenta, dobimo sedem področij razvoja osebnosti: (1) telesni razvoj, (2) čustveni

razvoj, (3) spoznavni razvoj, (4) osebna odgovornost ali moralni razvoj, (5) socialni razvoj, (6) smisel za lepoto, (7) duhovni razvoj. Pri načrtovanju vzgoje upoštevamo razvoj vseh sedmih področij.

Da pa ne bi le naštevali, je pomembno upoštevati tudi jedro osebnosti, ki vsa področja povezuje med seboj. Z Aristotelom lahko rečemo, da je to srečen človek, z Gogalo, da je to notranje harmoničen človek, s Humphreysom, da gre za razvoj samospoštovanja, ki zajema vsa področja osebnosti, s Franklom pa, da gre za iskanje smisla, ki vsa področja osmisli in jim daje pomen. Torej, če želimo bistveno prispevati h krepitvi zdravja učencev, so podatki raziskave HBSC spodbuda pri načrtovanju vzgojnega dela, hkrati pa morajo šole razviti celovit pedagoški koncept, da bodo njihove dejavnosti usklajene in bodo res spodbujale celosten razvoj osebnosti, kajti celovit pogled na zdravje vključuje ravno spodbujanje celostnega razvoja osebnosti.

Zdrava šola kot vzgojni koncept?

Pedagoška zasnova zdrave šole vključuje pojem 'celostni pogled na zdravje', kajti ne gre samo za telo, ampak je telesno zdravje tesno povezano z vsemi drugimi področji osebnosti. Projekt zdrava šola ima dobro teoretično zasnovo in bi lahko postal eden od pedagoških modelov. Zamisel zdravih šol se je pojavila v 80. letih; podpirale so jo Svetovna zdravstvena organizacija (SZO), Evropska unija in Evropska komisija. Svetovni in evropski strokovnjaki vedo, da dobro zasnovani in načrtovani programi pomembno vplivajo na zdravje učencev.

Temeljne vrednote Evropske mreže zdravih šol so: (1) enakost (enaki standardi in dostop do zdravstvenih in izobraževalnih možnosti za vse učence), (2) stabilnost (zdravi in usposobljeni ljudje omogočajo stabilen razvoj družbe), (3) vključevanje vseh deležnikov, ki lahko kakorkoli pripomorejo h krepitvi zdravja na šoli, (4) opolnomočenje in akcijska kompetenca (urjenje veščin, oblikovanje stališč, razvijanje kritičnega odnosa do življenjskih problemov,

prepoznavanje situacij in iskanje strategij za njihovo razreševanje) ter (5) demokracija (pomen pravic in odgovornosti za lastna dejanja).

Vrednote kot orientacijske točke pomembno vplivajo na celotno vzgojno filozofijo. Zdrava šola si zato prizadeva razvijati zdrav način življenja. Vse, ki hodijo v šolo, spodbuja, da razvijajo zdravo življenje za telo (zdrava prehrana in gibanje) in duševnost (duševno zdravje), zdravo socialno mrežo (odnos med šolo, domom in širšo skupnostjo), skrb za zdrav odnos do okolja (izboljšanje šolskega okolja). Ker so učitelji pomembni skrbniki zdravega načina življenja, zdrava šola skrbi tudi za zdravje svojih učiteljev: oni in šolsko osebje so zgled zdravega vedenja. Za doseganje teh ciljev šola uporablja redni pouk, medpredmetno sodelovanje, ustvarjanje pozitivne šolske klime, šolsko prehrano, zdravstveno vzgojo in sodelovanje s specializiranimi službami. Celosten pogled na zdravje za vse vključene predstavlja zdravje na vseh področjih. Dober odnos do šole botruje boljšemu učnemu uspehu, kar daje učencem večjo notranjo trdnost, zato se manj tvegano vedejo. Vzgoja za zdrav življenjski slog spodbuja razvoj notranje motivacije.

Ob že postavljeni pedagoški zasnovi bi bilo treba razmisliti še o večji povezanosti med projektom zdrave šole in vzgojnim načrtom. Predvsem pa bi morali cel koncept zdrave šole dopolniti s splošnim smotrom spodbujanja celostnega razvoja osebnosti. ■

Literatura

Jeriček Klanšček, Helena; Koprivnikar, Helena; Drev, Andreja; Pucelj, Vesna; Zupanič, Tina; Britovšek, Karmen (2015): *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji. Izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2014. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje*. Spletna stran: <http://www.nijz.si/sl/publikacije/z-zdravjem-povezano-vedenje-v-solskem-obdobju-med-mladostniki-v-sloveniji-hbsc-2014>.

Slovenska mreža zdravih šol. Pridobljeno 10. 5. 2016 s spletne strani: <http://www.nijz.si/sl/slovenska-mreza-zdravih-sol>.

Šinkovec, Silvo (2016): *Vzgojni načrt v vlogi spodbujanja celostnega razvoja osebnosti učencev. Doktorska disertacija. Koper: UP PEF*.

Škrinjar, Mojca (2007): Zakaj šola potrebuje vzgojni načrt? V: *Vzgoja*, letnik IX, št. 34, str. 3.

Kako obravnavati zdravstvene teme pri pouku

Uporaba izsledkov raziskave in priročnika Zdravje skozi umetnost

✉ Helena Jeriček Klanšček, Anja Čuš

Tako v šoli kot doma se velikokrat srečujemo s temami, ki so tako ali drugače povezane z zdravjem, življenjskim slogom in podobnimi zdravstvenimi temami. Pogovorov o takšnih temah se pogosto lotevamo po občutku, z dobrimi nameni, brez poznavanja strokovnih smernic, dokazano učinkovitih načinov in tudi podatkov. V pomoč tako učiteljem kot staršem je lahko različna literatura, med drugim tudi mednarodna raziskava Z zdravjem povezana vedenja pri mladostnikih (v nadaljevanju HBSC) in priročnik Zdravje skozi umetnost.

Priročnik Zdravje skozi umetnost

Zdravje skozi umetnost je priročnik, ki ga je izdal Nacionalni inštitut za javno zdravje, in je namenjen predvsem pedagoškim delavcem in vsem, ki delajo z mladostniki. Priročnik podaja strokovne smernice za obravnavo različnih zdravstvenih tem oz. pogovore o njih, ključne izzive ter odgovore na vprašanja, ki se ob tem lahko pojavljajo. Opozarja tudi na morebitne pasti oz. strokovne dileme, na katere naletimo, če se lotevamo določenih tem ali zahtevnejših življenjskih problematik na manj primeren način.

Smernice obravnavajo področje duševnega zdravja, motenj hranjenja, zdravega prehranjevanja, telesne dejavnosti, zdrave spolnosti ter problematike alkohola, tobaka in drog. Vsebine so prilagojene na način, da jih lahko obravnavamo v okviru šolskih ur pri različnih predmetih, izbirnih vsebin, razrednih ur, naravoslovnih dni in vsebujejo tudi priporočila, na kaj moramo biti pozorni, kadar obravnavamo določeno zdravstveno temo s pomočjo umetniških del (npr. preko ogleda filma, gledališke igre ali prebiranja literarnih del). Umetniška dela so namreč lahko “v veliko podporo, če so skrbno izbrana, če imajo pravo ciljno publiko, če so ustrezno predstavljena in obravnavana” (Roškar in Konec Juričič v: Jeriček Klanšček in sod., 2015a: 37).

Splošne smernice za pogovore o izbranih zdravstvenih temah v šoli za pedagoške delavce

- Pedagoški delavec mora upoštevati svojo usposobljenost in kompleksnost obravnavane tematike. Pri obravnavi zdravstvenih tem moramo upoštevati svojo usposobljenost, poznati možne pasti ter učinkovite načine sporočanja. Pomembno je, da se na obravnavo teme pripravimo vnaprej.
- Upoštevanje razvojne stopnje otroka in mladostnika. Pri izbiri tematike in umetniškega dela moramo biti pozorni na stopnjo (kognitivnega, socialnega itd.) razvoja (n. d.: 35) ter preverjati, ali in kako so mladostniki razumeli naše sporočilo.

- Upoštevanje različnih izkušenj, življenjskega konteksta otrok in mladostnikov in upoštevanje najbolj ranljivih posameznikov v razredu. Treba je upoštevati, da lahko pogovori o zdravstvenih temah pri nekaterih mladostnikih obudijo težke, negativne spomine, ki lahko sprožijo različne čustvene reakcije, na katere mora biti pedagoški delavec pripravljen. Nekateri mladostniki imajo lahko negativne ali travmatične izkušnje na določenih področjih, lahko imajo starše z določenimi težavami, problemi ali boleznimi, in vse to je treba pri obravnavi različnih tematik upoštevati.
- Upoštevanje, da lahko govorjenje o določenih temah ali posploševanje doseže nasprotni učinek, kot ga želimo. Včasih lahko kljub dobrim namenom dosežemo ravno nasprotno učinke. Pogovor o drogah pri mlajših učencih je lahko reklama za droge, prekomerno ali neprimerno govorjenje o duševnih težavah lahko še poveča stigmo ali pa lahko pride do precenjevanja problema – v smislu, če imajo vsi težave z duševnim zdravjem, jih nima smisla reševati. Zato je koristno poznati strokovne smernice in dokazano učinkovite pristope, ki se s časom tudi spreminjajo.

Kako obravnavati zdravstvene teme s pomočjo umetniških del?

Najbolj učinkovit način obravnave zdravstvenih tem s pomočjo umetniških del je v treh korakih:

1. Prvi korak: pedagoški delavec si ogleda, prebere ali poslušna določeno umetniško delo in presodi, oz. se posvetuje, ali je delo primerno za učence določene starosti.
2. Drugi korak: pedagoški delavec presodi, ali je dovolj usposobljen, da se lahko loti pogovora o določeni tematiki. Če presodi, da ni, lahko izbere drugo delo ali pa poišče strokovnjaka, ki mu lahko pri pogovoru pomaga.
3. Tretji korak: učence oz. mladostnike na obravnavo določene tematike ustrezno in temeljito pripravimo. Pred in po branju/ogledu/poslušanju se z njimi pogovorimo. V pogovoru spodbujamo kritično razmišljanje. Še posebej smo pozorni na odziv in reakcijo učencev ter jim nudimo varno okolje za izražanje njihovega doživljanja.

Kako obravnavati tematiko duševnega zdravja?

Dobro duševno zdravje je osnova našega življenja in je ključno za učinkovito delovanje. Žal v zadnjih letih težave na področju duševnega zdravja naraščajo tako med odraslimi kot pri otrocih in mladostnikih in vse več mladostnikov obišče zdravnika zaradi duševnih motenj (Jeriček Klanšček v: Jeriček Klanšček in sod., 2015a: 11). Po podatkih HBSC raziskave 36 % 15-letnikov redno doživlja več psihosomatskih simptomov, 30 % jih poroča o depresivnih mislih; skoraj vsak šesti petnajstletnik (15,5 %) pa poroča o samomorilnih mislih (Jeriček Klanšček in Britovšek v: Jeriček Klanšček in sod., 2015b: 29).

Pri pogovoru o tematiki duševnega zdravja se držimo splošnih smernic za obravnavo zdravstvenih tem. Glede na stopnjo razvoja otroka ali mladostnika velja, da se v prvi triadi osnovne šole usmerjamo predvsem v vsebine 'pozitivnega duševnega zdravja' (kot so npr. komunikacija, izražanje čustev in prijateljstvo), v višjih triadah in srednji šoli pa se lahko usmerjamo tudi v vsebine, ki obravnavajo duševne težave (Roškar in Konec Juričič v: Jeriček Klanšček in sod., 2015a: 35).

Foto: Marej Hožjan

Predvsem pri manj zahtevnih tematikah je dobro "mladostnikom pustiti, da diskusija o določeni tematiki teče predvsem med njimi, ne da bi se sami pretirano vmešavali s svojimi nasveti, nauki ali celo grožnjami." (Gorenc, Jeriček Klanšček in Bajt v: Jeriček Klanšček in sod., 2015a: 27). Namesto tega motivirajmo mladostnike za razmišljanje in premišljeno ravnanje ter vključimo metode, ki vzpodbujajo predvidevanje, analiziranje in iskanje drugačnih alternativ (Roškar in Konec Juričič v: Jeriček Klanšček in sod., 2015a: 35).

Pozornost pri obravnavi duševnih težav, motenj, samomorilnih misli

Pri obravnavi bolj specifičnih vsebin duševnega zdravja (duševne motnje, motnje prehranjevanja, samomorilne misli in podobno) je pomembno sodelovanje s svetovalno službo in/ali zunanjim strokovnjakom (prav tam).

Kadar se pogovarjamo o samomoru, poudarimo, da je vsaka stiska začasna, četudi se trenutno zdi nerešljiva ali večna. Ključno je tudi, da se pogovorimo o konstruktivnih načinih reševanja težav in "kaj narediti, če težav ne znamo ali ne zmoremo rešiti sami" (prav tam). Za prepoznavanje virov pomoči lahko z učenci naredimo vajo Moja varnostna mreža:

"Otroke oziroma mladostnike povabimo, naj na list narišejo majhen

krog, okoli njega enega večjega in okoli njiju še dva. Osrednje polje, najmanjši krog, predstavlja mladostnika. V drugo polje naj mladostnik napiše osebe, ki jim lahko zaupa in so mu zelo blizu. V tretje polje naj napiše tiste osebe, s katerimi ni v tako tesnem odnosu, vendar jih pogosto vidi in bi se z njimi lahko pogovoril, če bi imel težave. V četrto polje naj doda vsa druga imena ali kontakte strokovnih pomoči, ki se jih lahko spomni. Kot dodatek lahko pod

svojo varnostno mrežo napiše tudi, kaj lahko sam naredi, da se bo lažje soočal s stisko ter se bo počutil varnega in močnejšega." (Tančič v: Tančič in sod., 2009: 89–90; Roškar in Konec Juričič v: Jeriček Klanšček in sod., 2015a: 42).

Podobne vaje in iztočnice za pogovore so predstavljene v priročniku Zdravje skozi umetnost, ki je (ravno tako kot izsledki raziskave HBSC) dosegljiv v pdf formatu na spletni strani NIJZ:

Priročnik *Zdravje skozi umetnost*: http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/smernice_umetnost_feb.2016.pdf. Publikacija Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji: http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/hbhc_2015_e-verzija30_06_2015.pdf. ■

Literatura

Jeriček Klanšček, Helena; Hočevar Grom, Ada; Konec Juričič, Nuša; Roškar, Saška, (ur.) (2015a): *Zdravje skozi umetnost. Smernice za pogovore o izbranih zdravstvenih temah za pedagoške delavce*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.

Jeriček Klanšček, Helena; Koprivnikar, Helena; Drev, Andreja; Pucelj, Vesna; Zupanič, Tina; Britovšek, Karmen (2015b): *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji. Izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2014*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.

Tančič, Alenka (2009): *Od teorije k praksi*. V: Tančič, Alenka; Poštuvan, Vita; Roškar, Saška (ur.): *Spregovorimo o samomoru med mladimi*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.

Recikliranje učnega stresa je priložnost za krepitev rezilientnosti

✍ Vanja Kiswarday

Vsi učenci in dijaki, predvsem pa tisti z učnimi težavami, pogosto občutijo učni stres. Pogosto se tudi soočajo z učnim neuspehom in prav zaradi narave njihovih težav se to lahko zgodi tudi v primerih, ko se zavzeto učijo in pripravljajo na ocenjevanje. Neprimerljivo večkrat kot ostali učenci tak neuspeh doživljajo učenci s specifičnimi učnimi težavami in s težavami na področju vzdrževanja in usmerjanja pozornosti in koncentracije. To jih lahko navdaja z jezo, žalostjo, obupom, običajno tudi malodušjem in povečanjem odpora do šolskega dela.

Zelo pogosto težave ne ostanejo omejene zgolj na učenje, ampak se po modelu 'snežene kepe' razširijo na socialne odnose, tako z vrstniki kot z odraslimi. Ti otroci in mladostniki so polni energije, ki mora nekako v obtok. Če jim je ne uspeva usmerjati v uspehe, lahko na zelo ustvarjalne načine iščejo priložnosti za maščevanje in se usmerijo v stonjenje neželjenih oblik vedenja, ki so bodisi usmerjene navzven (uporništvu, izbruhi jeze, nasilnega ali celo agresivnega vedenja ...) ali navznoter (razvijanje odvisniškega vedenja, motnje hranjenja, anksioznost ...). Brez direktne in s pedagoško občutljivostjo zastavljene pomoči se lahko znajdejo

v začaranem krogu neuspeha in stonjujočih se težav.

Vsem otrokom in mladostnikom, še posebej pa tistim z učnimi težavami ali z različnimi vrstami posebnih potreb, lahko spodbujanje rezilientnosti (Kiswarday, 2010), to je življenjske trdnosti, odpornosti in prožnosti, zelo koristi. Volpitta (v Volpitta in Haber, 2012) obrne težave na glavo, ko pokaže na drugo plat kovanca in pravi, "da lahko proces soočanja otrok z učnimi težavami izkoristimo kot priložnost za razvoj tako pomembne življenjske spretnosti kot je rezilientnost." Učenje rezilientnosti ima namreč vedno izhodišče v težavi – začne se prav iz teže grenkobe, ki jo prinašajo neuspehi in stiske. To silo pa je treba reciklirati, postati mora izziv, odskočna deska in priložnost za uspeh. Le-ta se pokaže na kakšnem drugem – navadno na močnem področju posameznikovega funkcioniranja, da pa to ni nujno, pričajo življenjske zgodbe številnih slavnih oseb, ki so svoj uspeh dosegle prav z močjo želje, da premagajo mit o svoji nezmožnosti na določenem področju.

Rezilientnost je zelo pomembna življenjska spretnost za učence s specifičnimi učnimi težavami (SUT), saj jim pomaga reciklirati šolski stres. Učencev s SUT ne moremo obvarovati pred neuspehi, lahko pa jih naučimo aktivnega soočanja in pozitivnega upravljanja z njimi. Učimo jih razločevanja in kritičnega uvida v spekter svojih zmožnosti ter preko tega samozaupanja in postavljanja zase. Učimo jih odgovornega, refleksivnega in proaktivnega sprejemanja porazov ter pogumnega vstajanja in

uravnavanja vedenja v iskanje novih možnosti in boljših poti.

Teorije rezilientnosti¹ epistemološko opredelijo gonilo človeškega preživetja, moči in iznajdljivosti, ki se poraja v povsem nemogočih razmerah. Kljub temu, da so bili raziskovalci sprva prepričani, da je to zgolj nekaterim dodeljen dar ter da so bili usmerjeni v iskanje posebnih, močnih dejavnikov, se je izkazalo, da so med najučinkovitejšimi gradniki rezilientnosti povsem običajne in pravzaprav zelo dosegljive stvari. Dejavnike, iz katerih posamezniki črpajo moči za obstanek in proaktiven odziv, ko se znajdejo v težavah, so razvrstili v tri ključne vire moči:

1. Socialno kohezivni viri, ki izvirajo iz skupnosti, v katerih se posameznik počuti sprejetega, zaželenega, da nekomu pripada. Iz teh skupnosti črpa moč, zaupanje, računa na podporo. Mlajši so lahko tega deležni v različnih sistemih, kot so družina, vrtec, šola, verske skupnosti, interesne dejavnosti. Nekateri imajo zelo dobro razvejano socialno mrežo, včasih pa je dovolj tudi ena sama zanesljiva in trdna odrasla oseba, ki posamezniku predstavlja varno in spodbudno zavetje (za šolske otroke in mladino se je pokazalo, da je to najpogosteje vzgojitelj oz. učitelj, ki je otroku dal vedeti, da verjame vanj, da zaupa, da mu bo uspelo in da mu bo stal ob strani ter mu tudi povsem konkretno pomagal).
2. Notranji viri moči, ki so povezani z osebnostnimi karakteristikami, s pozitivnim občutkom lastne vrednosti, samozaupanjem in samozaupanjem. V okviru možnosti za črpanje iz tega vira je ključno poznavanje

samega sebe, svojih zmožnosti, omejitev, interesov, nagnjenj, frustracij, skratka, dobro poznavanje celotnega spektra sebe, tako v običajnostih kot v ekstremih, da bi zmogli čim bolj uspešno krmariti skozi življenje.

3. Široko znanje, kompetence in obvladovanje najrazličnejših življenjskih spretnosti. Ta vir moči bi pedagogi morali začititi kot priložnost, pomembnost, pa tudi odgovornost. Šolska zakonodaja, sploh pa Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, spodbuja h krepitvi rezilientnosti². Dodatna strokovna pomoč učencem s posebnimi potrebami je v celoti, predvsem pa v okviru ciljev povezanih s premagovanjem ovir, primanjkljajev in motenj (Opara, 2015), naravnana prav v spodbujanje rezilientnosti. Spodbujati mora zaupanje v rešljivost problemov, samouravnalne spretnosti, strategije za povečevanje motivacije, izboljšanje organizacije dela, pa tudi samozavedanje in postavljanje zase v zavzemanju za pravico do individualiziranega poučevanja in učenja.

Sodobno pojmovanje rezilientnosti je široko in poudarja tudi preventivo. V šolah se le-ta povezuje kar z avten-

tičnim doživljanjem otroka/učenca/dijaka. Proces učenja je proces premagovanja težav, reševanja problemov, vztrajanja pri delu, sprejemanja neuspehov, kritičnega vrednotenja, iskanja novih poti, učenja preko zgledov, sodelovanja, zaupanja ... Torej je šola najodličnejši poligon za spodbujanje rezilientnosti in učenje za življenje. Na to poslanstvo šole je opozoril že Dewey (2012), ko je zapisal, da je šola "socialna, vzgojno izobraževalna institucija, v kateri otrok živi in se z življenjem pripravlja na življenje."

Življenje lahko z vsakim korakom prinese tveganje, spremembo, tudi popoln preobrat. Zato je vsaka, tudi manjša težava, preizkušnja ali problem priložnost za učenje in spodbujanje rezilientnosti. Če uvidimo šolo kot prostor učenja in vzgajanja za življenje, ravnamo napačno, če želimo preveč zaščititi in obvarovati otroke in mladostnike pred preizkušnjami in še bolj napačno, če probleme rešujemo namesto njih. V življenju se najbolj znajdejo rezilientni ljudje – tisti, ki se v preizkušnjah in preobratih znajo proaktivno odzvati. Prav zaradi tega zagovorniki širokega (edukativnega) pojmovanja rezilientnosti izpostavljajo, kako pomembno je izkoristiti vsakršen izziv,

ki ga prinese življenje, ga reflektirati in dovoliti, da se otrok ob njem utrjuje, išče alternativne rešitve in se uči. Tudi zdrava mera tveganja je potrebna in pomembna. Skoraj gotovo se nihče ni naučil vožnje s kolesom ali rolanja, ne da bi si potolkel koleno. Tudi suite ni nihče obvladal, ne da bi šel skozi serije zgrešenih tonov. Vztrajajo pa navadno tisti, ki imajo ob sebi osebo, ki spodbuja in spremlja, ki ima zahteve in cilje, se navdušuje nad uspehi, a ne dela namesto učenca. Uči, pokaže kako popraviti, zmanjšati napake in izboljšati učinkovitost. To vlogo ima lahko kdo od domačih, zlasti pri delu z mladostniki pa navadno kateri od drugih pomembnih in odgovornih odraslih likov, kot so učitelj, trener, mentor pri interesnih dejavnostih in podobno.

“ Če uvidimo šolo kot prostor učenja in vzgajanja za življenje, ravnamo napačno, če želimo preveč zaščititi in obvarovati otroke in mladostnike pred preizkušnjami in še bolj napačno, če probleme rešujemo namesto njih. ”

Prvotno prepričanje, da je rezilientnost ena od značajskih lastnosti, ki je bolj prirojena kot pridobljena, se je že povsem spremenilo. To staršem, učiteljem in družbi nasploh sporoča, da jo lahko spodbujamo in razvijamo pri vseh. Eno od ključnih in začetnih mehanizmov za razvoj rezilientnosti pri posamezniku je stališče, ki ga le-ta zavzame do težave, problema, neuspeha. Skoraj ključno je, da ta mehanizem posameznik spremeni tako, da težke situacije ne vidi (zgolj) kot problem, ampak (predvsem) kot izziv. Spremeni se naboju situacije in drži posameznika, ki je v prvem primeru bolj v vlogi nemočne žrtve, v drugem pa postane aktiven iskalec. Z nadaljnjim delovanjem in razvijanjem rezilientnih spretnosti je vedno bolj usmerjen v ustvarjalno in kritično razmišljanje, opazovanje, učenje, komunikacijo, sodelovanje.

Iztočnice za razmišljanje, kako lahko povsem akcijsko otroku pomagamo pri recikliranju učnega stresa, naj nam bodo nekatere strategije za spodbujanje rezilientnosti, ki jih iz-

Foto: Petra Duhanov

postavlja Volpitta (v Volpitta in Haber, 2012), ko starše (tudi vzgojitelje in učitelje) spodbuja k aktivni in ne reaktivni vzgoji:

- Dopustite, da se soočijo s težavami, da doživijo neuspeh in jih ne poskušajte obvarovati tega – kako naj bi se sicer naučili reševanja težav, če ne preko izkustva. Razvijanje rezilientnosti je življenjsko zelo pomembna spretnost, saj so težave sestavni del življenja in nam pomagajo prav naravnati vrednostni kompas. Starši in učitelji bi najbolje vzgajali, če ne bi olepševali, lajšali ali celo namesto otrok reševali običajnih vsakodnevni situacij, tudi če kdaj postanejo zelo težke. Te situacije se pojavljajo vsepovsod – tako pri dogovarjanju o načinu igre v peskovniku, igralnici ali doma, kot pri vztrajanju in premagovanju naporov pri oblačenju, pri plezanju po igralih, hribolazenju, pri plesu ali v igranju instrumenta. Vse to so odlične življenjske priložnosti za pomembne učne ure.
- Ne rešujte problemov namesto otrok. Najpogosteje otroci potrebujejo le čas in naše spremljanje, spodbudo, morda kakšno usmeritev, a z zavedanjem, da je verjetno še najbolj pomembno naše zaupanje, ki ga sporočamo predvsem preko neverbalnih sporočil. Tudi če bodo deležni neugodja, morda celo občutka frustracije – to je pot do razvoja vztrajnosti.
- Dopustite, da del vzgojnih sporočil prinese posledice. Učenje na napakah je učinkovito in jasno sporočilno, sploh kadar lahko otrok dobro poveže med vzrokom in posledico. Ko na primer učenec pozablja nalogo in se izkaže, da bo to vplivalo na nižjo oceno v tistem ocenjevalnem obdobju. Bistveno bolje, kot da ga 'rešite' s prineseno nalogo, je, da ga ob zopni posledici spodbudite in naučite novih strategij za organizacijo dela.
- Pogovarjajte se o učenju in ga učite učiti se. To lahko pomeni pogovor, ki je usmerjen v pregled razumevanja vsebin, predvsem pa tudi v strategije, ki jih je otrok pri učenju uporabil – kaj je šlo dobro in se je izkazalo za učinkovito in kje je vrzel. Kakšno

metodo bi bilo še dobro preizkusiti. Učenje je proces, v katerem ima neznanje pomemben delež – na začetku je zelo veliko, potem se manjša in pripravlja prostor novim neznanjam. Učenec mora razumeti, da je neznanje na neki stopnji povsem običajno, pričakovano, celo nujno. Radovednost odpira vedno nova vprašanja in neznane prostore, ki si jih želimo raziskati. Dragocenost je skrita ravno v opazovanju in v postavljanju vprašanj. Kakšen dolgčas bi bil, če bi že vse vedeli in videli ...

- Preprečujte situacije 'plavaj ali potoni'. Razvijanje rezilientnosti ni zgolj obvladovanje soočanja s težkimi situacijami, ampak je to združeno z učenjem in razvojem. Celo z veseljem do učenja in odkrivanja novega. Nudenje ravno pravih opore otroku pri učenju obvladovanja novega znanja ali spretnosti je dobro ponazorjeno z metodo 'zidarskega odra' (scaffolding), kjer je poudarek na postopnem zmanjševanju pomoči in podpore – tako nekako, kot se to dogaja pri učenju hoje ali vožnji s kolesom. Čisto dobro je, da se zavedamo, da so v nekaterih primerih opore potrebne dlje časa, včasih celo vedno (nekateri bodo zaradi razvojnih značilnosti uporabljali trikolo, tudi uporaba čelade je vedno potrebno varovalo in prav tako pas za varovanje pri športnem plezanju). Tako je lahko stalni učni pripomoček tudi bralno ravnilo ali pa prst za branje ter različne vizualne ali memotehnične opore (stični kvadrat, ker, ki, ko, da, če ...), strategije za reševanje besedilnih nalog ali uporaba PV3P metode za učenje iz besedil, lahko tudi nasvet za skupno učenje s sošolcem ali konzultacijo pri učitelju.
- Spodbudite in okrepite otroka/mladostnika za iskanje (strokovne) pomoči. Pomembno je, da otrok razvije občutek, kdaj je ustrezen trenutek za iskanje dodatne pomoči. Na naših šolah je organizacija kontinuuma pomoči in podpore učencem z učnimi težavami (Kavkler, 2011) dobro predvidena in omogoča učencem dostop do različnih oblik pomoči (pomoč učitelja

v razredu, dopolnilni oz. dodatni pouk, individualna ali skupinska pomoč učencem, dodatna strokovna pomoč), na nekaterih šolah pa so vzpostavljeni tudi učni klubi in različne oblike tutorstva in medvrstniške učne pomoči.

- Skupaj ugotovite, kaj lahko vaš otrok naredi, da bi se v šoli počutil bolje in bi bil uspešnejši. Vse sodobnejše teorije o učenju poudarjajo pomen dobrega počutja in aktivnosti v šoli in pri učenju. Kako otrok/mladostnik doživlja odnose, sprejetost, pripadnost, prijateljske vezi? Kako lahko aktivno sodeluje pri učenju? Ali lahko izbira med zanj pomembnimi interesnimi dejavnostmi, kjer bo lahko krepil in razvijal potenciale ter se potrjeval in preizkušal?

Razvoj zmožnosti za preoblikovanje problemov v priložnosti in izzive je pomembna življenjska popotnica mladim in predstavlja naboj odziva. Pomen te naravnosti lahko ponazorimo s citatom Henryja Forda: "Če mislite, da ne zmorete, ali če mislite, da zmorete, se ne motite." ■

Literatura

Kiswarday, Vanja (2010): Spodbujanje rezilientnosti v razburkanem obdobju odrasčanja. V: *Vzgoja*, leto XII, št. 48, str. 9–11.

Volpitta, Donna M.; Haber, Joel (ur.) (2012): *The Resilience Formula: A guide to proactive not reactive parenting*. NW Widener.

Opara, Božidar (2015): *Dodatna strokovna pomoč in prilagoditve pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Centerkontura.

Dewey, John (2012): *Šola in družba*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Kavkler, Marija (2011): *Konceptualne osnove obravnave učencev z učnimi težavami*. V: Milena Košak Babuder in Marija Velikonja (ur.): *Učenci z učnimi težavami – Pomoč in podpora*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Opombe

1. Več o rezilientnosti v Kiswarday, Vanja (2012): *Stališča učiteljev do možnosti razvijanja rezilientnosti pri učencih in dijakih*. Doktorsko delo. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
2. V 36. členu ZUOPP (2011), ki opredeljuje individualiziran program piše, da je v okviru le-tega potrebno tudi izgrajevanje strategij za vključevanje v skupino, pa tudi veščine za čim večjo samostojnost v življenju (prilagoditvene spretnosti) in načrt vključitve v zaposlitev.

Ko se učenec umakne v bolnišnico

✍ Tanja Bečan

Ob rob rezultatom mednarodne raziskave Z zdravjem povezan vedenjski slog v šolskem obdobju – HBSC – se v pričujočem članku osredotočamo zgolj na šolsko področje, ki se ga tudi sama raziskava v enem delu dotika. Postavili bomo več vprašanj kot odgovorov ali trditev preprosto zato, ker v rokah žal nimamo prav nobene ustrezne raziskave niti sistematičnega zbiranja in vrednotenja podatkov o zadevi, ki jo bomo postavili v središče svojega razmisleka. Ta tako temelji predvsem na preprosti spremljavi dela v bolnišnični šoli ter na izkušnjah s poučevanjem bolnih učencev in dijakov¹, seveda pa tudi na splošnem vedenju o poučevanju, učenju ter vzgojno-izobraževalnem procesu. Upati je, da ta skromni razmislek vendarle spodbudi kakšno resnejšo raziskavo, ki bo dala tudi bolj precizne in s številkami podprte odgovore na v tem članku prikazan problem.

Izhodiščno vprašanje

Naše izhodiščno vprašanje se glasi: Zakaj se ob koncu ocenjevalnih obdobj v šolah, še posebej pa ob bližajočem zaključku šolskega leta, otroški oddelki bolnišnic (posebej bi izpostavili Pediatrično kliniko v Ljubljani), napolnijo

z na prvi pogled bolnimi otroki in mladostniki?² To opažamo v zadnjih letih. Gre za tiste učence, ki menijo, da imajo zelo resne težave z zdravjem, kasneje pa se izkaže, da na srečo ne gre za nobeno zahtevno bolezen kljub pogosto zelo alarmantnim znakom. Po vseh opravljenih raziskavah in pogovorih s strokovnjaki v bolnišnici se namreč izkaže, da so resni telesni znaki pravzaprav odraz velikih stisk. Tako velikih, da jih otroci, pa tudi mladostniki, sami ne morejo več obvladovati oz. se z njimi ne spopasti. V našem primeru gre za stiske, ki iz-

virajo iz zapletenih šolskih situacij, iz katerih učenci ne najdejo drugega izhoda, kot da se umaknejo v bolezen. Poudarimo naj, da ne govorimo o primerih, ko je vzrok šolskim stiskam neustrezni, največkrat prezahtevni vzgojno-izobraževalni program, ki ga učenec kljub mnogoteri podpori in vsem prilagoditvam ne zmore.

V tem članku se skušamo osredotočiti le na t. i. 'sezonski umik v bolnišnico', če ga rahlo šegavo lahko tako poimenujemo – ko gre za to, da je treba pridobiti do zaključka šolskega leta še ogromno ocen, časa pa (skoraj)

ni več. Ko morajo biti te ocene bodisi samo odlične bodisi pa po nizu samih negativnih ocen nenadoma, po principu 'deus ex machina'³, pozitivne. Ko po nekaj tednih ali celo mesecih, ko učenec sploh ni obiskoval svoje šole, zanj, njegove starše in učitelje nastopi težko vprašanje, kako bo s spričevalom. Učencu grozi, da razreda ne bo

Kratkoročne rešitve

Po zahtevnih preiskavah se v primerih, o katerih teče beseda, izkaže, da na srečo boleznih ni, na dan pa priplavajo (že opisane) šolske težave. Bivanje v bolnišnici je zagotovo predrago, predvsem pa neustrezno za reševanje tovrstnih težav, zato je tak učenec zelo

ne bo mogel uspešno zaključiti, saj je bilo žal zamujenega ogromno časa, v katerem bi bilo še mogoče poiskati drugačne, bolj domišljene rešitve. Včasih je mogoče rešitev najti v popravni izpiti, v srednjih šolah tudi v pogojnih vpisih. Včasih zadostuje, da učenec izkoristi zakonsko možnost in potrebne ocene pridobi do uradnega

zaključka šolskega leta, t. j. do 31. avgusta. Včasih pa je rešitev tudi ta, da učenec sprejme kakšno oceno, ki ni odlična. On, pa tudi njegovi starši. Včasih je treba poskusiti razreševati konflikten odnos med učencem in učiteljem, ki se ga do sedaj ni nihče lotil.

Uresničljive rešitve je torej mogoče najti; čeprav so morda na videz preproste, pa za učenca niso vedno lahko sprejemljive. Kljub temu je odločitev o ustreznosti rešitvi treba sprejeti čim prej, da se učenec še naprej ne muči v povsem odvečnih šolskih mukah. Morda si le domišljamo, da odmik

Foto: Peter Prebil

uspešno zaključil ali pa ne z ocenami, ki jih je od njega pričakovati. Tako šolsko breme postane očitno preveliko – učenec se, čeprav bi bilo to nujno potrebno in še kako zaželeno, žal ne zmore več zbrati ne poiskati še nekaj prepotrebni dodatnih moči, da bi skušal razrešiti, kar je razrešiti še mogoče. Še več, reševanja zapletene situacije se sploh ne zmore več lotiti. Vsega je preprosto preveč. Torej ni tako zelo nenavadno, da se zaradi občutka popolne nemoči pojavijo prehude bolečine tu in tam, povišana telesna temperatura, slabosti, hudi glavoboli, dvojni vid, mravljinčenje v rokah in nogah, celo nenadna nezmožnost gibanja. In morda še vrsta drugih, zares alarmantnih znakov, ki učenca upravičeno pripeljejo v bolnišnico.

hitro odpuščen domov – takoj, ko so ob sicer zelo resnih znakih izključeni vsi sumi na boleznih. Običajno v tem času uspemo in zmoremo k učencu pristopiti poleg zdravnikov tudi bolnišnični učitelji ter skušamo skupaj s kliničnimi psihologi poiskati čim bolj prave vzroke nastalih šolskih stisk, ki preplavljajo učenca. V danih razmerah poskušamo po najboljših močeh, zavedajoč se, da gre pravzaprav za gasilske ukrepe, skupaj z učencem ter seveda učenčevo šolo poiskati uresničljivi načrt reševanja nastale zapletene šolske zagate.

Rešitve je vedno mogoče najti, a nikoli ne pravljicnih. Včasih je to le sprejetje dejstva, da bo za učenca najboljše, da se v naslednjem šolskem letu ponovno vpiše v razred, ki ga sedaj

v bolnišnico ne nazadnje le prispeva k temu, da se iskanja uresničljive rešitve končno lotimo in ga tudi izpeljemo.

Ustrezno rešitev se išče in najde, ostaja pa vprašanje, kje tičijo pravi vzroki, da se stvari lahko tako zelo zapletejo. Vzroke je zagotovo treba poiskati in o njih tudi javno govoriti, se ob njih učiti, saj se žal zapleta še kar naprej – učenci se vedno znova in znova zatekajo v bolnišnico.

Kaj nam o tem lahko pove naša raziskava?

V razmislek

V izsledkih raziskave preberemo, da je šola vseč 30,4 % mladostnikov, najbolj 15-letnikom. Torej 69,6 % mladostnikov šola ni vseč. Raziskava nadalje

pravi, da se je v letih 2012–2014 znižal odstotek mladostnikov, ki jim je šola všeč. No, to se zagotovo zdi alarmanten podatek, ki ga ne bi smel prezreti nihče, ki je vpleten v soustvarjanje šolskih zadev v najširšem pomenu besede! Skoraj 70 % učencev šola torej ni všeč, v njej pa preživijo do sedem ur vseh 192 šolskih dni letno.

Nadalje je bistveno vprašanje, zakaj tako veliki večini učencev šola ni všeč. Raziskava pove, da imajo učenci pomembno podporo pri učiteljih in starših, a vendarle jim šola ni všeč. Ni jim všeč, kljub temu da se je zvišal delež učencev, ki menijo, da razrednik dobro ocenjuje njihovo delo. Zakaj jim šola ni všeč, če raziskava kaže, da se je tudi obremenjenost s šolskim delom vsaj pri fantih zmanjšala? Pomembno se je obremenjenost zvišala le pri dekletih, a v raziskavi so dekleta povedala, da jim je šola bolj všeč.

Vprašanja, zakaj učencem šola ni všeč, si raziskava ne zastavi. Tudi sama natančno ne pove, kaj naj bi pomenilo, da je učencem šola všeč. Poskusimo nekaj o tem povedati sami.

Zagotovo je podatek, da kar 70 % učencev šola ni všeč, zaskrbljujoč, če to razumemo tako, da je nočejo obiskovati kljub vsej izkazani podpori učiteljev, sošolcev in kljub temu, da ni preveč obremenilna. V šoli učenci preživijo preveč časa in tam se dogajajo preveč pomembne stvari, da bi podatek o njihovem že kar nenaklonjenem odnosu do šole lahko prezrli.

“ Morda zgrešena pričakovanja naših učencev odrasli, tako starši in učitelji, vsak na svoj način podpiramo, a pri tem nismo popolnoma iskreni. Zdi se, da tudi sami vztrajno gojimo kulturo ugodja v šoli, a na koncu šolskega leta vseeno zahtevamo rezultate, ki naj pridejo – od kod? ”

Morda je prav, da se na tem mestu vprašamo, ali ni samo vprašanje o tem, ali ti je šola všeč, napačno. Šola namreč po svojem bistvu ni prvenstveno mesto ugodja, tako kot npr. prostočasne in počitniške dejavnosti, ki so nam lahko bolj ali manj všeč. Šola je vendarle prostor učenja – pridobivanja znanja

in veččin, uporabe znanja, prostor urjenja veččin, prostor izkazovanja pridobljenega znanja. Šola je prostor, kjer se učimo učiti se, učimo se bivati s samim seboj in sobivati z drugimi. Šola je prostor dela. Trdega dela. Prostor prizadevanja, truda. Vztrajnega in neprestanega. Šele po tem tudi prostor zadovoljstva – ko se učiš, se nekaj naučiš, znaš, to uporabiš, nekaj odkriješ, ustvariš, napreduješ. Si nase ponosen. In potem v šolo rad hodiš, saj se ob lastnem trudu bogatiš. Šola je torej bolj stvar dela, truda, zadovoljstva kot pa preprostega ugodja.

Imeti prava pričakovanja

Morda pa naši učenci stopajo v šolske prostore z napačnimi pričakovanji? Da jim bodo v šoli stvari všeč in da se bodo imeli lepo, ker je to predvsem prostor druženja, zabave, neobveznih vsebin. Ne pa, da se bo treba truditi, delati povsem določene stvari, si prizadevati za novo znanje ter ob tem napredovati in prevzemati svoj del odgovornosti. Morda zgrešena pričakovanja naših učencev odrasli, tako starši in učitelji, vsak na svoj način podpiramo, a pri tem nismo popolnoma iskreni. Zdi se, da tudi sami vztrajno gojimo kulturo ugodja v šoli, a na koncu šolskega leta vseeno zahtevamo rezultate, ki naj pridejo – od kod?

Verjetno bi bilo treba storiti prvi korak in si naliti čistega vina. Na ravni družbe bi bilo treba jasno povedati, da je šola prostor učenja, kjer si bosta skupaj prizadevala, se trudila in pošteno delala učenec in učitelj in, kot nas je učila dr. Gabi Čacinovič Vogrinčič, soustvarjala. Soustvarjala tako, da se bo učenec znal najprej učiti se, potem pa usvojil novo znanje, večšine, da bo to znanje in večšine znal uporabiti, z njimi ustvarjati. V tem soustvarjanju sta učenec in učitelj tim, vsak s svojo odgovornostjo. Odgovornost učenca je aktivno sodelovati v tem procesu, odgovornost učitelja pa, da spremlja in usmerja učenca na tej pomembni poti rasti. Tako učitelj tudi vsak trenutek lahko zazna, kdaj in zakaj se učencu morebiti zatakne. Nato pa uspe skupaj z učencem najti dobre, hitre, pravočasne, delujoče rešitve. Da bo zastavljeni

cilj mogoče doseči brez nagrmedenih in za učenca nepremostljivih zagat.

Šola je prostor ustvarjalnega dela

Avtorica tega članka je prepričana, da prav tukaj tičijo vzroki našega izhodišnega problema. Učenec naj v šolo vstopi zavedajoč, da vstopa v hišo učenosti, v hišo dela, truda, v hišo, kjer bo odgovorno pridobival znanje, večšine, ki se bodo sčasoma prelile v njegovo moč. Pri tem ga bo učitelj spremljal, vodil in z njim soustvarjal.

Ob takem načinu dela in tudi s ključnim zavedanjem, da je šola prostor ustvarjalnega dela, rasti ter soustvarjanja, ne pa prostor nešteti izbirnih všečnih reči, se zdi, da bi preprečili žalostne in krute zgodbe, ki jih prepogosto srečujemo v bolnišnici; ko so za učenca hudi glavoboli ali pa dvojni vid edina možnost rešitve nagrmedenih in zapacanih šolskih težav. Zgolj zato, ker smo vse prezrli in vse zamudili – predvsem smo zamudili, da bi z učencem stkali trden soustvarjalni odgovorni vzgojno-izobraževalni odnos. Ker le-ta deluje.

Slednjemu bi morala slediti seveda tudi širša šolska politika. Ne nazadnje pa bi se tako zavedanje odrazilo tudi v vedenjskem slogu naših otrok in mladostnikov ter na svoj način dolgoročno posledično zagotovo prispevalo tudi k njihovemu boljšemu zdravju. Ni namreč dovolj omejiti le sladke pijače in se več gibati. ■

Opombe

1. Avtorica članka je vodja bolnišničnih šolskih oddelkov OŠ Ledina (v nadaljevanju bolnišnična šola). To šolo obiskujejo bolni učenci in dijaki, ki se zdravijo v bolnišnicah v Ljubljani, praviloma na otroških oddelkih teh bolnišnic.
2. V članku so uporabljeni izrazi otrok in mladostnik, slednji vedno le v moški obliki, kot velja tudi za izraz učenec in dijak. Izrazi moškega spola veljajo tudi za ženskega. V nadaljevanju pa izraz učenec zajema tudi izraz dijak, da besedilo ne bi z uporabo več terminov postalo težje razumljivo. Uporabljeni izrazi učitelj, psiholog, zdravnik so prav tako uporabljeni v moški obliki, veljajo pa tudi za žensko obliko navedenih samostalnikov.
3. V starogrškem gledališču božanstvo, ki nepričakovano razreši dramski zaplet.

Zloraba otroka

✍ Neža Miklič

Tomorijeva (1997) navaja, da je obdobje zadnjih treh desetletij sicer čas izginjanja tabujev, vendar je ravno nasilje nad otroki še vedno med tistimi tabuji, ki v ljudeh vzbujajo neugodje in odpor. Mnogi namreč zaradi neznanja, strahu in nezanimanja še vedno odvrtačajo pogled od te teme. Raziskava HBSC (2014) ne postavlja tega vprašanja, a to temo je treba uvrstiti med tiste, ki so pomembne za zdravje otrok.

Otrok je prispodoba nedolžnosti in nepopisanega lista papirja. Zaradi svoje mladosti, neizkušenosti in zaupljivosti je lahko žrtev na poligonu raznovrstnih oblik zlorab: psihičnih, fizičnih in tudi spolnih. Otroka se lahko zavije v spiralo ekonomskega, morda tudi vrstniškega nasilja, v sodobnem času mu ni tuj kibernetični kriminal (Bobnar in Miklič, 2016).

Zloraba otroka kot del preteklosti?

Zanemarjanje otrok in mladostnikov ni vzbujalo pozornosti, vsaj dokler je ostajalo znotraj družine. Raziskovalec otroštva Cunningham (1995) v Domiter Protner (2013) ugotavlja, da je družba posebno pozornost zanemarjanju otrok namenila v 16. stoletju, in to šele potem, ko so otroci in mladostniki postali ali brezdomci ali delinkventi (najpogosteje pa oboje hkrati), torej moteči za družbeno okolje. Domiter Protner (2013) navaja

tudi, da so na družbeno problematiko trpinčenja in zanemarjanja otrok v slovenski družbi pričeli opozarjati strokovnjaki, med katerimi je imel vidno vlogo slovenski mladinski sodnik in pisatelj Fran Milčinski. V obdobju 19. stoletja in do II. svetovne vojne so o problemu nasilja nad otroki največ pisali pravniki, učitelji, pedagogi in sociologi.

Po II. svetovni vojni se je večje zanimanje za problem nasilja nad otroki pojavilo šele v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Z uveljavitvijo Zakona o preprečevanju nasilja v družini (2008) in Kazenskega zakonika (KZ-1, 2008) je postalo vsaj preprečevanje nasilja v družini in s tem tudi zlorab otrok širše ter pravno bolj natančno opredeljeno, izpostavljenost otrok, predvsem nasilju v družini, pa se je začela intenzivneje raziskovati (Domiter Protner, 2013).

Nasilje nad otrokom ostaja sestavni del zgodovinskega procesa družbe kot sodobne družbe in moderni čas se od preteklosti razlikuje po drugačnih oblikah zlorabe otrok in po načinih pristopov povzročiteljev nasilja do otroka (Bobnar in Miklič, 2016).

Razsežnost zlorab otrok

Poleg fizičnega nasilja, psihičnega trpinčenja in zanemarjanja so otroci lahko tudi žrtve spolne zlorabe, vrstniškega trpinčenja, zlorab na spletu, pornografije, ekonomskega trpinčenja, ritualnega nasilja, nasilja nad lastnim telesom, medijskih zlorab in prisilnega dela. Posamezne oblike nasilja nad otroki se med seboj ne izključujejo in se lahko dogajajo sočasno. Pri zlorabah otrok imajo pomembno vlogo socialni in kulturni vzorci ter stereotipi v družbi (United Nations Secretary-General v Frangež in Dvoršek, 2013).

Nasilje nad otrokom se lahko dogaja na več ravneh: v družini, socialnem okolju, družbi, kulturi. Oblike nasilja so lahko različne: od najbolj neposrednih in očitno grobih do posrednih, potuhnjenih, prikritih, a dolgotrajnih, katerih razdiralni učinek je lahko še hujši in se običajno pokaže postopoma, ne kot rana ali modrica na otroškem telesu, ampak kot globoka bolečina, prizadetost ali prikrajšanost v osebnosti, ki pušča svoje sledi še v življenju odraslega (Tomori, 1997).

Zloraba otrok je še kako del sodobnega časa. Povzročitelji nasilja nad otroki se zavedajo vedno pomembnejše vloge družbenega osveščanja. Svojega vedenja in ravnanja ne spreminjajo v dobrobit otrok in sebe, sodobnemu času so zgolj prilagodili tehnike pristopa do otroka ter dodali nove oblike nasilja. Preiskovalci zlorab otrok namreč ugotavljajo, da povzročitelji nasilja tudi sedaj, v sodobnem času, še naprej zlorabljajo otroke, celo vedno mlajše otroke. Preiskovalci odkrivajo hude ali zelo hude oblike zlorab otrok, največkrat v prepletu več oblik zlorab, tudi s strani več odraslih oseb na mednarodni ravni.

Otroci s strani odraslih, strokovnjakov in medijev prejemajo sporočila, naj zlorabo razkrijejo in tako razbijejo strah pred povzročiteljem nasilja. Otrok za razkritje potrebuje spodbudo, varno okolje in varno osebo za pogovor o zlorabah.

Otroci vsaka štiri leta sodelujejo v mednarodni raziskavi, imenovani Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (HBSC). Spletna anketa omogoča zasebnost, zaradi česar bi bilo treba pri vsebinskih sklopih t. i. tveganih vedenj, nasilja in spolnosti v skladu z možnostjo samostojnega oblikovanja posameznih vprašanj sodelujočih držav postaviti vprašanja, vezana tudi na področje spolne zlorabe otroka.

Dosegljivost otroku pomembne osebe

Tomorijska (2006) navaja, da se osebnost otroka oblikuje pod vplivom zelo različnih dogajanj. Med temi so izjemno pomembna tista, ki se zadržijo v družini in v odnosih z osebami, ki so za otroka najbolj pomembne. Občutki varnosti in sprejetosti, ki jih

Je 'varna točka' lahko tudi druga odrasla oseba, h kateri otrok pristopi? Vprašajte se, kako bi se vi kot odrasle in odgovorne osebe odzvali, ko bi se k vam zatekel otrok in vas prosil za pomoč. Bi se odzvali? Kako? Razmislite, gre za otroka. Vedno – zgolj za otroka!

Odrasel, ki je morda prežet s stereotipi in strahom, da ni prava oseba,

bitja in ne roboti. Potrebujemo stik, komunikacija je nujno potrebna. Ste opazili, da mnogi otroci tujcu ne rečejo več niti hvala niti prosim, ga ne pozdravijo, še manj mu odzdravijo? Otroci se prestrašijo, ko jih tujec vpraša za pot, za ulico ali stavbo, ki jo išče. Otrpnejo ali celo zbežijo stran. Otroke raje naučimo, da neznanemu človeku, ki ga ogovori, lahko mirno odgovori, se pa v pogovor ne vpleta oziroma se vanj ne zapleta. Ne vstopa v 'osebni prostor' drugega človeka in ostane 'na razdalji'. S (tujimi) ljudmi naj ne odhaja nikamor, četudi so ponudbe mamljive, zelo vabljive.

Otroka vedno zaščitni odrasla oseba. Odrasli smo zato, da zlorabo zaustavimo in jo preprečimo. Pogumno in brez strahu! Strah je, kot smo že ugotovili, resnično le povzročitelj nasilja. Odrasli imamo moč in voljo za ukrepanje v svojih rokah. ■

Literatura

Bobnar, Tatjana; Miklič, Neža (2015): Preiskovalni pogovor z otrokom, žrtvijo zlorabe. V: Frangež, Danijela; Slak, Boštjan (ur.): *Osebni dokazi v teoriji in praksi*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, str. 77–80.

Bobnar, Tatjana; Miklič, Neža (2016): Otrok – oškodovanec spolne zlorabe v vrtincu strokovne institucionalne obravnave predkazenskega postopka in sodnega izvedenstva kazenskega postopka. V: Frangež, Danijela; Slak, Boštjan (ur.): *Izvedenstvo v teoriji in praksi*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, str. 115–128.

Domiter Protner, Ksenija (2013): Pregled raziskovanja nasilja nad otroki v družini v Sloveniji od 19. stoletja do danes. V: *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, letnik 64, št. 1, str. 53–62.

Frangež, Danijela; Dvoršek, Anton (2013): Nekateri kriminalistični vidiki odkrivanja spolnih zlorab otrok v Sloveniji. V: *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, letnik 64, št. 1, str. 63–73.

Štirin, Mateja (1999): *Da bodo naši otroci varni, močni in svobodni. Vloga staršev v preventivi zlorabe otrok*. Ljubljana: Open Society Institute – Slovenia.

Tomori, Martina (1997): Nasilje nad otroki – tabu, ki ga lahko odstremo. V: Kornhauser, Pavle (ur.): *Trpinčen otrok: kako prepoznati in preprečevati fizično in duševno trpinčenje otrok*. Razširjeni zbornik. Ljubljana: Meridiana, str. 218–221.

Tomori, Martina (2006): Otrok v nasilni družini – od priče in žrtve do izvajalca nasilja. V: Balazic, Jože; Kornhauser, Pavle (ur.): *Zloraba in nasilje v družini*. Ljubljana: Inštitut za sodno medicino Medicinske fakultete, str. 27–33.

Foto: Natasa Pezdjir

otrok razvija v lastni družini, so pogoj za to, da bo nekoč kot zrela odrasla oseba z gotovostjo in pogumom oblikoval svoje življenje in z občutkom za čustva drugih vstopal tudi v njihova življenja.

V varovalnem smislu je za otroka izjemno pomembna tudi dosegljivost neke naklonjene, trdne in zaščitne osebe – najbolje znotraj družine ali pa bližje nje. Varovalen je tudi dejaven vpliv drugih pozitivnih likov in vzrokov za istovetenje in možnost vključevanja v bolj konstruktivne načine reševanja medosebnih napetosti in osebnih stisk (Tomori, 2006).

Otroku je lahko vsakdo pomembna oseba. Ključno je, da je vredna zaupanja; ne glede na stopnjo izobrazbe, spol ali starost. Ko si otrok izbere odraslega za zaupno osebo, naj bo to za odraslega predvsem izziv in čast.

da morebiti nima dovolj strokovnega znanja, naj v trenutkih dvoma za trenutek vstopi v 'škornje otroka'. Bi si vi kot otroci želeli, da odrasli ostane in je preprosto 'tu in zdaj' za vas, četudi je težko? Bi si želeli, da se odrasli odzove in zaščitni otroka, če bi šlo za vašega otroka?

Otrok je bitje, ki se šele oblikuje v odraslo osebo. V odnosu z odraslimi si otrok sooblikuje odnos do sebe, drugih in družbe. V kakšnem spominu bomo ostali otroku, je odvisno od nas (Bobnar in Miklič, 2015).

Za pogum odraslim in tudi otrokom

Pri tem ne smemo pozabiti, da smo ljudje vendarle večinoma dobri. Vsaka beseda, vsako dejanje neznanca še ni nadlegovanje otroka. Smo socialna

Kaj vidijo učiteljeve oči?

✍ Karmen Bizjak Merzel

V članku se dotikam teme tvegane vedenja pri mladostnikih, ki jih srečujem pri svojem vsakodnevnem delu. Le-to se že kaže v zadnji triadi devetletke. Obdobje mladostništva je viharno obdobje iskanja identitete, raziskovanja in preizkušanja novih vlog ter novega vedenja – tudi tvegane. V najstniških letih se spremeni način pomnjenja, razmišljanja, osredotočanja, odločanja in ustvarjanja vezi z drugimi. Vsak nov način razmišljanja, čutenja in obnašanja ima dobro, pa tudi slabo stran.

Zahtevna leta mladostništva

Ko plujem skupaj z mladimi pri svojem vzgojno-učnem delu po reki mladostništva, sem zmeraj znova očarana nad ustvarjalnim raziskovanjem in vihravo energijo, ki jo premorejo naši mladostniki. Najstništvo pomeni slovo od otroštva, pomeni slovo od dosedanega stanja, od umirjenih in varnih čustev, od varnega družinskega okolja; pomeni tudi odmik od tega.

Nevroznanost nam pomaga razumeti najstnika tudi drugače, saj spregovori o močni spremembi najstniških možganov – govori o viharjenju možganov v iskanju novega, v povečanju čustvenega naboja, v ustvarjalnem raziskovanju in močni potrebi vključitve in sprejetosti v družbi. Spremembe v mladostnikovih možganih prinašajo tako tveganje kot priložnosti. Odrasli

moramo na novo odkriti način, kako pluti po brzicah mladostništva: kot njihovi zaupljivi spremljevalci ali le kot namrgodeni nemi opazovalci mladostniškega tvegane vedenja.

Ko mladi vstopijo v tvegano vedenje

Ko najstnik stopi v vedenje, s katerim ogroža svoje zdravje, svoj razvoj in dobro stalno počutje, je njegovo vedenje tvegano. Zgodnejši, ko je vstop v ta krog tveganja, večje so posledice. Do zasvojenosti ali odvisnosti ne pride kar čez noč. Predno mlad človek vstopi v zasvojenost, ima že različne ponavljajoče se izkušnje le-te, ima tudi vse pripravljene pogoje, da neko sredstvo, nek odnos ali vedenje prevzame nadzor nad njim. Zagotovo pa se vse stiske in hude težave mladostnikov najprej porajajo v dinamiki družinskega okolja, kjer je prišlo do porušanja stika, do izgube zaupanja in varnosti ter s tem posledično iskanja tolažbe mladostnika v drugih svetovih. Ti so lahko velikokrat za mladostnika škodljivi.

Pestrost tvegane vedenja

Kadar govorimo o tvegane vedenju, se lahko opremo na različne raziskave, ki se najpogosteje omejujejo na kajenje tobaka, pitje alkoholnih pijač, nasilje, rabo konoplje in na spolno vedenje. K temu bi kot praktik dodala tudi zasvojenost z ugodjem, lenobo, računalnikom in telefonom. Prve omenjene zasvojenosti mladostnika so zagotovo v tesni povezavi z družino in družinskimi odnosi. Če vedenje odraslih v družini odseva pristen stik s samim seboj, če v družini ljubeče skrbimo za redni medsebojni stik in pogovor (včasih tudi pozno v

noč!) ter če si skupaj prizadevamo za skupne vrednote, potem smo vsaj del poti stran od različnih oblik tvegane vedenja mladostnikov.

Preventiva v šolskem okolju/razredu

Kakovostno učno okolje na ravni celotne šole oblikujejo vrednote, pravila, pričakovanja, ki so vezana na doseganje njenega poslanstva, cilji ter konkretni načini organizacije in vodenja dela na šoli. K šolski kulturi prispevajo vsi, ki delujejo v šoli in so tudi v širši skupnosti povezani z njo. Znotraj tega širšega okvira pa se oblikuje učno okolje v razredu, v katerem učenci preživijo večino svojega dneva in se srečujejo z različnimi učitelji in vrstniki ter z njimi vzpostavljajo še intenzivnejše odnose kot z drugimi posamezniki na šoli (Peklaj, Pečjak, 2015). Zato je učitelj tudi oseba, ki lahko močno vpliva na učence in hkrati deluje preventivno na tvegano vedenje.

“ Učiteljeva drža mora sevati in izpričevati vrednote, ki so kot zaščitni plašč pred tveganim vedenjem mladostnikov. ”

Avtorji, kot npr. Pianta, La Paro, Hambre idr., navajajo, da se kakovost učnega okolja v razredu lahko kaže na treh področjih: v čustveni podpori učencem, v organizaciji v razredu in podpori pri učenju. Ne le moje izkušnje, temveč tudi vse več raziskav kaže na pomembnost čustvenega in funkcionalnega razvoja učenca za njegov nadaljnji razvoj ter uspešnost v šoli. Vse to prinaša pozitivno učno vzdušje (čustvena povezanost učitelja z učenci, vzajemno spoštovanje, uživanje v lepih odnosih, učiteljeva občutljivost in odzivnost na učenčeve učne in čustvene težave).

Razred najbolj deluje in omogoča največ učnih izkušenj takrat, ko ga učitelj dobro vodi, ko zagotavlja disciplino in so učenci aktivno vključeni v učne naloge (Kounin, 1970) ter ko spodbuja učence, da razvijajo samoregulacijske spretnosti, ki jim bodo omogočale pridobivanje novega znanja v celotnem življenjskem obdobju (Vigotsky, 1978; Rogoff, 1990; Bruner, 1996; Pintrich, 2000; po Pianta in sod., 2008). Raziskave sistematično pokažejo, da učitelji, ki uporabljajo različne načine vodenja (uravnavanje vedenja med učenci, dobro in trdno načrtovane in strukturirane aktivnosti, zanimivi materiali za učence), dosegajo višje rezultate pri učencih kot tisti, ki jih ne uporabljajo. Poleg tega je stik takšnega učitelja globlji od učitelja, ki se s svojim poučevanjem brezosebne in ustvarjalne zavzetosti ne ukvarja prav dosti.

Razredna dinamika pa je učinkovita tudi takrat, kadar vključuje učiteljevo podporo pri učenju: razvoj pojmov in učiteljevo spodbujanje miselnih veščin višje ravni, učiteljeva kakovostna povratna informacija na učenčeve ideje, delo ter modeliranje jezika – učiteljeva spodbuda k razvoju jezika.

Zato učiteljevo delo v razredu ni lahko. Deluje kot oseba, ki s svojim vedenjem, odzivanjem, pogovorom, poučevanjem deluje kot zgled zdravo zgrajene osebnosti. Učiteljeva drža mora sevati in izpričevati vrednote, ki so kot zaščitni plašč pred tveganim vedenjem mladostnikov. Vsako šolsko leto je mnogo priložnosti, ko se učitelj lahko mimogrede ali pa ciljno pogovori z mladostnikom oz. z mladostniki, ki že kažejo znake zasvojenosti. Mladim je treba zelo jasno in odločno povedati, da je življenje resno in odgovorno; odgovorno do samega sebe in hkrati tudi do drugih v skupnosti, v kateri živi. Tudi v svoja življenja lahko vnesemo več veselja in humorja. Osebna izkaznica pravega učitelja mora biti zgled v gorečnosti, pogumu in vedrosti, disciplini, poštenem delu. Učenci kot lakmusov papir srkajo učiteljeve ideje, poglede, nazore, srčnost ... Zato je učiteljevo delo vseživljenjsko delo – ne pozna oddiha, saj je zaveza biti učitelj zaveza osebnostni rasti, radovednosti, vseživljenjskemu učenju in delovanju za dobro mladih.

Najbolj pogosti znaki tveganega vedenja

Če bi morala izpostaviti najbolj pogoste in opazne znake tveganega vedenja v šolskem prostoru, ki jih opazim, bi to bilo nasilje in odvisnost od telefonov ter računalnikov. Temu tesno sledita tudi odvisnost od užitek in lenobe.

‘Računalniški’ mojstri v osnovni šoli so se nesposobni vključiti v socialne stike, so izjemno neprilagodljivi za nove situacije, otopeli v učnem procesu in se ne znajo vživeti v drugega. Družba je do nasilnežev preveč popustljiva in strpna ter prepočasna v reagiranju, tako je tudi v šoli. Samopodoba nasilnežev in ‘računalniških’ mojstrov je izjemno nizka in nerazvita. Pogosto je to vedenje povezano z nizkim učnim uspehom ter s socialno izključenostjo. V obravnavi teh otrok skoraj v vseh primerih opazimo, da dregnemo v družinsko ‘sršenje’ gnezdo. Vzorci odraslih v takšnih družinah kažejo na prepričanja, da v življenju meje niso potrebne, da dajejo prednost lastnemu užitku in da so že zdavnaj izgubili stik s seboj ter z drugimi. Zato se oblike zasvojenosti s tobakom, z alkoholom, s konopljo, s spolnostjo kažejo že od 6. razreda naprej – najprej blage, nato pa se stopnjujejo in se ob različnih pomembnih prelomnih dogodkih razgalijo kot tvegano vedenje: npr. na šolskem plesu, izletu, rojstnodnevnih praznovanjih, valeti ...

Želimo manj ali več tveganega vedenja pri mladostnikih?

Poleg družine in šole ima pri tveganem vedenju pomembno vlogo tudi družba in šolske ustanove. Na mladostnike lahko delno vplivamo preventivno:

a) V osnovnih šolah imamo nekaj zdravstvenih delavnic med šolskim letom, na katerih lahko mladi izpostavijo probleme in aktualna vprašanja. Ta oblika je med mladimi zelo dobro sprejeta, saj je naravnana na praktične vidike podajanja snovi, kjer zdravstveni delavci v obliki sproščenih debat in delavnic mla-

dim osvetlijo svetlobo in temino odraščanja.

- b) Nujno bi bilo na novo ovrednotiti kakovostne razredne ure, ki bi morale biti osrednji dogodek tedna v razredni skupnosti. Pomembnost pogovora o kakovostnem življenju, o trdni in zdravi samopodobi naših učencev, pomembnost razvijanja zdravih odnosov nam šolski sistem odvzema tudi z nizkim vrednotenjem razredne ure ter s premalo časa, ki je temu namenjen.
- c) Učitelje bi morali spodbujati, da bi se tudi sami nenehno izobraževali, razvijali kot osebnosti, saj bi šele tako lahko bili najboljši zgled zdravih osebnosti, vzgojiteljev, zgled zdrave družbe.
- d) Družba in šolski prostor bi morala mladim pokazati, kako zabavno je preživljati prosti čas brez omame, podpirati bi morala vsa prizadevanja različnih društev in organizacij, ki z ustvarjalnimi pristopi krepijo komunikacijo jaz – mi ter osmišljajo bivanje na tem našem planetu. Za tako veliki cilj nam ne bi smelo biti žal ne časa in ne denarja.

Če bo prihajajoča generacija delovala ustvarjalno ter z združenimi močmi v svojih skupnostih, v družinskih krogih in v šolah, bo svetu lahko ponudila nove vidike reševanja problemov, kot so lakota, bolezni, nasilje, onesnaževanje, podnebne spremembe in izumiranje rastlin ter živali ... Potrebno pa bo ponovno premisliti, kako odprt je šolski prostor za nove kakovostne načine preživljanja prostega časa, kako v to vključiti učitelje, starše, upokojene, prostovoljce ter tiste, ki bi želeli sodelovati pri ideji sooblikovanja prihodnosti z zdravim načinom življenja. ■

Literatura

Jeriček Klanšček, Helena; Koprivnikar, Helena idr. (2014): *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji – Izsledki mednarodne raziskave HBSC 2014*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.

Peklaj, Cirila; Pečjak, Sonja (2015): *Psihosocialni odnosi v šoli*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Pianta, Robert C.; La Paro, Karen M.; Hambre, Bridget K. (2008): *Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Manual. K-3*. Baltimor: Paul H. Brookes Publishing Co.

Ustvarjati etično gospodarstvo

Gibanje Svetovni etos Slovenija je v knjižnici Otona Župančiča 3. maja 2016 pripravilo okroglo mizo z naslovom Kako ustvariti etično gospodarstvo, na kateri so sodelovali: Marjan Batagelj, predsednik upravnega odbora Postojnske jame; Ivo Boscarol, ustanovitelj, lastnik in direktor mednarodno uspešnega podjetja Pipistrel; izr. prof. dr. Branko Korže z Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani; ga. Metka Penko Natlačen, samostojna pravna svetovalka v Pravni službi Gospodarske zbornice Slovenije, in p. Silvo Šinkovec, član gibanja Svetovni etos Slovenija in urednik revije Vzgoja. Moderator je bil prof. dr. Marko Pavliha. Povzemamo njihov pogovor.

Moderator Pavliha je uvodoma izpostavil vprašanje, kako je mogoče, da je v celotni zgodovini človeštva delo predstavljalo vrednoto, po drugi strani pa se je marsikdaj pozabilo na delavca. Spomnil je na delovanje prof. Hansa Künga in delovanje gibanja Svetovni etos, ki se je razširilo tudi v Sloveniji. Küng je podpisal manifest Organizacije združenih narodov o gospodarskem etosu, zato se tudi slovensko gibanje čuti dolžno, da spodbuja etičnost v gospodarstvu.

MP (Marko Pavliha): Metka, podatki pravijo, da so ženske v manjšem odstotku na vodilnih položajih kot moški. Zanima me, kako sama doživljaš to problematiko kot ženska, ki je zaposlena na Gospodarski zbornici?

Metka Penko Natlačen: Zdi se mi, da je to vprašanje kar malce provokativno. Iz ozadja veje podvprašanje, ali je etično, da so gospodarstveniki večinoma moški. To vprašanje se pojavlja vedno, ko si postavljamo sistem-

ska vprašanja. Ne začnemo se danes in ni prisotno samo v gospodarstvu. V končni fazi gre za ugotovitev, da je vse stvar nekega določenega ravnovesja. To ravnovesje moramo v svojem življenju doseči sami, tudi z razmerjem udeleženih moških in žensk v nekem poklicu, na položaju, pri nalogi. Znotraj naših skupnosti moramo priti do tega, da bomo moški in ženske sobivali v ravnovesju in harmoniji. Preveč ubog in neorientativen je gol podatek, da imamo le 17 % predsednic uprav. Gotovo je velik odstotek žensk, ki iz ozadja podpirajo velike može, pa se v svoji vlogi počutijo dobro. In tudi ti moške prepoznajo zasluge svojih gospa. Kako vsak od nas doseže svoje ravnovesje bodisi na prehodu skozi življenje, iz mladosti v zrelost, bodisi znotraj skupnosti, v kateri živi, skozi dejavnosti, s katerimi se ukvarja, ali kako to doživlja družba ... to je stvar naše osebne, pa končno tudi družbene zrelosti. Vsak se mora potruditi za svojo zrelost in lastno ravnovesje. Kar pa se tiče nas, gospa, z godrnjanjem in negotovanjem gotovo nič ne dopri-

nesemo k ravnovesju. Prepričana sem, da imamo ženske posebno poslanstvo, da lahko stvari uravnovešamo in mehčamo. Tudi v podjetjih. Bolje kot se same počutimo v svoji koži, boljše se počuti tudi naše okolje. V Pravni službi GZS, kjer izvajam pravno svetovanje, spremljam način, na katerega se problemom, ki nastajajo, posvečajo moški pravniki ali direktorji v primerjavi z ženskami. Ženske rešujejo probleme z modrostjo in mehko. Me imamo žar in čut. Številčno se sicer ne da zanikati, da je žensk še vedno premalo na vodilnih mestih. Vprašanje pa je, ali je to slabo, kajti nobena vloga ženski ni pisana na kožo, dokler ona sama ni zrela zanjo. To pomeni, da široko gleda, da v svojem okolju ustvarja ravnovesje, da sproščeno in naklonjeno komunicira s sodelavci in vsemi zaposlenimi. Moški vse naredijo na drugačen način, med sabo 'tovarišujejo' in znajo zadeve odriniti na rob; ženske pa sprejmemo izziv. Rekla bi, da neravnovesja v položaju žensk v družbi ne bodo rešile predpisane kvote. To bomo rešile samo me, tako kot rešujemo v naših družinah, pevskih zborih, interesnih društvih in drugih okoljih, v katerih živimo in delujemo. Me imamo v sebi 'čut za probleme', pa tudi žar, da se jim upamo posvetiti. V tem je čar in šarm vsake ženske posebej.

MP: Ivo, v eni izmed zadnjih prilog Dela je prof. Tajnikar tudi tebe označil za kapitalista in izjavil, da imajo tudi zaradi tebe delavci manj. Zanima me, kako bi se odzval na to trditev?

Ivo Boscarol: Beseda kapital nekaj pomeni. V družbeni ureditvi samoupravljanja, ko je bil kapital last vseh, smo bili vsi majhni kapitalisti. Danes pa je kapital bolj skoncentriran na strani tistih, ki so nekaj vložili v posel in hočejo to oplemenititi. Je pa tudi res (če gledamo skozi Tajnikarjeve oči), da se dandanes glede odnosa do dela ni veliko spremenilo, saj ga vsi cenimo. Razlika je v tem, da če želimo preživeti in ohranjati standard, mora imeti delo neko dodano vrednost, to je učinkovitost. Ta je vezana na kapital. Če hočemo preživeti v svetu globalne konkurence, ni več dovolj, da smo

samo dobri delavci. Zato da svojim zaposlenim zagotavljamo standard, ki je vreden človeka, moramo, čeprav se sliši grdo, njihovo delo znati prodati, tako lahko od njega živijo. Če bi ga mi prodali tako, kot to delajo v Vietnamu, potem ne bi bil nihče zadovoljen. Da lahko danes preživimo, je poleg dobrega in motiviranega delavca potrebno še marsikaj drugega. Večkrat poudarjam, da če nisi drugačen od drugih in nisi inovativen, bo zelo težko na trgu. Prav tako je težko, če nisi malo vizionar in ne vidiš, od česa boš jutri živel. Če si ciljev ne postaviš dovolj visoko, težko pričakuješ uspeh. Slednji pa je v življenju izredno pomemben. Življenje na trgu je ena sama borba za uspeh. Velikokrat povem, da npr. surovina za parfüm lahko stane 1 EUR ali 2 EUR, parfüm pa lahko kupimo za 3, 5 ali 500 EUR. Odvisno je od znamke, s katero je podpisan. Dodana vrednost se gradi tudi preko kapitala, ki ga delodajalec vloži v to, da zagotavlja delo svojim zaposlenim. Delodajalci ali kapitalisti, kot nas nekateri imenujejo, smo tudi delavci, ki začnemo dan zgodaj zjutraj in ga končamo pozno zvečer. Ločevati, da so zaposleni delavci, ostali pa kapitalisti, zna verjetno najlaže nekdo, ki je bil celo življenje nekje zaposlen in ni bil samozaposlen. Od trenutka, ko moraš skrbeti sam zase in se zavedaš, da če ne boš naredil svojega dela, konec meseca ne bo plače niti zate niti za delavce, je drugače. Res pa je, da je v kapitalizmu črta med uspehom in pohlepom zelo tanka. Ko živimo v mejah svojih zmožnosti, ne glede na to, ali smo delavci ali kapitalisti, živimo na svoj račun. V tistem trenutku, ko pa začnemo živeti preko svojih zmožnosti, je to vedno na račun nekoga drugega. To pa je etični problem.

MP: Branko, zanima me, kakšen je tvoj komentar sintagme 'človeški viri'; je človek še človek ali le vir, tako kot surovina? Kako komentiraš pogoltnost in pohlep kapitala?

Branko Korže: Oba moja predhodnika sta govorila o uravnovešenosti. Ga. Natlačen o uravnovešenosti med moškim in žensko, g. Boscarol o ravnovesju med delom, podjetniškimi idejami in kapitalom. Rad bi poudaril, da

so temelj etičnosti človekove pravice. Človekove pravice temeljijo na univerzalnosti in moralnosti, kar je bistveno za etičnost. Če izhajamo iz človekove svobode na gospodarskem področju, je svobodna gospodarska pobuda njen del, ekonomska svoboščina. Pri tem je treba poudariti, da je ta svoboščina omejena tako in toliko, kot je omogočeno uresničevanje enake pravice drugim in hkrati uresničevanje drugih človekovih pravic. Svoboda je torej človekova pravica. Poleg te pravice pa so še druge, ki jim moramo pustiti 'živeti'. K proučevanju tega področja so me privedle potrebe pri praktičnem delu. Moj fokus proučevanja je ravno to, do kod sega človekova pravica do svobodne gospodarske pobude in s čim je zamejena, tako da se lahko uresničujejo tudi druge človekove pravice. Če gledamo povsem praktično: zasnova

“ *Od trenutka, ko moraš skrbeti sam zase in se zavedaš, da če ne boš naredil svojega dela, konec meseca ne bo plače niti zate niti za delavce, je drugače.* ”

tržno socialne države se je razvila po II. svetovni vojni na spoznanjih ekonomskih teorij, ki so po cikličnih nihanjih v klasičnem in liberalnem kapitalizmu spoznale, da bo treba vzpostaviti neke ekonomske mehanizme, s katerimi bo država odigrala določeno vlogo in omejevala to čisto gospodarsko svobodo gospodarskih subjektov. Na teh spoznanjih in človekovih pravicah je bil vzpostavljen sistem tržno socialne države, ki se je v praksi zahodnoevropskih držav uveljavil in se po 'padcu berlinskega zidu' razširil praktično po vsej Evropi. Gospodarski subjekti se, kadar jim to ustreza, sklicujejo na pravico do enakosti, na svobodno gospodarsko pobudo, na pravico do zasebne lastnine itd. Kadar gre za njih, se zavedajo, da so objekt varstva. Ko delujejo in se sami stikajo ter srečujejo v raznovrstnih razmerjih, pa največkrat spoštovanja človekovih pravic ne prepoznajo kot svoje dolžnosti. Če gledamo na problematiko s širšega vidika, npr. Združenih narodov, kljub številnim deklaracijam, ratificiranim konvencijam niti države niti gospodar-

ski subjekti pod njihovo jurisdikcijo ne posvečajo dolžne pozornosti spoštovanju človekovih pravic.

MP: Pa so potemtakem ljudje res 'človeški viri'?

Branko Korže: Želim povedati, da je varstvo delavcev in varstvo delovnih razmerij samo en vidik varstva človekovih pravic, ki je naložen gospodarskim subjektom. Poleg tega so dolžni človekove pravice spoštovati tudi v medsebojnih razmerjih, ko nastopajo na trgu, v pogodbenih razmerjih in širšem okolju, kjer delujejo. Danes so multinacionalke pripravljene vlagati v manj razvita področja sveta, države, v katerih izvajajo svoje podjetniške aktivnosti, prisilijo v sprejem take pravne ureditve, ki je pisana njim na kožo. Pod pritiskom in v želji, da pride do investicij, nacionalni zakonodajalci 'klonijo' in sprejmejo njihove zahteve. Zaradi takih pojavov so pravice delavcev vse bolj kratene, vse bolj so objekti in vse manj subjekti s svojim dostojanstvom.

MP: P. Silvo, kakšen je pomen vzgoje kot tistega finega oblikovanja človeka, vključno z njegovo osebnostjo in duhovnostjo, ki se ga trudimo zadnjih 50 let izgnati iz vseh ustanov, ki bi se morale ukvarjati z vzgojo, ne samo izobraževanjem?

Silvo Šinkovec: Vesel sem, da smo v debato o gospodarstvu vključili tudi vzgojo. Že dve desetletji se preko revije Vzgoja trudimo naši javnosti povedati, da izobraževanje ni dovolj. Ker je za ta pogovor kar zmanjkalo sogovornikov, sem pred desetimi leti vprašal nekaj direktorjev podjetij, kakšne delavce si želijo in kaj naj šola da učencem. Njihov odgovor je bil enoznačen: ne potrebujemo samo delovne sile, ampak ljudi, ki so vzgojeni in so osebnosti. Veliko premalo je imeti samo znanje. UNESCO v svojem dokumentu Učenje: skriti zaklad, ki je še vedno dokument, ki navdihuje ves svet, uporablja pojem usposobljenost. Ni dovolj samo znanje, priprava na konkretno delo, pač pa vse, kar bo človek na svojem delovnem mestu počel kot človek. Na delovnem mestu

so odnosi z ljudmi, komunikacija in vse, kar sodi v sklop človeškega. Še misel o človekovih pravicah. Pred leti je eden naših filozofov rekel, da so se človekove pravice zreducirale na prazen formalizem. Prepogosto so prazna forma, ne ustvarjajo resničnih odnosov. Zato raje kot o spoštovanju človekovih pravic govorim o spoštovanju človeka. Bistvo človekovih pravic je, da spoštujemo vsakega človeka, saj smo si kot ljudje enakovredni. Če v ozadju stoji ta odnos, potem vse formulacije v različnih deklaracijah 'stojijo', če ni tega odnosa, imajo deklaracije zgolj formalno vlogo, kar pa nima več smisla. Vsi, ki so v šoli s srcem, vedo, da šola brez vzgoje ne more delovati. Vesel sem, da se je v zadnjih letih tudi v teoriji začelo malo spreminjati in je nekaj več strokovnjakov, ki zagovarjajo dejstvo, da gresta vzgoja in izobraževanje skupaj z roko v roki. Ne vem, kako bo, če ne bo v gospodarstvo prišlo več ljudi s srčno kulturo in z osebnimi vrednotami. Če v šolah ne bo etične vzgoje, potem tudi gospodarstvu ne bo šlo dobro. Če nekdo že v osnovni šoli manipulira, bo to počel tudi kasneje, saj je to njegov življenjski stil. Če se nauči živeti pošteno, bo imel prostor tudi za kreativnost. Ne moremo imeti velikih zgodb, če se z manipulacijo ukvarjamo že na začetku. Velika zgodba se ustvari takrat, ko je človeški duh sproščen, ko smo pošteni, odprti in iskreni, zato, verjamem, tudi inovativni, ustvarjalni.

MP: Eno temeljnih okolij za vzgojo je družina. Marjan, v svojih zapisih in javnem delovanju večkrat poudarjaš družino. Tudi družinska podjetja so navadno bolj prijazna, bolj etična, pa ne le do družinskih članov, pač pa do vseh zaposlenih. Zanima me, kakšna je vloga družine pri vodenju podjetja? In kako je z iznajdljivostjo, pa ne v tistem slabšalnem pomenu?

Marjan Batagelj: Najprej bi se dotaknil razmišljanja o vzgoji. Šokiran sem bil, ko je bila beseda vzgoja črtana iz vzgojno-izobraževalnega sistema. Tega nisem mogel razumeti, saj sem svojo podjetniško pot po fakulteti začel na srednji gozdarski šoli. Tam smo vzgajali in izobraževali. Vzgojali

smo, saj smo bili profesorji nekakšni nadomestni starši učencem, ki so prišli v Postojno; izobraževali, da bi iz teh mladih ljudi naredili nekaj, kar bodo kasneje pokazali v družbi. Vzgoja nikoli ne bo mogla iti mimo izobraževanja. Najboljše ustanove imajo vedno v sebi tudi vzgojni vidik. V praksi pa se žal dogaja, da dobimo mladega in izobraženega človeka, ki ni vzgojen. To je težava. Dobiš nekega diplomanta, veš, da ima obilico znanja, toda kako ga oblikovati, da bo vstopil v tvoj svet vrednot? Ker šola ni opravila svojega dela in mu ni dala vrednot, ta naloga pade na pleča gospodarskih družb. To me sicer ne moti, saj je vzgoja zelo lep proces. Ko na koncu vidiš sad svojega dela, to prinaša zadovoljstvo in veselje. Tu je tudi družina, mimo katere ne bom nikoli mogel iti, saj sem predstavnik družinskega podjetja. Vsa moja podjetja nikoli ne bi bila taka, kot so, če ne bi bila povezana z mojo ženo in mojimi otroki. So sestavni del tega. Ta način življenja lahko sprejmemo ali zavrnamo. Lahko je stresno, ampak kaj pa je stresno? Stresno je tudi, ko nimaš dela. Ali pa ko ga imaš preveč. Če si na to pripravljen, se znaš odzvati v neki situaciji. Moji družini sem skušal povedati, da lahko samo vsi skupaj delamo za isto stvar. Imel sem zelo majhno podjetje, dvajset ljudi; med seboj smo se zelo dobro poznali. Poznati se med seboj je velika prednost. Ko sem prišel k Postojnski jami, sem dobil 150 ljudi, ki jih nisem poznal oz. nekatere samo na videz, saj so bili to domačini. Nisem pa poznal njihovih značajskih lastnosti. Ko sem jih začel spoznavati, sem videl, da so različni in da ima vsak neke kvalitete. Vedno sem se trudil, da sem delavcu, ki sem ga spoznal, povedal, kaj zna. Želel sem, da se razvija v tisti smeri, kjer je najboljši. Tu lahko preidem na iznajdljivost. Ko spoznavam ljudi, iščem, v čem so najboljši. Menim, da je iznajdljivost to, da počneš stvari drugače, kot bi ljudje pričakovali. Če za nekega človeka vsi pravijo, da je grd, potem pogledjmo, kje je lep. Pogledati z druge strani, to je nekaj, kar vedno deluje. ■

Pogovor je po zvočnem zapisu povzel Matevž Vidmar

Kako pomagati, ko so učenci pod stresom?

✍ Helena Jeriček Klanšček, Karmen Britovšek

V predhodni številki revije smo spregovorili o tem, da stres in njegove negativne posledice niso značilne le za odrasle, ampak tudi za otroke in mladostnike. Stres tako postaja vsakodnevni 'normalen' spremljevalec našega življenja ter življenja otrok in mladostnikov; praktično nemogoče se mu je izogniti. Zato postaja vedno bolj pomembno, da ga ne poskušamo premagati, temveč se naučimo s stresom soočati in pridobimo veščine, ki nam pri tem pomagajo.

Doživljanje stresa pri otrocih in mladostnikih

Otroci na doživljanje velikih obremenitev in z njimi povezanega stresa niso najbolj prilagojeni, zato se že v mlajšem obdobju lahko pojavljajo različne težave

ali motnje. Glede na to, da so največji stresorji pri otroku in mladostniku pogosto povezani tudi s šolo, je pomembno, da otroke učimo, kako se soočati s stresom v šoli, kako se sproščati in se zavedati svojih misli, čustev in odzivov. Pri vsem tem pa imajo zelo pomembno vlogo učitelji in starši, ki lahko pomagajo učencem prepoznati znake stresa in jih naučijo različnih strategij za spoprijemanje z njim. Seveda pa morajo učitelji ali starši najprej sami pri sebi prepoznati, kdaj so v stresu, in si znati pomagati.

Kaj lahko naredimo kot starši?

Preprosta in v večini primerov zelo učinkovita tehnika, ki jo starši lahko uporabimo, kadar je otrok oz. mladostnik v stiski, je pogovor. Dostikrat namreč že to, da damo otroku oz. mladostniku možnost, da spregovori in da se čuti razumljenega, pomaga pri sprostitvi napetosti in razbremenitvi. Pogovor lahko začnemo s tem, da otroku oz. mladostniku povemo, da smo

opazili, da ga nekaj muči. Poskusimo prepoznati čustva, ki so prisotna, in otroka oz. mladostnika povprašamo o njih. Npr: "Peter, imam občutek, da te to, kar se je zgodilo, zelo jezi. Imam prav, mi lahko poveš kaj več?" Pri tem poskušamo biti empatični in pokažemo določeno mero skrbi in željo po tem, da bi otroka oz. mladostnika razumeli. Izogibamo se sodbam, obtoževanju in moraliziranju. V nadaljevanju pogovora nato otroka oz. mladostnika spodbujamo k izražanju negativnih in bolečih čustev. Pogovor lahko nadaljujemo tudi v smeri, da otroku oz. mladostniku pomagamo razmišljati o možnih rešitvah problema oz. dogodka, ki ga doživlja kot stresnega. Pri tem otroka spodbujamo, da sam razmišlja o rešitvah, ter skupaj z njim pretehtamo pozitivne in negativne vidike vsake možne rešitve.

Kaj lahko naredimo kot učitelji?

Zgoraj opisana tehnika pogovora je seveda lahko zelo uporabna tudi v

Foto: Matej Hožjan

šolskem kontekstu, še posebej kadar učitelj pri otroku opazi hudo stisko. Pomembno pa je, da delujemo tudi preventivno, s celotnim razredom, ter med drugim z različnimi metodami in načini dela poskušamo otrokom približati različne strategije za ravnanje v stresnih situacijah, ki jim bodo v pomoč pri soočanju s stresom. V osnovi ločimo dve vrsti strategij za spoprijemanje s stresom, in sicer strategije, usmerjene na problem, in strategije, usmerjene na čustva.

Na problem osredotočeno spoprijemanje zajema strategije, s katerimi aktivno spreminjamo situacijo in smo usmerjeni v aktivno reševanje problema. To so: iskanje informacij (vprašamo nekoga za nasvet); spreminjanje vedenja (razmislimo o tem, kako se odzivamo v določenih ponavljajočih se stresnih situacijah in kako bi lahko to vedenje spremenili, da bi bili pri razrešitvi situacije bolj uspešni; trening asertivnosti – naučimo se vljudno in odločno izraziti lastne občutke, interese ali želje); analiziranje problema in oblikovanje več različnih možnih rešitev (najprej jasno opredelimo problem, nato razmišljamo o možnih rešitvah in jih pretehtamo, izberemo eno rešitev in jo izvedemo); poskus spremembe okolja (začasen umik iz določenega okolja).

Na čustva osredotočeno spoprijemanje pa pomeni, da smo usmerjeni na razbremenitev lastnih občutkov in čustev, ki jih doživljamo v stresni situaciji. Te strategije so miselna in vedenjska neaktivnost (poskusimo pozabiti na situacijo ali ne razmišljati o problemu); usmerjenost v sprostitvev emocij in napetosti (sproščanje, različne tehnike dihanja, telovadba); pogled na situacijo s pozitivne plati. Pri tem je pomembno, da se z otroki in mladostniki pogovarjamo o prednostih in pomanjkljivostih uporabe posameznih strategij in o tem, katera strategija bi bila v neki konkretni situaciji najbolj učinkovita (Avsec, 2013).

Katero strategijo spoprijemanja s stresom bo otrok oz. mladostnik izbral in katera strategija bo v konkretni situaciji najbolj učinkovita, je odvisno od številnih dejavnikov. Univerzalnih rešitev, ki bi delovale pri vseh otrocih

in v vseh okoliščinah, ni. Pomembno je, da so starši in učitelji sposobni razumeti različne situacije, da so se sposobni vživeti v otrokovo perspektivo in da pri otrocih oz. mladostnikih spodbujajo razmišljanje o lastnih načinih doživljanja in izražanja čustev, misli in občutkov. Otroku, ki zna prepoznati, kaj se mu dogaja, ki zna to izraziti, bo namreč lahko prepoznal tudi, kdaj je v stresu in kako se le-ta kaže pri njem. Pomembno se je tudi zavedati, da lahko otrok oz. mladostnik le sam vpliva na sprostitvev napetosti, tesnobe in čustev. Nihče drug ne more storiti tega namesto njega, lahko pa mu pomaga, da to stori sam.

Novi pristopi na področju spoprijemanja s stresom

V zadnjih letih smo na področju duševnega zdravja priča številnim spremembam v pristopih in tudi v metodah, kako se lotevati krepitve duševnega zdravja in preprečevanja duševnih motenj. Vse bolj se poudarjajo pozitivni vidiki duševnega zdravja, npr. pozitivna samopodoba, zadovoljstvo, sprostitvev, učinkovita komunikacija, izražanje čustev. Poleg tega se ne govori več toliko o premagovanju, ustavljanju, obvladovanju stresa, ampak o spoprijemanju z njim, soočanju 'tukaj in zdaj', čuječnosti, skrbi zase, zavedanju, zdravilnih učinkih smeha, uravnoteženem življenju itd.

Čuječnost je nepresojajoč, sprejemajoč odnos do lastnega notranjega doživljanja in predstavlja način za drugačno doživljanje stresorjev in lažje spoprijemanje s težavnimi življenjskimi dogodki. Čuječnost pomeni, da si vzamemo čas zase, se posvetimo sebi in svojemu doživljanju v sedanjem trenutku, s položaja nepristranskega opazovalca, brez poskusov, da bi svoje doživljanje spremenili. Vse to posamezniku omogoča, da se zaveda subjektivnosti svojih misli in čustev ter dejstva, da so vsa občutenja v življenju prehodna in minejo. Tako lahko opazi tudi svoje negativne načine mišljenja in čustvovanja, še preden ga potegnejo v vrtinec negativnega razpoloženja in prevzamejo

nadzor nad njegovim življenjem. Biti čuječ pomeni biti v stiku s seboj: pomaga pri zgodnjem prepoznavanju slabega počutja, poveča toleranco do negativnih čustvenih stanj, vodi do sprememb v načinu mišljenja in odnosa do lastnih misli, omogoča uporabo različnih spretnosti za spoprijemanje in prepoznavanje zgodnjih znakov problemov, krepí občutje notranjega miru, sprostitvev in občutje stabilnosti. Številne raziskave kažejo pozitivne učinke čuječnosti tudi pri otrocih in mladostnikih, saj pripomore k otrokovi boljši pozornosti, boljšemu kratkoročnemu spominu in posledično k uspešnejšemu učenju, poleg tega pa tudi k zavedanju notranjega in zunanjega dogajanja, samorefleksiji (kaj mislim, vidim, čutim?), razumevanju, kako delujejo misli in čustva, manjši impulzivnosti. Dolgoročno pripomore tudi k boljšemu splošnemu počutju in manjšemu občutenju stresa ter boljšim medosebnim odnosom, saj boljše opazovanje in razumevanje sebe pozitivno vplivata tudi na boljše razumevanje drugih. Pri otrocih in mladostnikih vadimo/krepimo predvsem posamezne elemente čuječnosti: čas zase, za razmislek, za umiritev; usmerjanje pozornosti, zavedanje in sprejemanje zaznav iz zunanje okolice; notranje doživljanje (misli, čustva) brez presojanja in spreminjanja; opazovanje sebe z vidika tretje osebe; opazovanje svojega dihanja, zavedanje dogajanja 'tukaj in sedaj'; zavedanje, da vse misli in čustva naposled minejo. ■

Za več informacij je na spletni strani NIJZ na voljo brezplačen priročnik za učitelje in starše. Povezava do priročnika: <http://www.nijz.si/sl/publikacije/ko-ucenca-strese-stres-in-kaj-lahko-pri-tem-naredi-ucitelj>

Literatura

- Avsec, Andreja (2013): *Spoprijemanje s stresom*. Pridobljeno 4. 12. 2015 s spletne strani: <http://www.psiha.net/aavsec/PPT/Stres2.pdf>.
- Dernovšek, Zvezdana; Gorenc, Mateja; Jeriček, Helena (2012): *Ko te stresa stres*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
- Williams, Mark; Penman, Danny (2015): *Čuječnost. Kako najti mir v ponorelem svetu*. Tržič: Učila International, d.o.o.

Integracija etike in vrednot v vzgojo in izobraževanje

✍ Janek Musek

Ustvarjanje trajne in stabilne družbe je bil vedno cilj človeštva in je tudi danes. V današnjih časih in razmerah, ko smo na novo poučeni s kriznimi izkušnjami, še toliko bolj. Za ustvarjanje takšne družbe pa obstaja nujen pogoj: takšna družba mora biti družba znanja in morda še bolj kot to, mora biti družba vrednot. Samo vrednotno ustrezno ravnanje zagotavlja, da bo napredujoče znanje uporabljeno človeku v korist, da ne bo zlorabljeno. Samo družba, ki temelji na civilizacijskih etičnih standardih ter njim ustreznih vrednotah in znanju, je lahko dolgoročno stabilna, se lahko trajnostno razvija. Vrednote in znanje sta tudi stebra modrosti in blagostanja.

Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj (IEV) svoje dejavnosti posveča večji integraciji vrednot in etičnega ravnanja v obstoječi družbi, še zlasti pa pri otrocih in mladostnikih, ki so temelj bodoče družbe. Integracija etike in vrednot v vzgojo in izobraževanje je velika naloga humane civilizacije, ki jo IEV skuša izpolnjevati z izvajanjem programa Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju.

Poslanstvo programa Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju je ponuditi vrtcem in šolam podporo in učinkovita orodja na področju prenašanja in utrjevanja etike in običaj

človeških vrednot med otroki in mladostniki, ne da bi pri tem posegal na področje kurikulumov in učnih načrtov. Podpirati jih želi pri uresničevanju njihovega vzgojnega poslanstva. Program temelji na spoznanju, da imajo vrtci in osnovne šole zelo pomembno vlogo pri razvoju osebnosti otrok in mladostnikov. Številni slovenski vrtci in šole so v zadnjih letih opravili veliko delo na področju utrjevanja etike in običaj človeških vrednot med otroki in mladostniki, od različnih dejavnosti, projektov do vzgojnih načrtov. Na drugi strani pa mnogi vzgojitelji, učitelji, ravnatelji in starši opozarjajo, da vrtci in šole pri teh prizadevanjih za uresničevanje njihovega vzgojnega poslanstva potrebujejo še več podpore.

Promocija poslanstva učiteljev in vzgojiteljev

Vodilni svetovni strokovnjaki za vzgojo in izobraževanje poudarjajo, da sodi vrednotna vzgoja med bistvene in tudi temeljne sestavine poklicnega in življenjskega poslanstva vzgojiteljev in učiteljev. Vzgojitelji in učitelji v večini tudi sami menijo tako. Vrednotna vzgoja pomeni steber oblikovanja posameznikove osebnosti in posameznikovega značaja prav v smeri, ki je izjemno pomembna za sedanji svet in za prihodnost človeštva. Kakovostna vzgoja pa je potrebna doma, v vrtcu in v šoli. Samo takšna vzgoja je lahko uspešna pri zmanjševanju negativnih pojavov v družbi in lahko prispeva k morda najpomembnejšemu cilju humanega sveta, k zmanjševanju razhajanja med etiko in vrednotami na eni strani ter dejanskim obnašanjem ljudi na drugi.

Program Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju je tako namenjen

tudi večji promociji poslanstva vzgojiteljev in učiteljev in se usmerja k naslednjim ciljem:

- krepitev kompetenc vzgojiteljev in učiteljev za integracijo etike in vrednot v vzgojno izobraževalno delo,
- ozaveščanje in motiviranje otrok in mladostnikov za odločanje in obnašanje, ki temelji na etiki, vrednotah in znanju,
- krepitev stabilne družbe, ki temelji na etiki, vrednotah in znanju.

Evropsko ogrodje etike in vrednot

Katere pa so tiste vrednote, ki jih je predvsem potrebno spoštovati pri oblikovanju družbe in v večji meri integrirati v vzgojo in izobraževanje? Pomisliti moramo na te, zajete v konceptu Evropskega ogrodja etike in vrednot¹, ki predpostavlja, da stabilna družba temelji na obnašanju, lastnostih in vrlinah, ki ustrezajo desetim velikim vrednotnim področjem ali vrednotnim domenam: znanje in modrost; skrb za sočloveka; življenje, narava, zdravje; kultura; univerzalizem; tradicija; delo in ustvarjalnost; humanost; pravičnost; integriteta.

V današnjem mnogoterem kriznem času je zavest o skupni pripadnosti evropskim civilizacijskim vrednotam še posebno dragocena. Dragocena je pri oblikovanju in utrjevanju skupne evropske identitete v državah, članicah EU, pri oblikovanju zavesti o civilizacijskih temeljih in vrednotah, ki nas družijo. Pomembna pa je tudi pri integriranju v evropski kulturni prostor vseh tistih, ki prihajajo v Evropo; zanje je nujno potrebno spoznavanje vrednotnih in etičnih razsežnosti evropske kulture, v katero se želijo integrirati ob upoštevanju lastnih kulturnih korenin.

Rezultati programa IEV

Program Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju, ki ga IEV izvaja že od leta 2013, je namenjen učinkoviti integraciji etičnih standardov in vrednot v vzgojo in izobraževanje. To omogočajo v programu načrtovani izobraževalni moduli, ki vzgojiteljem in učiteljem zagotavljajo kompetence za uspešno pomoč in usmerjanje otrok in mladostnikov pri vzpostavljanju vedenjskih namer, skladnih z desetimi vrednotnimi domenami dokumenta EOEV. V delo modulov so vključeni učitelji in vzgojitelji iz številnih vrtcev in šol, ki prostovoljno prevzemajo aktivno vlogo pri integraciji etike in vrednot v vzgojo in izobraževanje. V okviru modulov se usposablja za to vlogo ter tudi za vključevanje staršev v sam program.

Do sedaj je bilo izvedenih že 8 modulov. S pomočjo vzgojiteljev in učiteljev, varuhov etike in vrednot, so in bodo otroci in mladostniki deležni pomembnih in sistematičnih spodbud in krepitev poznavanja vrednot, spodbud ter krepitev ustreznih osebnih norm.

Bolj bodo motivirani za spoštovanje in upoštevanje teh norm in oblikovali bodo občutje usposobljenosti za etično in vrednotno ocenjevanje in izvajanje lastnega obnašanja in odločanja.

Integracija etičnih standardov in vrednot v vzgojo in izobraževanje ne terja bistvenih dodatnih naporov in zahtev niti za družbo niti za vzgojitelje in učitelje, ampak pomeni pomemben in zaželen premik v delovnih ciljih in poudarkih – pomeni modro in odgovorno poklicno okrepitev, ki je kar najbolj v skladu z naravo, poslanstvom in ugledom vzgojiteljskega in učiteljskega dela.

Za zaključek in spodbudo si torej zastavimo še eno vprašanje. Kaj bi se zgodilo, če bi se ljudje še veliko bolj, kot se to v resnici dogaja, ravnali po etičnih standardih, morali in vrednotah? Odgovor je preprost: na svetu bi bilo veliko manj negativnega dogajanja, manj nasilja, vojn, kriminala, korupcije, manj izkoriščanja, revščine, lakote ... Ja, tak svet je nekaj najboljšega, kar si lahko predstavljamo, zanj se je vredno truditi. To ni preprosto, a je uresničljivo. Za tak svet se je treba

angažirati. Za skladnost našega obnašanja z etiko in vrednotami si je treba prizadevati na vsakem koraku. Pogosto je za to treba tudi žrtvovati kakšne druge, kratkoročno celo zelo vabljive cilje. A zgledi in izkušnje našega človeškega rodu kažejo, da se takšno angažiranje in prizadevanje obrestuje. Te zgledi in izkušnje je treba prenesti mladi generaciji. Vzgojitelji ter učitelji so poklicani, da to storijo. Pričakujemo lahko, da bo imela intenzivnejša in učinkovitejša integracija etike in vrednot v vzgojo in izobraževanje dolgoročen vpliv na porast skladnosti med vrednotami in obnašanjem in na zmanjševanje negativnih družbenih pojavov. S tem pa bo izpolnjen zelo pomemben pogoj za stabilnost in napredek družbe, njenega blagostanja in blagostanja posameznikov. ■

Opomba

1. O Evropskem ogrodju etike in vrednot smo v reviji podrobneje pisali dvakrat: 1. Musek, Janek (2014): Prihodnost Evropskega ogrodja etike in vrednot. V: *Vzgoja*, letnik XVI, št. 62: 7–8. 2. Musek, Janek (2015): Evropsko ogrodje etike in vrednot (EOEV). V: *Vzgoja*, letnik XVII, št. 68: 7–9.

Delo in ustvarjalnost

Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju

✍ Danilo Kozoderc

Ethics and values education in schools and kindergartens

“Danes velja: majhen narod je ustvarjalen ali pa izgine.”
(Anton Trstenjak)

“Vaša priložnost in odgovornost je, da imate vpliv na življenje otrok in da ste del spreminjanja in rasti sistema.”
(Design thinking for educators)

Program Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju stoji na treh stebrih: otroci, strokovni delavci v vrtcih oz. šolah in starši. Dejavnosti, ki

jih predlagamo v posameznem modulu so tako usmerjene v vsako od teh treh skupin. Če je v začetni fazi poteka programa v posamezni ustanovi največji poudarek na delu z otroki, v nadaljevanju spodbujamo, da si zaposleni vzamejo čas zase; o posameznih vrednotah razmišljajo, se pogovarjajo in načrtujejo dejavnosti. Izkušnje v posameznih ustanovah kažejo, da ko učitelji in vzgojitelji sami

ponotranjajo vrednote, se to najbolj učinkovito prenaša na otroke. Po drugi strani pa dosežemo največji vzgojni učinek takrat, ko obstaja usklajenost med starši ter vrtcem oz. šolo in so določeni poudarki prisotni tako doma kot v vrtcu ali šoli.

Delo in ustvarjalnost

Vrednotna domena Delo in ustvarjalnost je ena od desetih domen znotraj programa. V

šoli in vrtcu se intenzivno in poudarjano ukvarjajo s posamezno domeno v modulu v trajanju približno deset tednov. Varuhi etike in vrednot na posameznih šolah in vrtcih koordinirajo delo na posamezni ustanovi, prenašajo znanje na sodelavce vzgojitelje, učitelje in vedno bolj tudi na tehnične sodelavce v ustanovah.

Namen modula Delo in ustvarjalnost

Delo je temeljna človekova dejavnost, ki omogoča preživetje in tudi kakovostno življenje. Vsako delo je ustvarjanje. Prav z ustvarjalnostjo, ki je sposobnost oblikovanja novih zamisli in realizacije le-teh v obliki nekega izdelka, inovacije oziroma izuma, v temelju prispevamo k razvoju in blagostanju človeštva.

Delo in ustvarjalnost sta torej del življenja in morata biti tudi del vzgojnoizobraževalnega procesa.

Med nadarjenostjo, posebnimi potrebami in ustvarjalnostjo (dejavnost za strokovne delavce)

Namen

Precej otrok v vrtcih in šolah je prepoznanih kot otroci s posebnimi potrebami. Tako dobijo posebno pozornost in čas, ukvarjanje s posebnimi strokovnjaki in morda še kaj. V šolah se v drugem triletju začnejo ukvarjati z nadarjenimi otroci. Pozornost in ukvarjanje z vsemi otroki s posebnimi potrebami, tudi nadarjene prištevamo v to kategorijo, je v veliki meri potrebno in smiselno. Na nek način pa je vsak otrok otrok s posebnimi potrebami. Vsak se uči malo drugače, se drugače vživi v socialno okolje in ima drugačne interese. Omogočanje in vzpodbujanje ustvarjalnosti je lahko nek skupni imenovalac, morda skupna potreba vseh teh otrok. Če je nadarjenost težko ali celo nemogoče razvijati – še posebej v kasnejšem obdobju razvoja – pa ustvarjalnost ponuja precej bolj odprt prostor razvoja.

Ustvarjalnost lahko vključujemo v vse šolske predmete in v vse teme, ki jih obravnavamo. Ustvarjalni so lahko učno zelo uspešni otroci, pa tudi manj

uspešni. Z vključevanjem ustvarjalnosti odpiramo prostor, ki je lahko vzpodbuden za otroke različnih intelektualnih sposobnosti in prostor, ki lahko povezuje posamezna področja in posamezne šolske predmete.

Potek

Dejavnost poteka v vzgojiteljskem ali učiteljskem zboru:

1. Udeleženci se pogovorijo in poiščejo vse dejavnosti, kjer že vključujejo ustvarjalnost. Te dejavnosti pišejo na plakat ali tablo. Pri tem pa ni mišljeno umetniško ustvarjanje, ampak iskanje ustvarjalnih rešitev težav ali izzivov. Pri pregledu se lahko dotaknejo naslednjih področij:
 - iskanje rešitev za klasične šolske probleme (naloge pri matematiki, naravoslovnih predmetih ...),
 - tehniško ustvarjanje,
 - razredna skupnost,
 - priprava proslav in praznovanj,
 - raziskovalne naloge,
 - urejanje prostorov in okolice vrtca ali šole.
2. Udeleženci se razdelijo v skupine. Lahko so predmetni aktivni, aktivni po starosti otrok v vrtcih, vzgojitelji znotraj ene enote ... in iščejo možnosti, na katerih področjih v njihovi skupini bi lahko vključili ustvarjalnost. Posamezniki pišejo predloge na samolepljive listke in te lepijo na plakat. Na koncu jih manjša skupina pregleda, združi, poveže in izloči ponavljajoče.
3. V razmišljanje pripeljemo vsiljivca. Naključno izberimo neko besedo – samostalnik. Lahko naključno odpremo knjigo in začnemo ponavljati prvi samostalnik, do katerega pridemo. Iščemo povezave med tem samostalnikom in ustvarjalnostjo v vrtcu ali šoli. Lahko se vprašamo, kje ali kako bi ta samostalnik uporabili in s tem ustvarili novo priložnost za ustvarjalno dejavnost. Če zmanjka idej, pripeljemo še kakšnega vsiljivca v obliki besede.
4. Izmed nabranih idej se aktivni odločijo katere (eno do tri) bodo izvedli in določijo način izvedbe.
5. Vsi udeleženci pregledajo preostale ideje in če se da, izberejo kakšno,

ki bi jo lahko uporabili na ravni celotne ustanove:

- Nek prostor se lahko spremeni v reševalnico določenega problema.
- Vsi udeleženci lahko iščejo celostno grafično podobo ustanove.

Razširjene učne priložnosti (dejavnost za vključevanje staršev)

Namen

V okolju vrtca in šole je veliko učnih priložnosti. V veliki meri gre za resnične potrebe, ki kličejo po odgovoru in odpirajo priložnost za učenje z delom. Te možnosti in priložnosti lahko odkrivamo in prepoznavamo, če je na njih pozornih veliko ljudi. V veliko vrtcih in šolah večino vzgojiteljev in učiteljev ne prihaja več iz lokalnega okolja. Tudi zato (a ne samo zato) je potrebna pozornost in sodelovanje staršev pri odkrivanju razširjenih učnih priložnosti.

Vrtec in šola morata prepoznavati in izrabiti te učne priložnosti, saj se tako povezujeta z okoljem in otrokom ponudita priložnost za reševanje konkretnih izzivov. Te priložnosti predstavljajo tudi izziv za sooblikovanje učnih načrtov. Tako učni načrti bolj odgovarjajo na potrebe okolja.

Potek

Prepoznavanje učnih priložnosti v sodelovanju s starši lahko poteka na različne načine:

- Na roditeljskih sestankih vprašamo starše, ali vidijo v lokalnem okolju kakšne priložnosti za učenje oz. dejavno vključevanje (kar je seveda tudi učenje) skupine ali razreda v življenje in izzive lokalnega okolja. Za starše lahko pripravimo delavnico v obliki svetovne kavarnice, nevihte možganov ali kakšne druge metode ustvarjalnega razmišljanja. Nabor idej skupaj ovrednotimo in napravimo izbor. Posamezni starši in učitelj prevzamejo odgovornosti za izrabo posamezne učne priložnosti.
- Na individualnih govornih urah se s starši pogovorimo, kako vidijo okolje vrtca ali šole in kje vidijo možnosti sodelovanja skupine ali razreda. Starše povprašamo, ali

lahko pomagajo pri vzpostavljanju stika in pri izvedbi.

Svet staršev povabimo na skupno srečanje z razvojnimi timom ali celotnim kolektivom. Pripravimo srečanje z naslovom: Kako izkoristiti učne priložnosti v okolju za bolj kakovostno delo naše ustanove? Za izvedbo lahko uporabimo metodo odprtega prostora ali kakšno drugo tehniko ustvarjalnega razmišljanja.

Izberemo najbolj perspektivne izzive in zastavimo korake do sodelovanja. Vrtec oz. šola ter starši naj bodo pri tem enakovredni partnerji.

Oblikovanje za spremembe (dejavnost za otroke)

Učilnica ne bi smela biti prostor za neposredno poučevanje.
(Ken Robinson)

Namen

Veliko potrebnih sprememb lahko dosežemo z zelo malo viri. Pri tem lahko pomaga oblikovalsko razmišljanje. Z nekaj podpore to zelo uspešno naredijo tudi otroci. Zanimiv primer so izvedli učenci na neki šoli v Čilu, kjer so imeli mlajši učenci zelo otežen dostop do pulca s hrano.

Oblikovalsko razmišljanje poteka v naslednjih korakih (Design Thinking for Educators, 2012):

1. Odkrivanje (Kako do izziva pristopamo?): problem moramo dobro razumeti. Do tega lahko pridemo z raziskavo, z opazovanjem, s soočanjem s problemom in z drugim zbiranjem informacij. Ta del vključuje empatijo. Vživeti se moramo v uporabnike, v tiste, ki se z izzivom soočajo, da lažje razumemo problem.
2. Razlaga (Kako izziv razložimo?): povemo lahko zgodbo, iščemo smisel, pomen.
3. Zbiranje idej (Vidimo možnosti in se vprašamo, kaj bomo ustvarili.): na različne načine zbiramo ideje in jih preoblikujemo.
4. Poskušanje (Kako idejo spravim v življenje?): izdelamo prototip in pridobimo povratne informacije, kako prototip deluje.
5. Nadaljnji razvoj (Poskusil sem ne-

kaj novega, kako se bo to razvijalo naprej?): sledimo učenju in prototip dograjujemo v skladu s povratnimi informacijami. Teh pet korakov poteka v krogu / vijačnici. Ustavimo se tam, kjer je rešitev dovolj dobra.

Otroci potrebujejo vzpodbudno in varno okolje, da lahko tako razmišljajo in delujejo.

Potek

Učence v razredu, krožku, oddelku podaljšanega bivanja vzpodbudimo, da opazujejo šolsko notranjost, njeno okolico, procese, ki potekajo (razdelje-

grejo po petih korakih, zapisanih v namenu dejavnosti.

3. Če se kot mentor, učitelj ali ravnatelj dejavnosti resno lotimo, moramo učencem omogočiti dostop do potrebnega materiala in izdelavo prototipov.
4. Če se prototipi izkažejo kot dobri, vzpodbudimo in omogočimo spremembo.
5. Smiselno je, da metodo uporabimo, tudi ko opazimo kakšno konkretno situacijo, kjer je potrebna sprememba. Takrat usmerimo skupino otrok, da se sooči z izzivom po metodi oblikovalskega razmišljanja. ■

Fotografirano v Institutu za etiko in vrednote Jože Trontelj

vanje hrane, čiščenje, šolski prevozi ...) in naj prepoznajo izzive, ki se pojavljajo (veliko hrane se vrže stran, vstopanje v šolski avtobus je nevarno, pred pitniki za vodo je v odmorih gneča ...)

1. Otrokom lahko pokažemo video: <https://youtu.be/IS1qnVcHpKA>, ki prikazuje, kako so se otroci lotili reševanja enake konkretne težave. Po ogledu videa se z učenci pogovorimo ob naslednjih vprašanjih:
 - Katero težavo so otroci zaznali?
 - Kako so prišli do rešitve?
 - Ali so takoj vedeli, da bo rešitev prava?
 - Kaj menite o rešitvi, ki so jo na koncu izvedli?
 - Katere probleme oz. izzive vidite vi v šoli ali vaši okolici in bi jih bilo smiselno ali celo potrebno reševati.
2. Manjše skupine (od 3 do 5 učencev) si izberejo svoj izziv. Skozi izziv

Literatura

- Brown, Tim; Katz; Barry (2009): *Change by design*. New York: Harper Business.
- Christensen, Clayton M. (idr.) (2008): *Disrupting Class*. New York: McGraw-Hill.
- Cikszentmihaly, Mihaly (1996): *Creativity*. New York: HarperCollins.
- Collins, James (2001): *Good to great*. New York: Harper Collins.
- de Bono, Edward (2012): *Naučite svojega otroka misliti*. Maribor: Založba Rotis.
- de Bono, Edward (2006): *Lateralno razmišljanje*. Ljubljana: New Moment
- Design Thinking for Educators*. (2012). New York: IDEO. Pridobljeno 5. 1. 2015 s spletne strani <http://www.designthinkingforeducators.com/toolkit>.
- Godin, Seth (2010): *Osrednji člen*. Ljubljana: Časnik Finance.
- Kozoderc, Danilo; Musek, Janek; Učakar, Ivanka (2016): *Delovno gradivo za modul Delo in ustvarjalnost (gradivo za interno uporabo v programu)*. Ljubljana: Institut za etiko in vrednote Jože Trontelj.
- Ray, Michael L.; Myers, Rochelle (1986): *Creativity in Business*. New York: Doubleday.
- Trontelj, Jože (2015): *Živeti z etiko*. Ljubljana: Institut za etiko in vrednote Jože Trontelj.

Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: obnavljajoča se vnema

✍ Roman Globokar

Objavljamo povzetek iz sklepne izjave Kongregacije za katoliško vzgojo ob svetovnem kongresu katoliškega šolstva, ki je bila v Rimu in Castel Gandolfo od 18. do 21. novembra 2015.

Cilji kongresa

Svetovnim kongresom ob praznovanju 50-letnice izida koncilске izjave o krščanski vzgoji Gravissimum Educationis (28. 10. 1965) in 25-letnice apostolske konstitucije Ex Corde Ecclesiae (15. 8. 1990) je želela Kongregacija za katoliško vzgojo osvetliti naloge Cerkve na področju vzgoje in izobraževanja. Katoliški izobraževalni centri niso samo t. i. posredovalci znanja, ampak kraji srečevanja, dialoga, vzajemne rasti, odprtosti do sočloveka in skrbi za skupno dobro.

Kongres je ponudil možnost, da smo spoznali drug drugega in obnoveni vnemo za vzgojo in izobraževanje. Analizirali smo izzive, s katerimi se soočamo danes, dobili smo nov zagon za delo, primerjali svoje izkušnje in se seznanili z najrazličnejšimi razmerami in težavami katoliških izobraževalnih centrov. Kongres nas spodbuja, da bi vse udeležence na področju katoliškega šolstva povezovala pripadnost skupnemu vzgojnemu projektu, katerega glavni cilj je oblikovanje mladega človeka, ki je skladno s krščanskimi vrednotami.

Štiri glavne teme

Na kongresu so bile izpostavljene štiri glavne teme: identiteta in poslanstvo katoliških izobraževalnih ustanov, udeleženci v katoliškem šolstvu,

formacija zaposlenih in izzivi, s katerimi se srečuje katoliško šolstvo.

Kongres je potrdil prepričanje, da sta identiteta katoliških izobraževalnih ustanov in njihovo poslanstvo med seboj močno povezana. Poslanstvo katoliških šol danes enako kot v preteklosti izvira iz identitete Cerkve, ki temelji na Jezusovem naročilu: "Pojdite po vsem svetu in oznanite evangelij vsemu stvarstvu." (Mk 16,15) Zato se ne smemo zapreti vase in zavzeti obrambne drže do sekularizirane družbe, ki spodbuja tekmovalnost in individualizem, povečuje neenakost in postavlja pod vprašaj najbolj temeljne vrednote, kot so nedotakljivost človeške osebe, skupnost, iskanje skupnega dobrega, skrb za slabotne in zapuščene, sodelovanje, solidarnost itd. Katoliške šole so poklicane k proaktivni drži, s katero bodo ponovno dale veljavo človeški osebi in presegle merila, ki veljajo v današnji družbi: dobiček kot merilo uspeha, učinkovitost, tekmovalnost in uspeh za vsako ceno.

V vzgojno-izobraževalnih ustanovah se srečujejo različni deležniki, ki vplivajo drug na drugega. Posebnost katoliških šol in univerz je v tem, da se med njimi oblikuje skupnost, ki se uresničuje na področju strokovnosti, vzgoje in evangelizacije. Ključ do izgradnje skupnosti in ponovne utrditve identitete in posebnega poslanstva katoliških šol in univerz je v formaciji zaposlenih. Skupnost morajo sestavljati učitelji, od katerih se pričakuje ustrezna strokovna usposobljenost, ki jim omogoča, da so pri svojem delu avtonomni, da načrtujejo in vrednotijo, vzpostavljajo odnose, so ustvarjalni, inovativni in zmožni pokazati resnično zanimanje za raziskovanje in eksperimentiranje. Še bolj pa je pomembno, da se jasno zavedajo svoje vloge pri vzgoji, svoje identitete in da

vzljubijo svoje poslanstvo služenja za skupno dobro v družbi, ki naj ga izvršujejo predano in prepričljivo. Kaže se vse večja potreba po začetni in tudi nadaljnji formaciji in izpopolnjevanju učiteljev, vzgojiteljev in vodstvenih delavcev. Njen cilj je izgradnja in krepitev vzgojne skupnosti, v kateri se srečujejo tako posvečene osebe kot laiki, ki skupaj opravljajo svoje poslanstvo.

Na kongresu so bili poudarjeni glavni izzivi, s katerimi se srečujejo katoliške šole in univerze v današnji večkulturni družbi, ki je priča temeljnim spremembam. Skupni imenovalec je spodbujanje celostnega razvoja mladega človeka znotraj vzgojne skupnosti, ki evangelizira. Omenjeni so bili trije glavni izzivi, katerim naj vzgojne skupnosti namenjajo posebno pozornost: izziv celostne vzgoje, izziv formacije in vere, izziv obrobij, revnih in novih oblik revščine.

Metodologija kongresa

Program je potekal v treh sklopih. Prvi sklop je bil namenjen molitvi, še posebej oznanilu Božje besede kot glavnemu viru, iz katerega črpamo moč in navdih za našo obnovljeno vnemo za katoliško vzgojo in izobraževanje. Molitev je bila prežeta s štirimi temeljnimi podobami: a) Jezus kot učitelj tistih, ki iščejo zanesljivega voditelja. V tej podobi lahko vidimo hrepenenje človeških src, ki trkajo na vrata naših ustanov in od nas terjajo odgovor. b) Prilika o sejalcu, ki v izobilju seje dobro seme v različne vrste zemlje. Ta prilika osvetljuje dolžnost Cerkve, da v svoje izobraževalne ustanove sprejme vsakogar in vsakomur ponudi kakovostno izobrazbo, ne glede na to, kakšna je vrsta zemlje, ki jo obdeluje. c) Jezus, ki je pot, resnica in življenje. Ta podoba nas opogumlja,

da jasno predstavimo identiteto katoliških ustanov in specifičen značaj njihovih vzgojnih projektov, ki jih navdihujejo pogled na človeka in vrednote evangelija in so odprti za srečanje z različnimi družbami in kulturami. d) Jezusovo naročilo apostolom: "Pojdite po vsem svetu in oznanite evangelij vsemu stvarstvu!" (Mk 16,15) S poučevanjem, raziskovanjem in predanostjo lahko v svet poneseemo besedo, ki bo ustvarila bratstvo, mir in enotnost.

Drugi sklop je bil namenjen pogovoru o omenjenih štirih temah, ki so ga dopolnjevala pričevanja o izkušnjah, iz katerih sta vela bogastvo in raznolikost ponudbe katoliških izobraževalnih ustanov po svetu. Prispevki so se dotikali točk iz dokumenta Lineamenta, hkrati pa so ponujali tudi osebna razmišljanja, ki so se izkazala kot najuporabnejša za razmislek o naših nadaljnjih prizadevanjih.

Tretji sklop je bil neformalen. Udeleženci so se bolje spoznali in vzpostavljali nove stike. To je bila odlična priložnost za izgradnjo 'globalne' vzgojne skupnosti oz. velike družine krščanskega šolstva.

Sklepi kongresa

Ob zaključku kongresa je tajnik Kongregacije za katoliško vzgojo predstavil, kako kongregacija podpira katoliške izobraževalne ustanove in spodbuja vzgojno poslanstvo Cerkve.

a) 210.000 katoliških šol in 1865 univerz, ki jih skupaj obiskuje približno 60 milijonov učencev, dijakov in študentov, je skupaj z drugimi ustanovami, ki delujejo na področju izobraževanja, vključenih v uresničevanje ciljev Unescovega Okvirnega izvedbenega načrta Izobraževanje 2030. Načrt je bil sprejet na svetovnem forumu v Južni Koreji maja 2015 in spodbuja prizadevanje za zagotavljanje enakih možnosti izobraževanja za vse. Temeljni cilji do leta 2030 so: omogočiti boljši dostop do izobraževanja tistim, ki trenutno te možnosti nimajo; zagotavljanje vključenosti in enakosti, da bi odpravili različne oblike marginalizacije; zagotavljanje kakovostnega poučevanja, da bi izboljšali

učenje; spodbujanje vseživljenjskega učenja itd. Kongregacija za katoliško vzgojo ter katoliške izobraževalne ustanove sprejemajo te cilje in želijo s svojim prispevkom pomagati pri njihovem uresničevanju.

- b) Kongregacija bo v sodelovanju z združenji katoliških šol in univerz obdelala prispevke kongresa in jih objavila ter razširila na spletu. Ti prispevki bodo skupaj s koncilsko izjavo Gravissimum Educationis, apostolsko konstitucijo Ex Corde Ecclesiae in smernicami cerkvenega učiteljstva tvorili osnovo za belo knjigo katoliškega šolstva, ki se bo v posodobljeni obliki dotaknila antropoloških temeljev in glavnih vrednot za zagotavljanje kakovostnih izobraževalnih programov, ki jih navdihuje krščanstvo.
- c) Nedavno je bila na rimski katoliški univerzi LUMSA ustanovljena podiplomska šola Vzgoja za srečanje in solidarnost, ki si prizadeva za spodbujanje akademskih raziskav v sodelovanju z univerzami in specializiranimi akademskimi centri iz različnih držav.
- d) Na prošnjo Kongregacije za katoliško vzgojo je papež Frančišek 28. oktobra 2015 v spomin na 50-letnico izdaje dokumenta Gravissimum Educationis ustanovil fundacijo z istim imenom. Njeni glavni cilji so spodbujanje raziskovalne dejavnosti, izdajanje publikacij in pomoč pri organizaciji mednarodnih dogodkov akademske narave.
- e) Kot odziv na potrebo po koordinaciji in usklajenosti udeležencev na področju šolstva bi bilo treba znotraj Kongregacije ustanoviti t. i. posvetovalno telo za združenja na področju vzgoje in izobraževanja.

Sporočilo papeža Frančiška

Papež Frančišek se je udeležil zaključnega zasedanja kongresa in odgovarjal na zastavljena vprašanja. Podal je nekaj pomembnih iztočnic:

a) Spomnil je na vrednost vzgoje, ki, kot je nekoč dejal veliki mislec, pomeni uvajati ljudi v resnico. Zato ni mogoče govoriti o katoliški vzgoji,

ne da bi govorili o človečnosti, kajti katoliška identiteta je Bog, ki je postal človek. Izobraževati na krščanski način pomeni voditi mlade in otroke do pravih vrednot, tudi tistih presežnih. S krščanskega stališča bi bila največja nevarnost za vzgojo odmikanje od presežnega. Vzgajati je treba na človeški način, hkrati pa biti odprt. Vsakršno zapiranje je škodljivo.

b) Kritiziral je razpad t. i. partnerstva na področju vzgoje in izobraževanja, ki se kaže tudi v tem, da je izobraževanje postalo preveč selektivno in elitistično. Ni več partnerstva med starši in šolo, prav tako ne med starši in državo. /.../ Dejstvo, da so učitelji med najslabše plačanimi delavci, kaže na to, da države to področje ne zanima. Ker partnerstva oz. sodelovanja ni več, je treba najti nove poti in na novo odkriti "nujnost vzgoje":

- Neformalno izobraževanje: "Osredotočiti se moramo na neformalno izobraževanje, kajti dediščina pozitivizma, ki je povzročila zgolj upoštevanje intelektualno-tehničnega znanja in jezika glave, je osiromašila izobraževanje. Pomembne so tudi izkušnje umetnosti in športa. Širiti moramo svoja obzorja in ustvarjati nove modele. Obstajajo trije jeziki: jezik glave, jezik srca in jezik rok. Izobraževanje mora upoštevati vse tri. Naučiti nas mora razmišljati, nam pomagati prav doživljati stvari in nas spremljati pri delu, tako da so vsi trije jeziki v harmoniji, kar pomeni, da bodo učenci mislili, kar bodo čutili in delali, čutili, kar bodo mislili in delali, ter delali, kar bodo mislili in čutili."
- Vključujoče izobraževanje: "Izobraževanje postane vključujoče, ko vsakdo znotraj njega najde svoje mesto. /.../ Šola mora posredovati pojme, dobre navade in vrednote."
- Izobraževanje, ki vključuje pripravljenost tvegati: "Učitelj, ki ne zna tvegati, je nekoristen. Starša, ki ne znata tvegati, nista dobra vzgojitelja svojega otroka. Kaj

pomeni razumno oz. preudar-
no tvegati? Pomeni učiti neko-
ga hoditi. Ko majhnega otroka
učimo hoditi, mu povemo, da
mora z eno nogo trdno stati na
tleh, drugo pa premakniti naprej.
Tako je tudi z izobraževanjem.
Nekaj vemo, vendar to vedenje
ni dokončno. Narediti moramo
naslednji korak. Morda bomo
padli, vendar bomo vstali in šli
dalje. Pravi učitelj mora biti moj-
ster razumnega tveganja.”

c) Papež je izzval tudi učitelje:

- Izziv obrobij: “Zapustite kraje,
kjer je veliko učiteljev in pojdite
na obrobje. Tam iščite uboge in
tiste, ki potrebujejo pomoč. Ti
imajo nekaj, česar mladi, ki ži-
vijo v boljših razmerah, nimajo.
Imajo izkušnjo boja za preživetje,
krutosti, lakote in nepravilnosti.
Njihova človeškost je ranje-
na. /.../ Ti otroci in mladi lahko
iz svojih ran črpajo modrost, v
kolikor imajo dobrega učitelja,
ki jih usmerja. Ne gre za to, da
bi šli tja, jim izkazali svojo do-
brodelnost, jih naučili brati, jim
dali jesti itd. To je sicer nujno, a
je le prvi korak. Izziv, h kateremu
vas spodbujam, je, da greste tja in
jim omogočite rast v človečno-
sti, znanju in vrednotah, tako da
bodo lahko storili korak naprej
in nato na druge prenašali svoje
izkušnje.”
- Izziv podiranja zidov: “Največja
napaka, ki jo lahko stori učitelj,
je, da poučuje znotraj zidov.
Znotraj zidov selektivne kulture,
kulture varnosti ali družbenega
razreda, ki je dobro stoječ in ne
napreduje več.”
- Ponoven razmislek o delih usmi-
ljenja: “Je usmiljenje zgolj dajanje
miloščine? Kako lahko izvršujem
dela usmiljenja pri vzgoji in izo-
braževanju? Dela usmiljenja so
dela ljubezni Očeta. /.../ Kaj lah-
ko storim, da bo ljubezen Očeta,
ki je še posebej poudarjena v tem
letu usmiljenja, postala del naših
vzgojnih prizadevanj?” ■

*Papeževo sporočilo prevedla:
Monika Novak*

Mar ni bilo potrebno?

Skrivnost Božje previdnosti

✍ Janez Poljanšek

*Vstali Jezus je dvema učencema
na poti v Emavs dejal: “O
nespametna in počasna v srcu za
verovanje vsega, kar so povedali
preroki! Mar ni bilo potrebno,
da je Mesija to pretrpel in šel
v svojo slavo?” Tedaj je začel
z Mojzesom in vsemi preroki ter
jima razlagal, kar je napisano
o njem v vseh Pismih.
(Lk 24,25–27)*

Učenca sta bila v tistem vstajenjskem jutru žalostna in razočarana. Nista mogla razumeti vsega tega, kar se je zgodilo v zadnjih dneh z Jezusom iz Nazareta. Umrl je na križu in bil pokopan. Zakaj, čemu? Učenca sta izgubila upanje, bila sta v globoki potrtosti. Jezus, ki se jima je pridružil na poti v Emavs, ju je najprej dobro poslušal in se zanimal za njuno stanje srca, ko pa sta mu vse povedala, jima je podal svoje razumevanje zadnjih dogodkov. Najbolj pomenljive so njegove besede: “Mar ni bilo potrebno, da je Mesija to pretrpel in šel v svojo slavo?” Izrazi, kot so: “bilo je potrebno” ali “moralo se je zgoditi”, v Svetem pismu govorijo o razodetju od zgoraj. Gre za skrivnost, ki je mi sami ne bi mogli odkriti. Gre za razodetje Božjega načrta oz. Božje previdnosti. V luči tega načrta ali previdnosti Jezus bere in razume svoje življenje, posebej svoje trpljenje, smrt in vstajenje. Bilo je potrebno. Moralo se je zgoditi. Pomembno je videti, da je v tem “bilo je potrebno” vključen tudi ves človeški greh, naše zlo, naše izdajstvo in zatajitev, sramotenje in križanje. Ko Jezus gleda na svoje življenje v luči Božje previdnosti, vključi vanjo vse, tudi zlo, ki ga je zadelo. Pšenično zrno

je moralo pasti v zemljo in umreti, če je hotelo roditi obilen sad. To je evangeljska logika.

Egiptovski Jožef

Eno izmed najlepših mest za razumevanje skrivnosti Božje previdnosti je zgodba o egiptovskem Jožefu. Spomnimo se, kako je bil Jožef deležen posebne ljubezni očeta Jakoba in so mu zato bratje zavidali. Iz zavisti so ga prodali za sužnja v Egipt, a tam je po raznih preizkušnjah prišel do pomembnega mesta ob samem faraonu. Ob času lakote so iz vseh strani prihajali k Jožefu po žito. Prišli so tudi njegovi bratje. Jožef jih je spoznal, a sam se jim ni dal spoznati, temveč jih je preizkušal. Bratje so najprej prišli do pomembnega spoznanja: “Vse to se nam dogaja, ker smo grešili proti svojemu bratu in ga prodali v Egipt.” Sprejeli so dejstvo, da ima vsako zlo, vsak greh, svoje posledice. Sprejeti takšno dejstvo je pomemben korak na poti spreobrnjenja. A Jožef je brate še naprej preizkušal. V trenutku, ko je videl, da je v njih dozorela ljubezen do bratov in do očeta, se jim je dal prepoznati. Presenečeni bratje so takoj pomislili, da se jim bo Jožef zdaj maščeval. A on je dejal: “Jaz sem Jožef, vaš brat, ki ste ga prodali v Egipt. Toda zdaj se nikar ne žalostite in si ne očitajte, da ste me prodali sem! Kajti Bog me je poslal pred vami, da vas ohrani pri življenju.” (1 Mz 45,4–5) Te besede razodevajo, da je Jožef razumel svoje življenje v luči Božje previdnosti. Bog ga je poslal v Egipt, da bi vse ohranil pri življenju. Zlo, ki so ga bratje storili, je vključeno, je del te previdnosti. Takšno branje zgodbe in zgodovine, osebne in skupne, prinaša mir, spo-
kojnost, spravo.

Kralj David

Ustavimo se še ob kralju Davidu. Poznamo njegovo življenje. Pastir, kralj, grešnik ... Ena izmed večjih preizkušenj v njegovem življenju je bila, ko se je njegov sin Absalom vzdignil zoper njega in s svojo vojsko skušal osvojiti prestolnico Jeruzalem. Spravil se je na lastnega očeta. David se je odločil, da se s svojo vojsko umakne iz mesta. Pretresljivo je zapisano: "David se je vzpenjal po pobočju Oljske gore, in ko se je vzpenjal, je jokal. Glavo je imel zakrito in je hodil bos. Tudi

med ljudstvom, ki je bilo z njim, si je vsak zakril glavo; vztrajno so se vzpenjali in gredoč jokali." (2 Sam 15,30) Med potjo se je pojavil Šimí, Savlov sorodnik, lučal kamenje na Davida in na vse njegove služabnike ter preklinjajoč govoril: "Izgini, krvoločnež in ničvrednež!" Tedaj je Davidov služabnik rekel kralju: "Zakaj ta mrtvi pes preklinja mojega gospoda kralja? Naj grem tja in mu odsekam glavo?" David pa je rekel: "Naj tako preklinja, kajti če mu je Gospod rekel: 'Prekolni Davida!' kdo mu bo rekel: 'Zakaj to delaš?'" (prim. 2 Sam 16,5–10) Te zadnje Davidove besede so vredne dolgega premišljevanja in molitve. David je dozorel. Zavedal se je, da je grešnik, ki mu je Bog mnogo odpustil. Postal je ponižen, usmiljen. Vse je izročil Božji previdnosti: Če mu je Gospod, rekel, naj prekolne Davida, kaj morem jaz proti temu? Razumel je, da vse, kar se človeku zgodi, prihaja od Boga in je dobro zanj. Kako bo Bog vse to obrnil v dobro, morda tisti trenutek še ne razume, a zaupa, da bo Bog stvari obrnil tako, kakor je prav.

Vse, kar se nam zgodi, je dobro za nas

Misel v tem podnaslovu se zdi malo pretirana, kajne? In vendar, v luči navedenih svetopisemskih odlomkov lahko rečemo: Vse, kar se nam zgodi, vse, kar nam daje Gospod, je dobro za nas, je dobro za našo rast. Dogodki, preizkušnje, skušnjave, nasprotovanja, žalitve, vse nepričakovano – tudi naš greh. To težko sprejmemo, težko razumemo, težko prebavimo. A v tem je skrivnost Božje previdnostne skrbi

za nas. Seveda pa je res, da običajno potrebujemo več časa, da to razumemo. Egipčovski Jožef gotovo ni takoj, ko so ga bratje prodali v Egipt, dejal: "O, lepo. Bog me pošilja v Egipt, da nas bo tako rešil lakote." Ne, potrebno je bilo veliko let, da je v njem dozorelo takšno gledanje na njegovo zgodbo. A je dozorelo, skozi preizkušnje, molitev, izročanje Bogu. To velja tudi za nas. Običajno ne moremo razumeti delovanja Božje previdnosti takoj, pomaga pa nam, če se obrnemo v pravo smer in zaupamo: "Gospod, ti veš, zakaj je to dobro zame." Tudi ne bi bilo prav, če bi nekoga, ki je padel v težko preizkušnjo (bolezen, smrt bližnjega, krivica itd.), tolažili: "Veš, to se ti dogaja po Božji previdnosti." Ne, potreben je čas, da stvari dozori.

Postaviti prava vprašanja

Pri razumevanju Božje previdnosti nam zelo pomaga, če postavimo prava vprašanja. Ko se nam zgodi krivica, ko nas nekdo obrekuje, ko nas doleti ta ali ona preizkušnja, je dobro, da si postavimo takšna in podobna vprašanja: Kaj mi želi Gospod povedati s tem? Kaj me želi naučiti, kako se mi želi razodeti? Kje me želi ozdraviti? Lahko jih izrečemo kar Bogu, kot molitev. Kadar je pokojni pater Tomaš Špidlik govoril o molitvi, o kontemplaciji Božje previdnosti, je pogosto omenil, da pozna neko zelo kontemplativno osebo. Vsi s(m)o pomislili, da ima verjetno v mislih kakšno redovnico ali kakšnega ruskega starca, on pa je spregovoril o svoji mami. Ko je bil še otrok, mu je nekoč sošolec obljubil nagrado, če mu bo pomagal pri učenju. Tomaš mu je res pomagal, a oni drugi je pozabil na obljubljeno nagrado. Tomaš je prišel domov ves jezen: "Pomagal sem mu pri učenju, on pa mi ni hotel dati, kar mi je obljubil!" Mama mu je odvrnila: "Da. Ni prav, kar ti je storil sošolec. Toda Tomaš, postavi si to vprašanje: Kaj ti je hotel Bog s tem povedati?" To je glavno vprašanje. Kaj mi hoče Gospod povedati, kako se mi želi razodeti? Seveda ne bomo dobili odgovora takoj, a pomembno je, da gremo v pravo smer. Prej ali slej bomo razumeli in to bo prineslo mir. ■

Foto: Petra Duhanov

Postavljanje meja v razredu

✍ Metka Ban

*“V vseh mejah je tudi nekaj pozitivnega.”
Immanuel Kant*

Pogosto v pogovoru s sodelavci ugotavljamo, da smo dobro opremljeni s strokovnim znanjem, ki ga posredujemo dijakom, prevečkrat pa smo morda nedosledni ali ne dovolj učinkoviti, ko gre za jasno postavljanje meja v razredu. Nedvomno si dijaki želijo jasno in dosledno postavljenih meja – ne da bi se tega pravzaprav zavedali – najprej od svojih staršev in kasneje tudi od svojih učiteljev.

Foto: Nataša Pezdal

Meje so potrebne in zaželeni

Zakaj si dijaki želijo meja, če pa bi brez njih lahko počeli, kar želijo? Zakaj je dijakom ljubši učitelj, ki zna včasih ‘udariti s pestjo po mizi’, kot učitelj, ki poskuša narediti vse, da bi jim ugajal? Jasna postavitev meja dijakom omogoča neko orientacijo in nekaj, na kar se lahko zanesejo, nekaj, na kar lahko računajo. Še posebej pomemben je ta vidik pri odraščajočih, ki iščejo svojo identiteto. Veliko bolj jim lahko pomaga učitelj, ki postavi jasne meja, kot pa učitelj, ki je zagovornik preveč mehkih pedagoških prijemov.

Toda kako naj mi kot učitelju uspe postaviti meja, da bosta zadovoljni obe strani? Pozoren je treba biti na to, da bodo meja zastavljene tako, da se ne bo nihče počutil poraženega in da bomo

vsi zmagovalci. Kaj hitro se lahko zgodi, da s svojimi mejami prizadenem meja drugega, pa četudi nehote. Med dolžnostmi, ki jih morajo izpolnjevati odraščajoči, seveda ne gre pozabiti tudi na njihove pravice. In te so med drugim pravica do spoštovanja, lastnega mnenja in pravičnosti. Meje je torej treba postaviti s spoštovanjem do meja drugega.

Pomemben vidik pri postavljanju meja je tudi sodelovanje. Dijaki naj pri določanju meja sodelujejo, tako bodo upoštevane tudi njihove potrebe, poleg tega pa jim učitelji s tem pokažemo, da spoštujemo tudi njihovo mnenje. Potrebna je tudi transparentnost: pravila in možne posledice neupoštevanja le-teh naj bodo postavljena jasno in transparentno. Pri postavljanju meja je nujno, da se ohrani spoštljiva raven komunikacije, kajti le tako lahko pokažemo, da so naši nameni iskreni. Če kot učitelj želim biti učinkovit, moram biti med drugim pozoren tudi na ar-

tikulacijo. Pomembno je, da izhajam iz sebe, da uporabljam ‘jaz sporočilo’. Postavljanje meja, pri katerih se da slutiti bodisi obtoževanje ali celo prikrito grožnjo, bo po vsej verjetnosti manj učinkovito, kajti pri dijakih bo naletelo na odpor. Mnogi se lahko iz svojih šolskih klopi spomnimo stavkov: “Vedno počneš to ...”, “Če boš samo še enkrat storil to ...”, “Res se ne spodobi, da ...”, “Stalno te moram opozarjati ...” ‘Jaz stavki’ omogočajo boljšo komunikacijo, z njimi ne povzročamo, da bi se drugi počutil ogroženega ali napadenega. Jasno in spoštljivo izražena želja (npr.: “Zdi se mi pomembno, da ...”, “Razžalosti me, kadar ...”, “Prosil bi te/vas ...”) bo pokazala, da spoštujemo sogovornika in njegove meja.

Pravila obnašanja

V letošnjem šolskem letu sem se odločila, da skupaj z dijaki oblikujemo pravila obnašanja. Pred začetkom

sem si postavila vprašanje: Kakšno vedenje dijakov me pri pouku najbolj moti? Kakšno obnašanje dijakov najbolj moti proces pouka? Odgovorov ni bilo težko najti. Med najpogostejšimi motečimi dejavniki so: negativen odnos do šole, uporaba telefonov pri pouku, uporaba žvečilnega gumija, neprinašanje učnih pripomočkov, neopravljene domače naloge, zamujanje k pouku, neopravičeno izostajanje, nepotrebni komentarji med poukom, medsebojno zbadanje.

Kako sem se lotila načrtovanja? V strokovni literaturi sem poiskala koristne napotke za pravilno oblikovanje in formulacijo pravil.

Vsako izmed postavljenih pravil mora vsebovati besedo jaz, kajti le tako se bo vsak posameznik osebno počutil odgovornega za upoštevanje pravil. Za besedo mi se posameznik lahko skrrije in odgovornost preloži na drugega. Pravilo mora biti čim krajše, stvarno in obvezujoče. Če se le da, naj bo pravilo formulirano pozitivno.

Skupaj z dijaki smo se lotili oblikovanja pravil. Dijakom sem povedala, kaj me pri njihovem obnašanju med poukom najbolj moti. Na podlagi tega smo skupaj oblikovali pravila in se dogovorili, da jih bomo dosledno upoštevali. Ne samo dijaki, tudi jaz kot učitelj; moja dolžnost je navsezadnje biti dober zgled.

Naša pravila so:

1. Redno in točno bom hodil k pouku.
2. Redno in natančno bom pisal domače naloge.
3. K pouku bom prinašal vse dogovorjene pripomočke.
4. Do sošolcev in učiteljev se bom vedel spoštljivo.
5. Ne bom motil pouka z nepotrebniimi komentarji.
6. Med poukom ne bom uporabljal telefona.
7. Pri pouku ne bom žvečil žvečilnega gumija.
8. Med poukom, razen v izjemnih primerih, ne bom hodil na stranišče.
9. Ne bom se posmehoval sošolcem in jih žalil.
10. Pri pouku bom vljuden, prijazen, toleranten, pomagal bom sošolcem.

Dijaki so z navdušenjem sodelovali pri oblikovanju pravil. List smo

natisnili na format A3 in ga obesili na vrata učilnice. Seveda je treba razredna pravila tudi redno evalvirati in preverjati, ali jih dijaki upoštevaajo, v kolikšni meri so koristna in ali jih sploh še potrebujemo.

Kaj storiti ob neupoštevanju pravil?

Zaželeno je, da dijake vključimo tudi v oblikovanje posledic ob neupoštevanju pravil, ki jih je treba jasno oblikovati, preden problem sploh nastopi. Treba jih je izvajati čim prej po kršenju pravil, bile naj bi v smiselni povezavi s prekrškom in ne žaljive do tistega, ki je pravila kršil. Posledice naj kršitelju pomagajo, da bo v prihodnje ravnal v skladu s pravili.

Kot možne posledice smo uvedli:

- neprimeren odnos do pouka: dijak pripravi seminarsko nalogo ali plakat za razred na temo kršitve; prebere pravilnik o šolskem redu, hišni red in kodeks šole ter sošolcem na razrednikovi uri predstavi dolžnosti dijakov;
- zamujanje k pouku: dijak dobi toliko dodatnih nalog, kolikor minut je zamudil k pouku;
- žvečenje med poukom: odstranjevanje žvečilnih gumijev izpod miz in s stolov;
- zamujanje k pouku: dijak napiše referat o zamujanju;
- nespoštljiv odnos do sošolcev in učiteljev: javno opravičilo pred celim razredom; seminarska naloga na temo o bontonu; dijak poišče pozitivne lastnosti o osebi, ki jo je užalil;
- uporaba telefona med poukom: dijak 100 x napiše: Med poukom ne uporabljam telefona; napiše seminarsko nalogo o posledicah pretirane uporabe telefona.

V razredu je lepše

In rezultati? Morda je o tem še prezgodaj govoriti, z gotovostjo pa lahko trdim, da se je v teh mesecih razredna klima precej izboljšala in da velika večina dijakov dosledno sledi pravilom in se želi izogniti neljubim posledicam. To je torej dokaz, da si di-

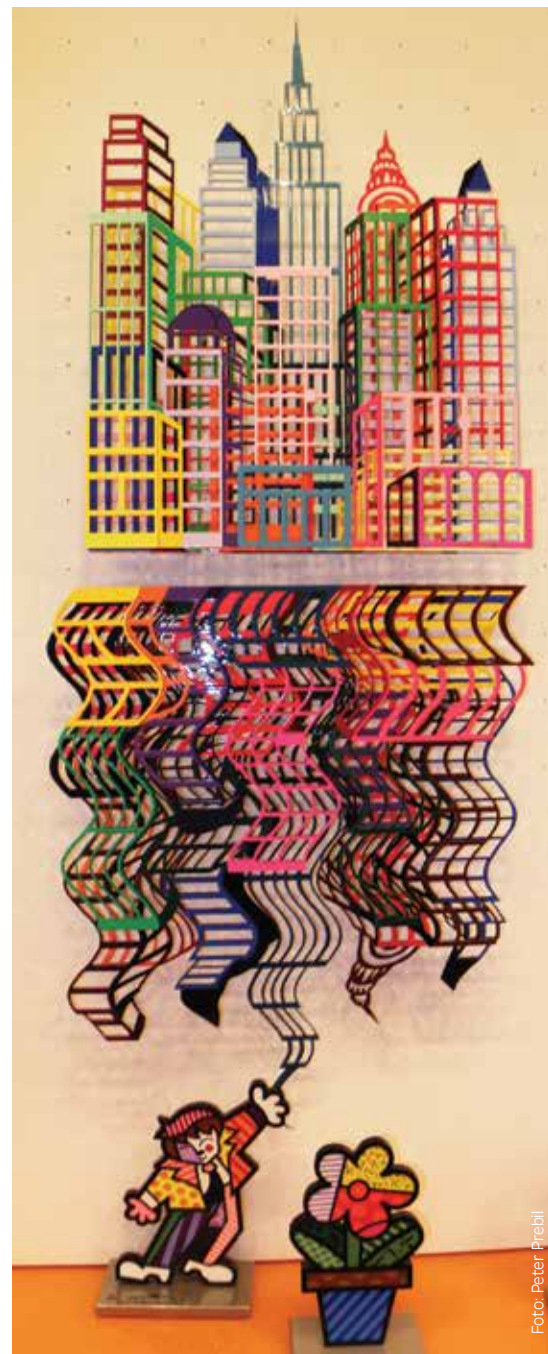

Foto: Peter Prebil

jaki želijo jasno začrtanih meja. Na nas učiteljih pa je, da smo pri tem dosledni, pravični in spoštljivi do dijakov. ■

Literatura

Grenzensetzung ist wichtig. V: *Der Sonntag*, objavljeno 2. 12. 2012.

Kalin, Jana (2000): Kdo je dober razrednik in kdo nam lahko to pove. V: Kalin, Jana (ur.): *Razrednik: vloga, izkušnje in izzivi. Gradivo za posvet, Rogla, november 2000*. Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.

Krapež, Brane (2005): Postavljanje meja v šolskih klopek. V: *Soutripanje*, št. 39.

Spletni vir: www.familienhandbuch.de

Humor v šoli

✍ Marija Klančar

Stara ljudska modrost pravi, da je smeh pol zdravja. Kaj pa njegov učinek na učenje?

Humor je včasih težko opredeliti, saj si ga vsaka kultura razlaga malo drugače in različni ljudje dojemamo humor na različne načine. Kaj je nekemu smešno, je odvisno od njegove kulture, od literature, ki smo ji bili izpostavljeni, družbenih norm itd. Pa vendarle lahko trdimo, da obstajajo neke paradigme oziroma neki univerzalni elementi humorja, ki so nam vsem skupni in domači. Za humor lahko rečemo, da je to vedenje oziroma govor, ki pri prisotnih izzove smeh in prijetno počutje.

Znanstveniki ugotavljajo, da s humorjem lahko ublažimo stres. Tudi učinek učenja je trajnejši, če v pouk vnašamo elemente humorja. Ljudje se kot družabna bitja počutimo domače v družbi ljudi, ki znajo razumeti dobro šalo in se tudi šaliti. Iz pogovorov z učenci sem ugotovila, da mladostniki postavljajo humor visoko na lestvici pomembnih lastnosti pri izbiri prijatelja. Ravno tako jim je smisel za humor zelo pomembna učiteljeva lastnost.

Humor je pri pouku lahko prisoten v obliki govora, posnetkov, glasbe, igre ali besedila. Stripi so lahko odličen vir humorja. Včasih je šaljivo sporočilo zelo prefinjeno skrito in učitelj lahko svojim učencem pomaga odkrivati čare prikritega humorja.

Šaljivo vzdušje lahko vzpostavi učitelj sam, če se zna pošaliti tudi na svoj račun (na primer na račun svoje napačnosti ali pozabljivosti). Učenci se bodo tako počutili bolj prijetno in posledično se bodo pripravljene odpreti in vzpostaviti dialog z učiteljem. Seveda pa šaljivo vzdušje sploh ne pomeni, da

učitelj od svojih učencev ne zahteva zavzetosti in da je raven dela nižja. Pomembno je tudi, da je humor ustrezno doziran – na ustreznem mestu lahko učence motivira za delo, lahko pa ustvari nemirno ozračje in takrat bo učitelj porabil kar nekaj časa, da bo učence pripravil k zbranosti.

Humor je lahko način podajanja snovi, lahko ga vključimo v diskusijo z učenci ali celo v same naloge. Pri pouku maternega in tujega jezika se lahko elementi humorja odlično prepletajo z učnimi cilji: obravnava besedila, delo s stripom, poslušanje ali gledanje posnetkov ipd. Pri matematiki, fiziki, naravoslovju lahko suhoparne naloge naredimo privlačnejše s šaljivimi imeni. Kot uvod v obravnavo snovi lahko učitelju služi dobra šala, ki je povezana z obravnavano temo. Pri geografiji se lahko učitelj ustavi pri imenih krajev, ki imajo smešen pomen.

Kot učiteljica angleščine imam največ izkušenj ravno na področju poučevanja tega predmeta. Poleg besedišča, slovnice in skladnje je treba učence poučiti tudi o kulturnem in zgodovinskem ozadju jezika, ki se razlikuje od našega. Britanski humor je drugačen od našega in učenci potrebujejo čas, da se ga navadijo in razumejo.

Navajam nekaj predlogov, kako vnesti humor v pouk tujega jezika:

- Učitelj lahko šale razdeli na dva dela, posamezne dele med seboj pomeša, učenci pa morajo najti ustrezne delčke in jih sestaviti.

- Učenci se lahko ustvarjalno lotijo stripov: na slikovno predlogo sami dodajo svoje besedilo ali pa učenci sami odigrajo šaljiv strip.
- Izberemo ustrezen posnetek in ga predvajamo učencem. Z učenci se pogovorimo, ali se je tudi njim zdel smešen. Lahko se razvije pogovor o tem, zakaj nekemu nekaj je oziroma ni smešno. Učence vodimo do zaključka, da je humor pogojen z različnimi dejavniki.

- Humor je odlična tema za pouk ob 1. aprilu. Učencem lahko prinesemo tuje časopise, ti pa v njih iščejo potegavščine, ki se vsako leto na ta dan pojavijo v dnevnem časopisu.

Nekateri bodo mogoče dejali, da humor ne sodi v šolske klopi, da zmanjšuje učiteljevo kredibilnost, pa vendar ne moremo mimo dejstva, da

Foto: Nataša Pezdir

si človek laže zapomni stvari, ki izstopajo iz sivega povprečja. In to humor zagotovo je. Na koncu svojega razmišljanja bi rada opozorila še na dejstvo, da je včasih meja med humorjem in sarkazmom zelo tanka. Učitelj dobro pozna svoje učence in se zaveda njihovih socialnih in drugih posebnosti. Učitelj naj se smeje z učenci in ne učencem! ■

Igre na prostem

✍ Janja Dermastja

Vsi si želimo, da bi se imeli lepo. In kdaj se imamo najlepše? Ko smo sproščeni, razigrani in nasmejani. Na le otroci, tudi mi, starši. Zato je čas, da zopet prebudimo svojega notranjega otroka. Če želimo, da bodo otroci sodelovali z nami, je dobro razumeti, kaj sploh pomeni beseda disciplina. Izhaja iz besede 'disciplus' – tisti, ki radostno sledi.

Foto: Alenka Veber

rad povedal?" Otroku damo lahko iztočnice, npr. z zgodbico: "Kamen, ki ga imaš, je že zelo zelo star. Za seboj ima že veliko dogodivščin. Ni vedno stanoval tukaj. Kaj meniš, da je kamen vse doživel, preden je prišel do tebe?"

Radostno slediti

Disciplina ni dresura, kot se zdi pogosto v današnjem času. In kdaj radostno sledimo (v tem primeru avtoriteti starša)? Ko se dobro počutimo. Če želimo, da se bo otrok dobro počutil, moramo ustvariti take razmere in pogoje. Ukvarjajmo se torej z otrokom. Ne posadimo ga pred ekrane, ker bo vedno bolj osamljen in nezadovoljen. Otroku se najbolje razvija v prosti igri. Ko nas povabi k igri, sodelujmo. Bolj ko bomo povezani z otrokom, bolj nas bo upošteval, raje bo sodeloval z nami tudi pri vsakodnevnih opravilih. Preživimo torej z otrokom čim več časa na prostem. Ko smo v naravi, otrok ne potrebuje nobenih dodatnih igrač. Narava ponuja dovolj idej za igro. Nekaj namigov za igro na prostem navajam v nadaljevanju.

Čarobni kamenček

Naberemo kamenčke različnih oblik in velikosti. Otroku si izbere kamenček in si ga najprej ogleda, ga pobje in otipa. Potem naj zapre oči in naj razmisli: "Kaj bi mu kamenček

Prečkanje reko

Otroku si zamišlja deročo reko. Na tla lahko položimo dve veji ali vrvi, ki naj simbolizirata most čez reko. Otroku mora previdno prečkati reko. Potreben je pogum, saj je v reki polno kač in krokodilov. :)

Preženi pošast

Če se otrok bori s kakšnim strahom, se lahko skupaj odpravite na lov za njim. Vsak izbere svojo vejo in se prične navidezno boriti s strahom, ki seveda na koncu omaga in zbeži.

Leteča preproga

Z otrokom sedemo na tla. Zapremo oči in vonjamo zrak. Začutimo sapico vetra, božajoče sonce in se v mislih odpravimo na pustolovščino v čarobno deželo. Starš lahko prične z zgodbo. Izhodiščne besede so lahko: grad, letalo, lunapark, gozd, morje, gusarska ladja. Karkoli želite, kar ima otrok rad. Lahko tudi otroka vprašate: "Kam bi šel danes na čarobno potovanje?" Nekaj časa pripovedujte, nato

spodbudite otroka z vprašanji, da bo sam naprej pripovedoval. Oči so še zaprte. Vprašanja za spodbudo: "Kaj se je potem zgodilo, kako izgleda (npr. grad), kdo tam živi?" Če se otroku pri pripovedovanju zatakne, mu pomagajte. Dajte mu novo iztočnico, npr.: "Peljete se z veliko gusarko ladjo preko morja. Nenadoma nastane nevihta ..."

Opazovanje oblakov

Lezite na travo in glejte v nebo. V tišini opazujte oblake. Vsak član družine lahko opiše, kaj vidi. Kako se premikajo, kakšne oblike so. Kasneje jih lahko tudi narišete.

Grimase

Sedemo v krogu na tla. Ne smemo govoriti, ampak z mimiko obraza pokažemo določeno čustvo: da smo jezni, žalostni, veseli. Starš lahko postavi vprašanje, kot:

- Pokaži, kaj narediš, če ti bratec raztrga risbico?
- Kaj narediš, če ti sestra vzame igračo?
- Kaj narediš, če se ti nekdo posmehuje?
- Kaj narediš, če te pobožam po laseh?
- Kaj narediš, če ti nekaj prepovem?
- Kaj narediš, če ti zaupam skrivnost?
- Kaj narediš, če te prijatelj udari?

To se lahko igramo doma, predno gremo pod tuš ...

Čarobno milo

Otroku leži. Starš ga razvaja z namišljenim 'čarobnim milom'. Z roko ali gobico otroka namaže, mu kaj nariše, poboža ležečega otroka. Lahko mu na hrbet nariše sonce ali srce. Če je bil prej otrok jezen, lahko pobriše jezo. Lahko mu umije jezo, pobriše skrbi ali strah.

Na koncu se lahko namiljeni otrok stušira pod navidezno prho. Drugi lahko preveri, če se je res vsa pena izmila. Kdor želi, ga lahko na koncu še obriše in zavije v veliko brisačo. Nato lahko vloge zamenjamo. Morda gremo potem zares lažje pod tuš. Ko je vsa družina dišeča in prijetno utrujena, lahko sledi še malo sproščanja za boljši spanec.

Masaža s pozitivnimi sugestijami

Otrok leži na trebuščku. Starš ga masira in pove otroku: zakaj ga ima tako rad, kaj ceni pri njem, kaj mu je všeč, kaj so otrokove odlike. Pripovedujemo le pozitivne stvari. Vloge obrnemo.

Meditacija s svečko

Družina čisto tiho sedi, vsi le opazujejo plamen. V ozadju igra nežna, meditativna glasba. Opazujte plamen; kaj se z njim dogaja, kakšne barve je. Po 5-ih do 10-ih minutah lahko sledi pogovor. Za izhodišče so nam lahko vprašanja: Kako se počutimo? Je bilo težko biti tiho? O čem smo razmišljali? Smo le opazovali plamen ali so nam misli odtavale? Vsak pove le kar želi. Če otrok ne želi izkušnje deliti z nami, ga ne silimo.

Bodimo v stiku

Prepričana sem, da bolj ko smo v stiku z otrokom, lažje teče življenje. Ne dovolimo si torej, da bi nas vsakodnevne obveznosti odtrgale od naših otrok. Prehitro rastejo in kar naenkrat bodo postali najstniki in se bodo seveda raje družili z vrstniki. In kako težavno bo obdobje najstništva, je odvisno tudi od tega, kako globoke vezi ste uspeli vzpostaviti v prejšnjih letih – ko ste se imeli skupaj lepo. Ne pozabite vsak dan povedati otroku, da ga imate radi in da radi z njim preživljate svoj čas. Večjega darila otroku ne morete dati. ■

Literatura

Stamer Brandt, Petra (2015): *Wut-Weg-Spiele*. Freiburg im Bressgau: Verlag Herder GmbH.

Knjige dišijo, mar ne?

✍ Ivan Esenko

Od nekdanj me je prevzemal vonj po knjigah, ki je puhtel s knjižnih polic v knjigarnah. Novo knjigo še danes, ko jo vzamem v roke, najprej povonjam in si z njenimi listi pahljam v nos vonjave, ki jih puščajo tiskarske barve in nov papir. To je prav poseben vonj. V knjižnicah in antikvariatih me prevzamejo spet drugačne vonjave. Tudi te govorijo o knjigah, vendar so postarane in začinjene z žlahtno patino preteklosti in obrabe. Njenemu nastanku so botrovali številni prsti, ki so listali in brskali po knjigah, ki zdaj na knjižnih policah molče čakajo na nove bralce.

Moje življenje je že od mladosti razpeto med knjigami. Kot osnovnošolec sem prebiral tudi zahtevnejša literarna dela in bil reden gost v litijski knjižnici, ki jo je takrat vodil odlični knjižničar gospod Bogdan Bučar. O njem je pred nekaj leti izšla tudi knjiga, ki sem jo dobil v dar od zdajšnje litijske knjižničarke, ko sem v tej knjižnici predstavljal svoja knjižna dela. Leposlovje je kmalu pričelo nadomeščati naravoslovje, predvsem zoologija, na nove naslove, ki jih je pridobila knjižnica, pa me je dobrohotni knjižničar nemalokrat opozoril že kar na ulici, če sva se po naključju srečala. Med poklicnim delovanjem v čebelarstvu sem tesno sodeloval s češkimi čebelarskimi strokovnjaki, s katerimi smo postali tudi odlični prijatelji. V tem obdobju sem zbral veliko število strokovnih knjig, ki danes bogatijo mojo domačo knjižnico, zadnjih dvajset let, ko se

intenzivno ukvarjam z ornitologijo in ekologijo, pa sem napolnil knjižni fond s pravimi knjižnimi biseri s teh področij. Veliko knjig je angleških, čeških, srbskih, hrvaških in domačih avtorjev, med njimi pa je tudi mnogo prevodnih

Foto: Ivan Esenko

del. Ko sem pred leti čebelaril v Keniji, sem si za spomin kupil tudi čebelarstvo knjigo v svahiliju. Za moj kanu, s katerim sem preveslal skoraj vse slovenske celinske vode, mi je prijatelj mizar izdelal priročno leseno knjižnico za moje žepne priročnike za spoznavanje vrst, ki me ob vsej fotografski opremi, notesu in drugih pripomočkih vedno spremljajo tudi takrat, ko stikam za pticami na rekah, določam vrste kačjih pastirjev in vodnih rastlin. Z leti sem spoznal, da znanje, pridobljeno iz knjige, celo življenje 'ostane v glavi'. Ko s pomočjo priročnika za določanje vrst na kraju samem prepoznamo cvetlico na gorskem travniku, ptico, ki se spretava v krošnji bližnjega drevesa, ali metulja ob poljski poti, bomo te vrste v

bodoče zlahka prepoznali tudi brez priročnika. O tej izkušnji lahko govorim iz prve roke. Toplina Erjavčevih besed v njegovih Domačih in tujih živalih v podobah mi je še danes prijeten odmev iz mojega otroštva, ki sem ga srečno preživljal tudi na savskih bregovih in sipinah ter v okoliških gozdovih, polnih živalskega sveta, ki je kar klical po tem, da bi ga spoznal.

Pred kratkim sem na televiziji gledal pogovor z dr. Manfredom Spitzem, avtorjem knjige Digitalna demenca (Mohorjeva založba), ki ga je vodila novinarka Rosvita Pesek. Ugledni znanstvenik je v kratkem razgovoru poudaril srž vsebine, ki govori o znanju, zlahka pridobljenem po hitri poti na spletu, in tistem znanju, ki ga zlasti učenec ali dijak poišče v ustrezni tiskani literaturi. V praksi se je izkazalo, da zlahka

pridobljeno znanje preko Googla hitro izpuhti in se sploh ne more primerjati s tistim, ki smo ga pridobili z listanjem po natisnjeni knjigi. Slednje je trajno, nas dejansko bogati in za celo življenje postane del nas. Instant pridobljenega znanja ne moremo postaviti ob bok tistemu, ki ga pridobimo z listanjem po knjigi, učbeniku ali periodičnem tisku. Listanje knjige vpliva celo na motorične sposobnosti otrok, medtem ko tapkanje s prsti po zaslonu tablice ali pametnega telefona deluje ravno obratno. Knjižnice in knjigarne so torej še vedno prostori, v katerih je uskladiščeno znanje na dotik.

Po vrsti obsežnejših knjižnih del, v katerih predstavljam živalski svet in njegov pomen v okolju, sem pred

časom napisal tudi zbirko knjižic, ki s fotografijo in jedrnatim besedilom predstavljajo posamezne živalske vrste in skupine. Zbirka se imenuje Kako živijo (založba Okaši), v njej pa je do sedaj izšlo 18 naslovov. Namen te zbirke je mladim, zlasti šolarjem, olajšati spoznavanje z živim svetom. Ker je besedilo resno, vključuje tudi rabo latinskih imen vrst, pa po knjižicah prav radi posežejo tudi odrasli. Nekaj težje prepoznavnih vrst nevretenčarjev so v teh delih določili strokovnjaki iz Prirodoslovnega muzeja Slovenije, s katerimi sodelujem, v avli muzeja pa je tako kot v vseh knjigarnah v državi možno te knjige tudi kupiti. Knjige so nastajale v tesnem sodelovanju z otroki, upoštevajoč njihove pripombe, ki so zlasti pri oblikovanju vplivale, da so kasnejše izdaje naprednejše, predvsem pa privlačnejše. Z otroki preizkušam prepričljivost fotografij takoj potem, ko knjige pridejo iz tiskarne, največkrat že kar ob prvi priložnosti. Malček, ki v prispevku spozna gosenico slakovkega veččeca, jo je v knjigi Gosenice prepoznal povsem sam. Položil jo je kar na fotografijo v knjigi. Isti fantič je na domačem vrtu spoznal gosenico lastovičarja, njegovo bubo in odraslega metulja, predstavil pa sem mu tudi hranilno rastlino gosenice, v tem primeru koper. Povezava življenja v naravi in knjige je pri otrocih zelo izražena. Ko prepoznajo živo žival s pomočjo knjige, jih to največkrat prevzame, predvsem pa radi primerjajo podrobnosti živali na fotografiji s tistimi na živem osebku. Otrok, ki prepozna vrsto s pomočjo knjige, se zaveda, da je bilo za to potrebno njegovo znanje oziroma sposobnost, s tem pa mu raste samozavest in veselje tako do rabe knjige kot do vsebine, ki jo obravnava.

Omenjena zbirka in še nekaj drugih mojih knjig je izšlo tudi v elektronski obliki. Prevedene so tudi v angleški jezik, pri čemer je sodeloval moj dolgoletni prijatelj in sodelavec David Withrington, mednarodno priznani poznavalec ptic in metuljev ter izvedenec za ekologijo sladkih voda iz Velike Britanije. Čeprav so elektronske knjige verne kopije natisnjenih, se jih kot avtor še navajam; ne morem jih listati in brez vonja so ... ■

Vesela apoteoza otroškega zdravja

Jelka Reichman: Štirje letni časi, 2008

✍ Milček Komelj

Z dvodelno izrazito podolžno večmetrsko sliko Štirje letni časi je slikarka Jelka Reichman okrasila spodnji rob steklenih pročelij Pediatrične klinike v Ljubljani: na eni strani sta razgrnjena pomlad in poletje, na drugi pa jesen in zima. S svojimi prizori otroškega veselja je nanju projicirala podobo enega samega nenehnega zdravja: pomladno žoganje in spuščanje zmaya, poletno skakanje s kolebnicami, izdelovanje potičk iz peska in igranje s plišastimi medvedki, veselje pod jesenskimi dežniki, nabiranje jurčkov in odhod v šolo ter nazadnje sankanje in smučanje ob sneženem možu.

Na vsakem od obeh slikovnih pasov v sredini zaznamuje mejo med letnima časoma drevesce: cvetoče pomladno, plodno poletno, jesensko z odpadajočim listjem in zimsko ogolelo. Že sama drevesa s svojimi vejami in cvetovi so ritmično ubrana in drobno razčlenje-

na kot ornament, pridih ornamentalnosti pa poživlja tudi celoto, ki se razteza po mehko vzvalovanih gričkih v enakomernem ritmu, na jesenskem nebu pa ga podčrtuje še črta ptic selivk. Slikarka je vse te prizore uskladila v popolno kompozicijsko pretehtanost in jih dinamično stopnjevala v motivnih poudarkih, ki učinkujejo kot celota in z nadrobnostmi, tako da je gledalec prisiljen s pogledom slediti otroški igri in vsemu dogajanju na sliki, pri čemer se še sam vključuje vanjo in se z otroki veseli njihovega otroštva ali se spominja lastnega.

Slika likovno temelji na pregledno sklenjenih linijskih obrisih in živosti jasne barve, njena kompozicijska razporejenost in razmerja med figurami pa izžarevajo harmonično ubranost, ki dojema življenje kot vse letne čase povezujočo radoživo igro. V njej prinašajo otrokom veselje že najbolj vsakdanje stvari, umetnica pa vidi v takem veselju življenjski ideal tudi ob spominu na v vojnih letih ne do kraja izživeto lastno otroštvo. Idiličnost dogajanja na slikah stopnjuje še poudarjena povezanost otrok z naravo, v kateri poganjajo rože, plavajo račke in poskakujejo psički, vse skupaj pa ponazarja pravo apoteozo na veselju temelječega zdravja.

Podoba otroškega vrveža v ritmu letnih časov nam predstavlja otroke, ki prekipevajo od zadovoljstva, in taka vizija je videti kot pristrčen pozdrav zdravje iščočim otrokom, medtem ko gledalca, ki stopa mimo, navdaja z željo, da bi bili vsi otroci vedno in povsod zdravi. Tak zdravilni impulz pa s svojim živim optimizmom že same po sebi nosijo predstave o živahnih otrocih v umetnosti Jelke Reichman.

Umetnica je ena najvidnejših iz vrste naših odličnih povojnih ilustratorok, ki jih običajno označujemo kot pravljicarke; odlikujejo jih ženska milina, značilna stilizacija, barvna občutljivost in risarska preciznost. Jelka Reichman pa je med njimi gotovo najbolj otroško ljubka in naivno pristrčna. Vse od njih so se približale otrokom in vsaka si je v skladu s sabo izoblikovala svoj osebni poetični izraz. Vse so ob svoji pripovednosti, ki sledi upodobljenim zgodbam ali pesmim, polne lirizma, nekatere tudi hudomušnosti in spet druge temnejše melanholije, najbolj življenjsko radoživa od vseh in najraje brez sence tesnobe v srcu pa je Jelka Reichman, ker je taka že po svoji temeljni naravi, ki jo razkriva njeno vedno veselo razigrano in ljubeznivo obličje. Zato so njena dela gotovo tudi svetla avtoportretna podoba idealnega

otroka v njej sami. (Pred leti je ob predstavitvi svojih ilustracij v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani razstavo celo naslovlila Sama sem otrok med otroki.) Njene slike so docela preproste in neposredne, vse na njih je podobno stilizirano in v svoji ljubkosti so se neskončno prikupile otroškimi srcem, gotovo zato, ker v njih ni žalosti in bolečine, ampak poprej praznična idila. Tudi kadar umetnica ilustrira bolj žalostne zgodbe o socialni bedi, oči njenih nežnih otrok izžarevajo zaupanje, prav vse pa so neskončno daleč od groze, ki se ji slikarka tako v življenju kot tudi v pravljicah upira.

Prav živa empatija do vsega otroškega – slikarka še danes zbira in oblači otroške punčke – je umetnici omogočila, da je svojim likom vtisnila tisto otroškost, ki prepričuje s svojo brezskrbno pristnostjo in ljubkostjo, značilno za otroke, pri tem pa ostaja njena vselej čvrsta kompozicija ob vsej prefinjenosti in krhkosti celo monumentalno celovita. Ta prvinska in ne umetelno oslajena, ne dekadentno slabokrvna, marveč zdravo okroglolična ljubkost je pri slikarki celo že tolikšna, da je lahko videti njeno ide-

alno uprizarjanje brezskrbnega otroštva spričo siceršnje realnosti celo že pretirano in docela naivno, a zagotovo vselej opogumlja otroke in zdravnike za stenami bolnišnice. Njen idealni svet, ki oznanja zdravje in veselje, nikakor ni zlagan, četudi je prestiliziran v idilično podobo otroštva, ki kot doba resnične sreče navadno izsanjano živi le v zavesti odraslih, medtem ko se mu srečni otroci med svojo igro predajajo samodejno.

Ob tem ko je tak otroški svet Jelke Reichman idealiziran, je tudi idealen, torej takšen, kakršnega si vsaj želimo, saj s slikarko gotovo privoščimo otrokom, da bi vsaj ti lahko kar najbolj brezskrbno živeli v svoji zlati dobi. Če je lahko ob vseh tegobah realnega sveta videti celo utopičen, pa umetnica očitno vanj verjame, ker verjame v moč pravljic. Zato lahko vdihuje pravljíčnost tudi v prizore najbolj vsakdanjega življenja ter povsod, tudi ob nepričakovanem obisku bolezni, vsemu obeta le srečen konec, s svojo ustvarjalnostjo pa v tako odrešujočo lepoto priteguje tudi druge.

Njena dvodelna slika Štirje letni časi sicer ni ilustracija kakega bese-

dila, a v celoti temelji na slikarkinih ilustratorskih izkušnjah in je videti kot pravcata sinteza njenih dotedanjih podob. Na njej so v svoji igri zbrani radostni otroci in ob njih igrače in živali, kot bi vstali s strani njenih pisanih slikanic, še posebno iz ilustriranih otroških pesmic. Na tej osnovi je lahko tudi brez knjižne predloge na stene bolnišnice naslikala svojo lastno pravljico o zdravem otroštvu, prepuščenem le igri v cvetju, pod toplim soncem, z dežniki, ki nas ščitijo pred dežjem, in v oblačilih, ki otroke varujejo pred zimskim mrazom. Otroški živžav pa na njeni sliki spremljata dehtenje cvetic in žgole nje ptic. S takim, upanje zbujujočim pogledom na otroštvo, ki mu po vsej pravičnosti pripada zdravje, vzbuja umetnica ljubezen do svoje ustvarjalnosti ne le pri otrocih, ki se – tako kot govorijo nešteta pričevanja – nad njenimi slikami redoma razveseljujejo, ampak tudi pri starših, ki skrbno bdijo nad otroki. Zato spričo njene široke priljubljenosti ni presenetljivo, da so umetnico Jelko Reichman, prijateljico otrok, odrasli letos izbrali za častno meščanko mesta Ljubljane. ■

Zgodnje preprečevanje govorno-jezikovnih motenj: delo logopeda

✍ Franci M. Kolenc

V 69. številki revije Vzgoja smo opredelili lažje, zmerne, težje in težke govorno-jezikovne motnje. Tokrat pišemo o delu logopeda z otrokom s tovrstnimi motnjami.

Prvi pregled pri logopedu

Logoped pri otroku najprej pregleda govor. Pri pregledu je pozoren na:

- artikulacijo (lahko gre za omisijo – opustitev ali tiho izvedbo enega ali več glasov; substitucijo – zamenjavo enega ali več glasov; distorzijo – nepravilno, popačeno izgovorjavo glasovnih ali skupinskih glasov);
- akustično diferenciacijo;
- sinonime, antonime, homonime, metonime;
- motnje ritma in tempa govora;
- motnje fonacije;
- jezikovne motnje;
- lateralnost;
- pregled ustne votline (opravi t. i. Sceringov test – pregled sluha).

Delo z otrokom z govorno-jezikovno motnjo

Delo poteka po naslednjem vrstnem redu:

- Uvodni del: pridobivanje stika, sproščanje, osveščanje, ponavljanje že obravnavanih vaj oziroma snovi prejšnjih obravnav.
- Glavni del: usposabljanje otroka z govorno-jezikovno motnjo oziroma korekcija le-te z novimi vajami.
- Zaključni del: preverjanje pridobljenih sposobnosti in njihovo utrjevanje,

napotki za delo med posameznimi obravnavami otroka oziroma napotki njegovemu spremljevalcu (starši, stari starši, starejši brat/sestra ...).

Neposredno delo z otrokom z govorno-jezikovno motnjo:

- Odkrivanje otroka z govorno-jezikovno motnjo, pri čemer logoped sodeluje s strokovnimi in svetovalnimi delavci vrtca in šole.
- Ugotavljanje govornega statusa pri otroku in diagnosticiranje govorno-jezikovne motnje. Motnje so lahko:
 - sigmatizem: otrok napačno izgovarja šumnike, sičnike in afrikate;
 - parasigmatizem: otrok zamenjuje šumnike in sičnike ali jih celo zamenja z drugimi glasovi;
 - etacizem: motnja v izgovorjavi vokala E;
 - rotacizem: motnja v izgovorjavi glasu R;
 - lambdacizem: motnja v izgovorjavi glasov L in LJ;
 - kapacizem: motnja v izgovorjavi glasu K;
 - gamacizem: motnja v izgovorjavi glasu G;
 - jotacizem: motnja v izgovorjavi glasu J;
 - hiticizem: motnja v izgovorjavi glasu H;
 - tetacizem: motnja v izgovorjavi glasu T;
 - deltacizem: motnja v izgovorjavi glasu D;
 - dislalija: nepravilnosti ali nezmožnost izgovorjave glasov (opuščanje, premeščanje, nadomeščanje

glasov ter pomanjkljiva in nejasna izgovorjava).

- disfazija: motnje govora, ki nastanejo zaradi cerebralne poškodbe (odvisno od lokacije in obsežnosti poškodbe možganov);
- disfemija: motnja govornega ritma;
- alalija: otrok ne govori;
- dizartrija: motnja v izgovorjavi zaradi okvare živcev grla, ustnic, ust ali poškodbe živčevja;
- rinolalija: govorno-jezikovna motnja pri tvorbi glasov (nosljanje);
- afonija: izguba glasu.
- Odpravljanje govorno-jezikovne motnje ter razvijanje govora in jezika pri otroku, ki ima organske, psihoorganske oziroma funkcionalno pogojene govorno-jezikovne motnje ter s tem oteženo oziroma onemogočeno normalno govorno-jezikovno sporazumevanje.
- Odpravljanje motenj branja in pisanja (MBP) – legastenija.
- Spremljanje otrokovega govorno-jezikovnega razvoja po končani individualni obravnavi do končne usposobitve.
- Sledi kontrolni pregled po določenem času.

Posredno delo z otrokom z govorno-jezikovno motnjo:

- Za vsakega otroka se na podlagi diagnoze pripravi korekcijske vaje za posamezno govorno-jezikovno motnjo.
- Urnik individualnih obravnav z otrokom z govorno-jezikovno motnjo.
- Obravnava se lahko podaljša, če je otrok pripravljen sodelovati.

Foto: Petra Duhannoy

- Za delo z otrokom z govorno-jezikovno motnjo se mora logoped strokovno pripraviti.

Priprava logopeda za delo z otrokom z govorno-jezikovno motnjo

- Podrobna proučitev primera govorno-jezikovne motnje.
- Snovna in metodična priprava.
- Priprava specialnih ponazoril: slik, izbranih gradiv.
- Posredovanje ugotovitev in nasvetov za delo doma strokovnim delavcem vrtca in šole.

Po podatkih Nacionalnega inštituta za javno zdravje iz leta 2012 je bilo na sistematskih pregledih ugotovljeno, da ima 8,6 % otrok v starostni skupini od 0 do 6 let govorno-jezikovne motnje. Nekateri avtorji navajajo, da se

tovrstne motnje pojavljajo pri 10–12 % šoloobveznih otrok.

V Sloveniji je zaposlenih 160 logopedov, ki delajo v centrih za sluh in govor, osnovnih šolah in šolah s prilagojenim programom, zdravstvenih domovih, zavodih za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami, vrtcih, bolnišnicah, na univerzitetnih klinikah, na inštitutu za rehabilitacijo invalidov ali v privatni praksi (Lokar, 2010).

Logopedski pristopi so različni, pomembno je, da pri govorno-jezikovni obravnavi izhajamo iz posameznika in mu ponudimo to, kar mu lahko olajša govor, jezik. V praksi primanjkuje logopedov, vsak otrok bi moral biti enkrat tedensko deležen obravnave in logopedov ne bi smeli imeti kot 'nadstandard' v vrtcu oz. šoli. V zadnjem času je čedalje večje zanimanje za tovrstno področje dela,

vedar se moramo zavedati, da je poklic logopeda zahteven. Poleg dobre strokovne podkovanosti zahteva delo logopeda veliko vztrajnosti, srčnosti in predanosti. ■

Literatura

- Društvo logopedov Slovenije*. Spletna stran: <http://www.dlogs.si/index.php/logopedija>.
- Vizjak Kure, Tugomira (2010): *Spodbujanje razvoja senzorične, motorične, kognitivne, govorne in jezikovne funkcije*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Vovk Ornik, Natalija (ur.) (2015): *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Žnidarič, Darinka (1993): *Otrokov govor*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Spletni viri: <https://oligologo.wordpress.com/2011/10/19/48/>; <https://www.cirius-vipava.si/terapije/logopedija>; <https://www.edukacija.hr/tečaj/dislalija/1316/>; <https://lingualogos.com/dislalija/>; <http://www.rtvsl.si/dostopno/clanki/55>.

Ali znamo mlade povabiti k prostovoljnim dejanjem?

✉ Petra Krulc

Današnja družba je zelo storilnostno naravnana. Velikokrat se pedagogi sprašujemo, ali lahko še vplivamo na mlade in jih vzgajamo v zavesti, da za vsako opravljeno delo niso potrebni nagrada, pohvala, priznanje ali celo ocena, pač pa da naredijo nekaj zaradi lastnega zadovoljstva – gre za plačilo, ki je neprecenljive vrednosti in se ne more meriti. Daje namreč notranje zadovoljstvo, povečuje občutek lastne vrednosti in krepi posameznikovo samozavest. Ali pedagogi še zmoremo zanetiti v mladih željo po delu brez merljivega plačila/nagrade?

Mladi in nagrada

Mladi so danes vajeni, da za vsako storjeno delo dobijo nagrado. Pogosto je tako že v domačem okolju. Za neko delo doma dobijo plačilo ali vsaj žepnino, ki jo morajo nekako zaslužiti oz. upravičiti, da so je vredni.

Tudi želje, zahteve okolja pogosto temeljijo na sistemu daj-dam. Mladi so se naučili, da če od njih nekaj pričakujemo, je prav, da so za svoje delo tudi primerno plačani oz. da je njihovo delo na nek način vrednoteno. S tem na prvi pogled ni nič narobe, če pa pogledamo poglobljeno, ugotovimo, da smo jih oropali zadovoljstva, ki ga posameznik lahko občuti, če nekomu stori nekaj dobrega.

Dober občutek, ki ga človek doživi, ko nekomu pomaga ali naredi ne-

kaj dobrega za družbo, krepi njegovo samozavest. Daje mu občutek, da je storil dobro delo in da je to že samo po sebi dovolj. Ne potrebuje zunanje potrditve, nekoga, ki bi ga pohvalil, se mu zahvalil ali mu za storjeno dejanje dal celo plačilo.

Že občutek, da naredi nekaj za okolje, ker se je sam tako odločil, mu zadošča, da ve, da je to njegova svobodna odločitev in da zanj ne potrebuje

Kaj pa nagrade v šoli?

V šolskem okolju se srečujemo s številnimi situacijami, ko je treba mladim približati sodelovanje pri npr. pripravi šolskega časopisa, proslavah, prostovoljstvu, izvedbi kulturnih prireditev, sodelovanju v raznih interesnih dejavnostih ...

Če jih povabimo k sodelovanju, se zanj odločijo, če prepoznajo v tem svoj

Foto: Benedikt Lavrh

zunanjih odzivov. Tako posameznik gradi svojo samozavest neodvisno od odziva okolice.

Če naredi nekaj družbenokoristnega, ne potrebuje pohvale; zaveda se, da je storil prav, in se ob tem dobro počuti. Ker je takih doživetij vse manj in so priložnosti za to redke, je za pedagoge velik izziv, kako mladim približati dejstvo, da ni nujno, da za vsako dejanje, delo dobijo plačilo ali pohvalo, ampak naj črpajo iz lastnega zavedanja, da so naredili nekaj dobrega, nekaj za druge.

konjiček, svoje veselje, nagnjenje, nekaj, kar jih napolnjuje, veseli. Težko pa jih prepričamo, da sodelujejo, če se ne čutijo izjemno dobre na tem področju. Težko se živijo v nekoga drugega in pomislijo, da bi njihov prispevek nekaj doprinesel okolju, v katerem živijo, družbi. Ker je mlade težko privabiti k takemu sodelovanju in od pedagoga to zahteva veliko angažiranosti, žal ob vsakodnevnem delu ne najdemo vedno dovolj moči in prehitro obupamo. Ko pa nam uspe privabiti nekoga k so-

delovanju in vidimo zadovoljstvo na njegovem obrazu, se tudi mi zavemo, da smo učitelji veliko več kot le prenašalci znanja; da smo tudi vzgojitelji in ljudje, ki znamo v mladih poiskati vzvode, s pomočjo katerih jim bomo pokazali, kaj dela človeka srečnejšega v življenju: ne le obvladovanje določenih podatkov, znanja, spretnosti, ampak tudi človečnost, ki se udejanja s tem, ko znamo narediti nekaj, za kar ne prejmemo plačila v obliki in na način, kot smo morda pričakovali. Prejmemo ga v obliki pozitivnega občutka o lastni vrednosti in zadovoljstva, kar šteje še več.

Ko začutiš zadovoljstvo

Vsak, tudi najmanjši korak v to smer mi kot učiteljici predstavlja veliko zmago za posameznika. Tudi če gre za še tako majhen korak, se zavedam, da lahko v luči skupnega duha postane veliko večji, plemenitejši. Tudi ko se dijak nauči na pamet pesem za kulturno prireditev, česar

svojega prispevka, truda, nastane prireditev, pri kateri šteje prav vsaka pripravljenost za sodelovanje. Čisto vsak začuti, da je pomemben, da mu tega ne bi bilo treba storiti, a se je odločil, da prispeva k nečemu, da pokaže, da zmore, da zna sodelovati, da tako on kot vsi ostali znajo ustvariti nekaj lepega, ne le opazovati 'od zunaj'.

Slednje je seveda veliko lažje, a te hkrati pusti tudi bolj hladnega, manj izpolnjenega. Kot učiteljica, ki mlade uspe nagovoriti k sodelovanju, lahko zatrdim, da je sreča ob pogledu na njihove vesele obraze izjemna. Mladim pomagam odkriti, da se dejanja vrednotijo na več načinov in da tudi v šolskem prostoru, kjer so ocene pričakovano merilo našega znanja, te niso edino merilno sredstvo. Sicer pa največjega zadovoljstva ne prinašajo ocene, ampak druženje, spoznanje, da lahko spremenimo okolje, v katerem živimo, seveda s tem, ko spremenimo svoj odnos do sveta, ki ne sme biti le storilnostno naravnan.

literaturo; če rad piše pesmi, ga lažje povabimo, da se priključi interesnim dejavnostim, ki krepijo kreativnost pesniškega snovanja ...

Dodana vrednost

Opažam tudi, da kar nekaj mladih želi začutiti tisto 'nekaj', kot sami pravijo, kar jim daje dodatno vrednost – to niso pohvale, niso besede, ocene ... Gre za občutek in zavest, da lahko družbi ponudijo del sebe, svojih danosti. To gradi pozitivno samopodobo, kar si mladi želijo in potrebujejo.

Obenem si tako krepijo socialne veščine, za katere v današnjem času vsi ugotavljamo, da krnijo. Naučijo se skupinskega dela, prepoznavanja svojih talentov, skupaj preživljajo čas, se pogovarjajo, krepijo medsebojne odnose, postajajo pozitivno kritični in samokritični. To so lastnosti, ki jih učitelji poskušamo približati in privzgojiti mladim. Naš trud je ob njihovih srečnih obrazih in zadovoljstvu poplačan – ne aplavz ali dosežek posa-

Foto: Tomi Fornazarić

mu pravzaprav ne bi bilo treba storiti, in méni, da ena na pamet naučena pesem še ne bo pomenila veliko, dobi ves vložen trud svoj pomen. In ko se dijaki zberejo ter vsak doda košček

Posameznika je seveda lažje povabiti k sodelovanju, če se na posameznem področju počuti močnega. Če rad bere knjige, je lažje pričakovati, da se bo vključil v krožek spoznavanja z

meznika oz. skupine, ampak njihova sreča ob spoznanju, da je življenje v šoli poleg rednega dela in učenja ob dodatnih dejavnostih lahko ne le koristno, ampak tudi prijetno in zabavno. ■

Sloveniji za 25 let

✍ Marta Premrl

V šolskem letu 2014/2015 sem poučevala v 3. razredu. Veliko sem razmišljala, kako otrokom približati domovino in razvijati odnos do nje skozi celo šolsko leto. Prvim idejam so se med šolskim letom pridruževale še nove, ki sem jih vključevala v ta projekt.

Kako otrokom približati domovino?

Prvi šolski dan so bili učenci ob slovenski himni svečano sprejeti v tretji razred, kjer jih je na mizi pričakal slovenski šopek (nagelj, rožmarin, roženkraut), slovenska zastava in zemljevid Slovenije.

Ob pravljici O povodnem možu smo poiskali najpomembnejše stvari v življenju in oblikovali zapis, ki nas je na vidnem mestu spremljal celo šolsko leto: "Zaman si prizadevaš, da bi našel ceno mojemu očetu in materi. Dražja sta mi od zlata in biserov, dražja kot ves svet," je odgovoril deček povodnemu možu. (Iz pravljice O povodnem možu)

V naslednjih dneh smo se pogovarjali o domu in družini. Ljubezen do doma smo razširili na domovino. Seveda pa se brez muje še čevelj ne obuje, zato smo začeli graditi domovino. Najprej je vsak učenec narisal hiško in jo izrezal. Na vsako hiško smo pritrldili nalogo, s katero bomo gradili Slovenijo. Hiške smo pritrldili v naš slovenski kotichek. Naloge na hiškah so bile:

- Zahvalil(a) se bom.
- Potrpežljiv(a) bom.
- Naloge bom odgovorno opravljal(a).
- Upošteval(a) bom, da je vsak svobodan.

- Trudil(a) se bom za lep slovenski jezik.
- Doma bom nekoga razveselil(a).
- Ubogal(a) bom starše.
- Naučil(a) se bom nekaj novega o svoji domovini.
- Dan ljubezni.
- Spoštoval(a) bom tiste, ki mislijo in verujejo drugače kot jaz.

Vsako jutro je prvi reditelj izžrebal nalogo, s katero smo tisti dan gradili domovino. Drugi reditelj je poiskal hiško z ustrežno nalogo in jo pritrldil na zemljevid Slovenije. Vsak otrok pa je mesečno dobil majhno Slovenijo in na koncu pouka premislil, kako je

gradil Slovenijo. Glede na opravljeno nalogo si je v svojo Slovenijo narisal večjo oziroma manjšo hiško.

Med šolskim letom sem uvedla še pesem Gradim prijateljstvo, ki pa smo jo priredili v Gradim Slovenijo (Sem jaz, sem jaz, sem jaz gradim Slovenijo). Ko smo zapeli "gradim Slovenijo", so otroci dvignili svoje Slovenije.

Letos (2015/2016) poučujem v oddelku podaljšanega bivanja (PB) v kombinaciji 1., 2. in 4. razreda. Pripravljamo se na 25. rojstni dan naše Slovenije in odkrivamo ljubezen do domovine. K sodelovanju sem povabila še sodelavke in sodelavce, tako so se

Foto: Marta Premrl

v del projekta (Ljubezen do Slovenije je, da skupaj gradimo srečo) vključili učenci od 1. do 5. razreda naše podružnice, v pripravo in izvedbo zaključne prireditve pa vsi učenci naše šole, od 1. do 9. razreda.

Priprave in praznovanje

Priprave na praznovanje in praznovanje sem razdelila v tri sklope.

1. Spoznavanje naše domovine

Resnično lahko ljubimo le tisto, kar poznamo, zato smo s pomočjo filmov, knjig, iger, besedil Ali več ... spoznavali našo domovino.

2. Oblikovanje medsebojnih odnosov

Vzgoja za oblikovanje medsebojnih odnosov poteka spontano, ko spodbujamo otroke, da na drugem opazijo

kaj lepega, da se znajo zahvaliti, prositi za pomoč in jo nuditi, opaziti drugega, ki je v stiski. Sem lahko dodam pogovore in reševanje sporov.

Proces oblikovanja medsebojnih odnosov sem načrtovala pod geslom "Ljubezen do Slovenije je.":

- Ljubezen do Slovenije je, da skupaj gradimo srečo. V decembru smo skupaj gradili srečo. Petošolci so pripravili nekaj nalog, ki nam pomagajo do sreče. Pritrdili smo jih na vrteče kolo. Ko so otroci zjutraj prihajali v šolo, so zavrteli kolo in se trudili živeti izbrano nalogo. Vsak je dobil še trak papirja, na katerega je glede na opravljene naloge dnevno risal hiške. Pred prazniki smo s trakovi okrasili kozarce za vlaganje in vanje dali svečke. Tako so nastali svečniki sreče, ki so svetili v domovih otrok.

- Ljubezen do Slovenije je, da delimo pohvale. Otroci so izžrebali listek z imenom sošolca/sošolke, ga/jo opazovali, zapisali pohvale in zapise dali v škatlo. Ob koncu tedna smo pohvale razdelili. To dejavnost smo nekajkrat ponovili.

- Ljubezen do Slovenije je živeti v hiškah ljubezni. Razmišljali smo, kdaj je naš dom hiša ljubezni in kaj lahko vsak od nas stori za to. Izdelali smo darilne bone za pomoč pri domačih delih. Otroci so te bone podarili staršem in s tem tudi svojo pobudo in pripravljenost za skupno delo v družini.

V naš slovenski kotiček pa smo zapisali:

- Slovenija – država ljubezni
- Naš dom je hiša ljubezni, ko v njej prebivajo hvala, prosim, oprosti, pomoč, pogovor, tolažba ...
- Naša domovina Slovenija je država ljubezni, ko v njej prebivajo hvala,

prosim, oprosti, pomoč, pogovor, tolažba ...

3. Zunanje praznovanje

Oblikovali smo slovenski kotiček z mizico, pokrito s prtom, z izvezenimi nageljni in s slovenskim šopkom. Dodali smo še ideje za praznovanje dneva samostojnosti in enotnosti in dneva državnosti:

- Izobesimo zastavo.
- Doma okrasimo mizo s slovenskim šopkom.
- Pripravimo slovenske jedi.
- Lahko si ogledamo slovenski film, gremo na sprehod, izlet po Sloveniji.
- Naučimo se nekaj novega o Sloveniji.
- Zvečer se zberemo skupaj in prisluhnemo slovenski pravljici.
- Obiščemo stare starše in jih prosimo, da obudijo spomine na plebiscit in osamosvojitve, na osamosvojitveno vojno.

Ljubezen do domovine je vzgojiti cvetico za njen rojstni dan in skrbeti za čisto okolje. Vsak otrok je posejal v lonček nageljček in zanj skrbel. Ob tem smo opazovali drobno seme in razmišljali o življenju, ki je skrito v njem, o semenu, ki lahko z njihovo pomočjo zaživi. Ob rojstnem dnevu bomo iz teh lončnic sestavili število 25. Skrb za okolje pa teče nepretrgoma.

Zaključna prireditev

V šolskem letu 2015/2016 smo učiteljice PB zadolžene za pripravo zaključne prireditve. Predlagale smo, da bi za dan državnosti pripravili kratko prireditev, ki nas bi s plesom popeljala v 'Slovensko vas', kjer bodo stojnice, na katerih bodo učenci od 1. do 9. razreda predstavili tisti del Slovenije, ki ga bodo po programu obiskali na ekskurziji. Stojnice bodo razporejene po središču kraja, ena bo tudi v domu ostarelih. K sodelovanju so povabljeni starši in različne krajevne organizacije.

Na stojnicah bodo otroci skupaj s starši oblikovali šopke ali spleтали venčke, s katerimi bodo okrasili svoje domove. ■

Helena Štefanič

Medved Roško iz Roga**Kočevje: samozaložba, 2015****48 strani, cena: 15 EUR**

V knjigi najdemo pet zgodb o medvedu Rošku, ki je postal kralj roških živali. Avtorica je vsaki od zgodb dodala pesem z melodijo. Ob koncu knjige so predstavljene tudi naravne znamenitosti kočevskega področja.

Helena Štefanič

Gozdna nevesta**Kipi Staneta Jarma v Kočevju****Kočevje: samozaložba, 2012****110 strani**

Avtorica je s skupino otrok iz kočevskega vrta Cebelica poiskala vseh 33 kipov kiparja Staneta Jarma, njihovega rojaka. Otroci so si kipe ogledali in jih prikazali tudi s svojim telesom. Pripravili so razstavo fotografij kipov, tem pa dodali fotografije otroških upodobitev teh kipov. Knjigo bogatijo tudi zapisi otrok iz kočevskih šol, ki so v prispevkih razmišljali o vsakem od Jarmovih kipov.

Jorge Bucay

Pot samoodvisnosti**Ljubljana: Mladinska knjiga, 2016, 193 strani, cena: 19,95 EUR**

Neodvisnost pomeni, da nisi odvisen od nikogar. Prav vsi tako ali drugače potrebujemo druge. In če neodvisnost ni mogoča, če je odvisnost nezaželena, ker ne ponuja možnosti za razvoj, če je soodvisnost nezdrava ... kaj potem? Jorge Bucay, geštalterapevt in pripovedovalec zdravnih zgodb, je skoval besedo samoodvisnost. Popelje nas po labirintih naših notranjih poti. Pot samoodvisnosti nas bo privedla k samoizpolnitvi in sprejetju odgovornosti za svoje življenje.

Tina Brecelj

Stres in izgorelost pri učiteljih bolnišničnih oddelkov osnovnih šol**Diplomsko delo****Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2015**

Diplomsko delo obravnava pojav stresa in izgorelosti pri učiteljih v bolnišničnih oddelkih osnovnih šol. Zanimalo nas je, v čem se njihovo delo z vidika stresa in izgorelosti razlikuje od dela učiteljev na matičnih osnovnih šolah.

V raziskavi so sodelovali učitelji desetih slovenskih osnovnih šol, ki imajo oddelke v bolnišnicah. Ugotovili smo, da je za večino učiteljev njihovo delo precej oziroma močno stresno, največje obremenitve pa so povezane prav z otrokovo boleznijo. K temu prispeva tudi premalo možnosti za dodatna izobraževanja, ki bi jih ti učitelji potrebovali predvsem v zvezi z otrokovo boleznijo in njenim vplivom na njegovo šolsko delo ter na področju dela z otroki, ki so na zdravljenju v bolnišnici. Učitelji si najraje pomagajo s pogovorom, med dejavniki, ki pripomorejo k uspešnemu preprečevanju in premagovanju stresnih situacij, pa je najbolj prisotna podpora v družini in med prijatelji.

Kljub vsemu pa učiteljev z visoko stopnjo izgorelosti v naši raziskavi nismo imeli. K temu naj bi po njihovih ocenah prispevala jasnost vlog, nalog in ciljev dela bolnišničnega učitelja. Večina učiteljev doživlja nizko stopnjo izgorelosti, k zmerni stopnji pa prispeva ravno čustvena izčrpanost, kar je glede na najvišje ocenjene obremenitve tudi pričakovano. ■

Manca Žigante

Svet energije kot nosilec neformalnega izobraževanja za krepitev energetske pismenosti**Diplomsko delo****Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2016**

Diplomska naloga obravnava področje izobraževanja za trajnostni razvoj in koncept energetske pismenosti. V študiji primera je analizirano delovanje interaktivnega cen-

Prejeli smo

Niki Horin

Vrtnarček**Zabavna šola vrtnarjenja in čudoviti izdelki za male vrtnarje****Raziskuj – pridelaj – pojej – izdelaj**

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2016

60 strani, cena: 16,95 EUR

Katie Hewat

Kuharček**Zabavne aktivnosti na prostem****Preberi – pripravi – skuhaj – pojej**

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2016

60 strani, cena: 16,95 EUR

Helena in Franc Štefanič

Slovenska kolesarska Jakobova pot

Kočevje: samozaložba, 2015

Skye Byrne

Moč Erikove domišljije

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2016

44 strani, cena: 17,95 EUR

tra o energiji in energetiki. Slednji razvija inovativen način izobraževanja in predstavlja enega prvih multimedijskih izobraževalnih centrov na področju energetske pismenosti v slovenskem prostoru. Energija in energetika predstavljata eno izmed področij, ki pomembno vplivajo na trajnostni razvoj okolja, gospodarstva in družbe.

Poznavanje energetske vsebine in uporaba tega znanja v vsakdanjem življenju pomenita, da je nekdo 'energetsko pismen'. To pa posamezniku in družinam omogoča, da učinkovito uporabljajo energijo in se ozaveščeno odločajo o izbiri in izkoriščanju virov energije. Prav tako jim tovrstno znanje daje veščine za razumno komuniciranje in vrednotenje verodostojnosti podanih informacij s področja energetike.

Izobraževanje v Svetu energije pomembno prispeva k udeležanju trajnostnega razvoja ter h krepitvi energetske pismenosti, saj nudi strokovne, utemeljene in celovite informacije ter motivira ljudi za spremembo vedenja in mišljenja. Inovativni pristopi slonijo na interaktivnosti v izobraževanju in ponujajo konkretne izkušnje ter nova spoznanja, ki omogočajo sposobnost kritične refleksije. Razvoj interaktivnega centra je dodatna možnost za izobraževanje otrok in odraslih. ■

Špela Krobat

Šolski razvojni tim – od vizije do uresničitve Magistrsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2016

Novе ideje naj bi v šolske organizacije prenašali zagnani posamezniki v šolskih razvojnih timih (ŠRT), ki bi nato celotne kolektive navduševali za njihovo uvajanje. Idejno so jih začeli vpeljevati svetovalci Zavoda RS za šolstvo že v letu 2003, in sicer preko različnih projektov. V letu 2007 pa se je v mreži šol, ki so v kolektivu oblikovale ŠRT, zbralo kar 88 zavodov.

V empiričnem delu smo s pomočjo intervjujev s člani ŠRT na eni osnovni ter petih srednjih šolah raziskali različne poti oblikovanja in delovanja ŠRT. Intervjuvanci so kot razloge za oblikovanje ŠRT večinoma navajali potrebo po izboljšanju nekaterih področij delovanja na šoli in vpeljevanju sprememb na šolo. Ugotovili smo, da člani kolektiva kljub začetnemu odporu proti uvedbi ŠRT postopoma spoznavajo njegov pomen in si tudi sami želijo uvajati inovacije v svojo učno prakso. ŠRT pridobiva ugled in veljavo predvsem zaradi uvajanja smiselnih sprememb, ki jih šole potrebujejo. Dejavnosti, ki jih je izvajal ŠRT, so spodbudile nekatere pomembne vidike delovanja šol, ki zanje pravzaprav predstavljajo pomembne vrednote: sodelovanje, izmenjava mnenj, poslušanje, upoštevanje med člani kolektiva ter posledično na ravni organizacije. Zunanja pobuda se je v nekaj letih delovanja ŠRT vedno bolj izmenjevala z notranjo pobudo kolektiva, saj so se člani proučevanih timov iz 'kurirjev' med Zavodom RS za

šolstvo in svojimi kolektivi počasi prelevili v 'razvojnike': spodbujevalce in usmerjevalce razvoja na šoli. ■

Nina Krmac

Smernice za razvoj kompetenčnega okvirja kariernih svetovalcev na univerzah

Doktorska disertacija

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Edukacijske vede 2016

Doktorska disertacija se nanaša na kompetenčne okvirje kariernih svetovalcev. Za temeljito spoznanje delovanja, pomena in kakovosti kompetenčnih okvirjev je bila v začetku pozornost predvsem usmerjena v teorije, ki so se razvile na področju karierne orientacije. Vsaka se na svoj način nanaša na različne možnosti izbire poklica glede na osebnost posameznika ter kako se v različnih življenjskih obdobjih potrebe in zanimanja svetovancev spreminjajo. Prav zaradi različnih potreb svetovancev je pomembno, da so karierni svetovalci za opravljanje svojega dela opremljeni s točno določenimi kompetencami.

Foto: Benedikt Lavrih

Doktorska disertacija je tako temeljila na oblikovanju predloga kompetenčnega okvirja, ki smo ga realizirali s pomočjo temeljitega pregleda teoretskih spoznanj, intervjujev in vprašalnika, namenjenega kariernim svetovalcem. V raziskavo so bile vključene tri evropske države, in sicer Slovenija, Avstrija in Portugalska. Analiza podatkov prikazuje, da so med državami statistično pomembne razlike, kar nakazuje na to, da je treba specializirati kompetenčne okvirje za vsako državo posebej. Dodatno rezultati prikazujejo očitno povezavo med kompetencami, ki se nanašajo na specifična vsebinska znanja in med tistimi s področja medosebne inteligence. Končni rezultat dela prikazuje oblikovan kompetenčni okvir za karierne svetovalce, zaposlene na univerzah. Njegova zasnova ponuja nadgradnjo okvirja ne le glede na področje dela kariernega svetovalca znotraj kariernega centra, ampak tudi glede na to, kateri ciljni skupini služi. ■

Skupščina DKPS je kot reflektor

Člani DKPS smo se v soboto, 12. marca 2016, srečali v Ljubljani na letni skupščini. Redna letna skupščina društva je kot reflektor, ki osvetli vsa področja, kote in kotičke delovanja članov po vseh območnih skupnostih, odborih in organih društva. Ob tem, kar predstavimo in povemo o svojem delu, nas preveva spoznanje, da nas sicer ni veliko, svoje poslanstvo pa opravljamo pošteno in delo nas osrečuje.

Poleg poročanja in kritičnega pretrsa uspešnosti delovanja smo velik del srečanja posvetili pripravi svetoletnih romanj po škofijah, ki so bila v aprilu, po veliki noči. Romanja so bila resnična obogatitev življenja posameznikov in preko tega tudi obogatitev celega šolskega prostora.

Skupščino smo zaključili s sveto mašo; z globoko hvaležnostjo eden drugemu in Sv. Duhu, ki nas navdihuje in krepi v prizadevanju za uresničevanje vizije DKPS. ■

Helena Kregar

Veter je pihal na vseh romanjih

Za nas učitelje je letos glasno zapele aleluja. Na svetoletna romanja smo odšli po vseh slovenskih škofijah in skupaj z vsemi škofi ter mnogimi stanovskimi kolegi in prijatelji stopili skozi sveta vrata stolnice v Murski Soboti, v Novem mestu, na Ptujski Gori, na Brezjah, v Logu pri Vipavi in v Celju. Nekateri so romali tudi peš: k Mariji na Brezje s Kranja, na Ptujsko Goro z Lovrenca, iz Šentjerneja v Novo mesto, z Razdrtega v Log pri Vipavi.

Slišali smo zahvale naših škofov za vestno opravljanje učiteljskega poklica in mnogo vzpodbud za naprej, za držo usmiljenja do sebe, do otrok, staršev, za držo, ki nikogar ne izključuje. To je evangelijska naloga. Veseli smo, da ima DKPS program Človek za druge in druge dejavnosti, ki širijo kulturo usmiljenja in vsaj malo odgovarjajo na stiske ljudi našega časa. Na stojnici smo imeli zelo lepe lončke z napisom "Če si srčen, si srečen". To je postalo

geslo prostovoljcev v programu Človek za druge, ki letno zbere približno 70 prostovoljcev, ki vsak teden vadijo svojo srčnost. Verjamemo, da s tem postajajo srečnejši. To je bilo tudi eno od sporočil naših romanj.

Pripravili smo tudi posebno številko revije Vzgoja, posvečeno usmiljenju. To besedo smo želeli potegniti iz 'koša za smeti' in jo ponovno umestiti v svoj strokovni besednjak, da bi usmiljenje postalo kultura slovenskih učiteljev, učencev in družin. Ker je beseda vzgojiteljevo glavno orodje, smo za romanje pripravili majčke s Slomškoviimi besedami "Beseda je naših misli obraz". Oblikovanje osebnosti mladih poteka preko oblikovanja notranjih misli in besednega zaklada. Želimo, da bi izgovarjali besede, ki odražajo bogat notranji svet.

Izvedeli smo marsikatero zgodbo nezaposlenih učiteljev, slišali za razočaranje staršev, stiske učencev in učiteljev, pa tudi primere dobrih praks, z glednega sodelovanja med šolo in župnijo. Zaznali smo darežljivost učiteljev pri podpori našemu društvu. Ob evalvaciji romanj smo oblikovali plakat, na katerega smo zapisali, kako naprej: da poglobimo vero in se damo prenoviti Gospodu, opravljamo dela usmiljenja, sodelujemo v Karitas, gremo na obrobje, v domove upokojujencev, smo potrpežljivi do vsakega človeka, se odpovemo kakšni materialni dobrini v korist potrebnim, smo misijonarji v zbornici, okolici in tudi doma, se pridružujemo skupni molitvi.

Snovalci romanj smo vložili ure in ure zastojnega dela, pripravili plakate, zgibanke, molitvene ure in vložili precej denarja. Osrečuje nas zavest, da delamo, kar moremo in zmoremo. Srečni smo, da so nam škofje obljubili svojo molitev in podporo.

Na vseh romanjih je pihal veter. Verjamemo, da smo v svoja jadra ujeli svetleto milost, potrebno za naše delo. Nagovorili smo mnoge učitelje, odmevi so bili spodbudni: "Lepo je, da se srečujemo, spoznavamo, bogatimo drug drugega in sebe ... Vredno je vzeti si čas za druženje, za odpiranje Božjemu srcu, da dobimo moč za naprej ... Vstopiti skozi sveta vrata je enkratni občutek, poseben, svet tre-

nutek." Ključ do sreče je v srčnosti in usmiljenju. K temu nas vabijo papež Frančišek, naši škofje in ljubezen na dnu naših src. Se želimo prenoviti za srečnejšo prihodnost nas in naših otrok? ■

Magdalena Jarc

Odnos mati in hči – nikoli dokončana simfonija

V torek, 10. maja 2016, sta Škofijska karitas Novo mesto in DKPS, Območna skupnost Novo mesto, v sklopu Sožitja generacij pripravila zanimivo predavanje dr. Andreje Poljanec (psihologinje ter specialistke zakonske in družinske terapije) Odnos mati in hči – nikoli dokončana simfonija. Dvorano Baragovega zavoda v Šmihelu so do zadnjega kotička napolnile ženske: mame in hčerke. Biti mati in hči je nekaj svetega. V nadaljevanju predavanja si je vsaka mama oziroma hči zamislila, presodila in zapisala čustveni odnos: Vesela sem te. Vidim te. Zame si nekaj posebnega. Spoštujem te. Rada te imam. Tvoje potrebe so zame pomembne. Pri meni je zate varno. Razveseljuješ me. Pisale smo o svojem odnosu z mamo, narisale sebe in celoten družinski sistem.

Na drugem srečanju, 24. maja 2016, z naslovom Mama in hči – ali lahko sodelujeva, smo občutke povezali s teorijo ter primeri iz konkretnega življenja. Za mladostnice (od 14 do 22 let) je bil pripravljen poseben program, ko so z go. Damjano, po poklicu razredno učiteljico, razmišljale o vlogi mame v svojem življenju in o željah po spremembah v tem odnosu. Ostale udeleženke smo se s predavateljico spraševale, kako mati in hči lahko lepo sobivava, kako sva lahko povezani, kje so med nama zdrave meje. Dotaknile smo se tudi vprašanja, kako je lahko babica vključena v življenje mlade družine, pri čem si mlada mamica želi pomoči, kdaj pa potrebuje čas in prostor, da zaduha sama.

Bile smo navdušene, saj smo se poglobile v svoje občutke ter razmišljale o tem, kako živeti najino drugačnost v predanosti svojemu poslanstvu in sprejemanju druga druge. ■

Helena Murgelj

Območna skupnost Sveti Hieronim

Ob predavanju p. Silva Šinkovca v postojnskem župnišču o usmiljenju ter predstavitvi dela in poslanstva DKPS smo se tudi pedagoški delavci s Pivškega, Ilirskobistriškega, Vipavskega in Cerkljanskega odločili za včlanitev v DKPS.

V letošnjem letu smo tako ustanovili tudi območno skupnost (OS) DKPS. Za poimenovanje OS smo izbrali sv. Hieronima, saj je bil po zadnjih raziskavah rojen prav na območju naše OS in nas lahko kot cerkveni učitelj navdihuje in povezuje.

Pripravili smo načrt našega druženja in delovanja, ki zajema tvorno sodelovanje v dejavnostih DKPS, spodbujanje vzgojiteljev na vseh ravneh za aktivno sodelovanje v domačih župnijah, pridružili se bomo tudi svetopiškemu maratonu.

Sooblikovali smo letošnje svetoletno romanje učiteljev in vzgojiteljev v Logu pri Vipavi, ki je bilo 10. aprila letos. Kdor se čuti nagovorjenega, se nam lahko pridruži: leon.kernel@guest.arnes.si. ■

Leon Kernel

Slomškov večer v maju

Majska pedagoška sveta maša je bila izjemoma v torek. Po njej je bil Slomškov večer, ki so ga organizirali mladi pedagogi. Gostja večera je bila učiteljica ga. Jelka Lapajne. Najprej je spregovorila o svoje poučevanju. O časih, ko so bili učitelji na delovno mesto razporejeni z dekretom, o svojih učencih, vzornih urah na Ledini, pripravah na poučevanje in drugih doživetjih iz zakladnice pedagoškega dela.

V drugem delu se je spominjala akademika dr. Antona Trstenjaka, ki je dvajset let stanoval pri njih. Gospa Jelka je mnogokrat odpirala vrata številnim obiskovalcem, ki so pri dr. Trstenjaku iskali rešitve iz življenjskih stisk. V njenem pripovedovanju je bilo kljub zrelem letom čutiti veselje do življenja, zato je bil večer zanimiv za vse prisotne. ■

Magdalena Jarc

Molitev za domovino

Vsako prvo soboto v mesecu je na grobu Alojzija Šuštarja v ljubljanski stolnici molitev za domovino. Začnemo s sv. mašo ob 16.00, ki jo daruje p. Silvo Šinkovec. Prihodnji datumi: 2. julij, 6. avgust, 3. september 2016.

Duhovne vaje

Duhovne vaje za učitelje in druge:

- Nazarje, 26.–31. julij 2016,
- Ilirska Bistrica, 2.–7. avgust 2016.

Vodi: p. Silvo Šinkovec s sodelavci.

Prijave: duhovni.programi@gmail.com

Pedagoški atelje

Pedagoške delavce vabimo na ustvarjalno delavnico, kjer bomo izmenjali izkušnje, naredili strokovno in duhovno evalvacijo šolskega leta ter iskali nove poti pri reševanju vzgojnih dilem. **Izvedba:** Ljubljana, 8. in 9. julij 2016 **Vodi:** mag. Silvo Šinkovec **Prijave:** do 29. junija 2016 na tel. 01/43 83 987, dkps.seminarji@gmail.com.

Ekскурzija ob koncu šolskega leta

OS Celje vabi na ekskurzijo v Posavje, ki bo v soboto, 2. julija 2016. Ogleдали si bomo Jurklošter, Loko, Brestanico in Krško. V primernem kraju se bomo ustavili za sv. mašo in za kosilo. Odhod bo ob 8.30 iz Rimskih Toplic. Prijave na naslov stanislav.pirnat@siol.net.

Slomškov dan 2016

Tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev bo v soboto, 24. septembra 2016, na Ponikvi. Naslov letošnjega srečanja je Bodi v svoji besedi resničen, v dejanjih pravičen.

Poletna delavnica za otroke o nastopanju v javnosti

Se tudi vaš otrok boji nastopati pred razredom, ne zna povedati, čeprav se je doma pripravljala, ga je strah in si ne zna pomagati? Delavnico o nastopanju v javnosti za otroke, stare od 11 do 13 let, bo vodila mag. Hedvika Dermol Hvala. Na delavnici se bodo otroci naučili premagovati tremo, sestaviti svoj govor, izražati svoja stališča in izboljšati svojo prepričljivost.

Izvedba: 22.–24. avgust 2016 (vsak dan od 8.30 in 12.00)

Prijave do 12. avgusta 2016 (oz. do zapolnitve mest) na tel. 01/43 83 987, dkps.seminarji@gmail.com.

Seminarji 2016/17 za osebno in strokovno rast

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci

Kar učenec prinaša s seboj v svojem intimnem psihološkem svetu, pomembno vpliva na odnos z ostalimi učenci in učitelji. Odgovornost za odnos je vselej na strani odraslega/učitelja. Nadaljevalni seminar poteka v obliki izkustvene delavnice.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 18. 2. 2017, prijave do 7. 2. 2017

Vodi: Julija Pelc

Dinamika v skupini

Skupina lahko delo voditelja podpre ali podre. Kako sodelovati s skupino in s tem spodbujati ustvarjalnost otrok in mladih?

Obseg: 8 ur, do 15 udeležencev

Izvedbi:

I. izvedba: Ljubljana, 26. 11. 2016, prijave do 16. 11. 2016

II. izvedba: Ljubljana, 28. 1. 2017, prijave do 18. 1. 2017

Vodi: Alenka Oblak

Vrt, učilnica življenja

Spoznali se bomo z živalskim svetom, ki ga obravnavamo kot pomoč pri vrtnarjenju ali nadlogo. Živalski obiskovalci nam s svojim pojavljanjem sporočajo ali je okolje zdravo ali ne.

Obseg: 4 ure

Izvedbi:

I. izvedba: Ljubljana, 16. 11. 2016, prijave do 7. 11. 2016

II. izvedba: Ljubljana, 8. 3. 2017, prijave do 27. 2. 2017

Vodi: Ivan Esenko

Učinkovito nastopanje v javnosti

Za vse, ki želijo usvojiti osnovna načela učinkovitega govornega nastopanja, oblikovati živ, prepričljiv in učinkovit stil govorjenja, vzpostaviti stik s skupino in pritegniti pozornost poslušalcev.

Obseg: 8 ur; do 15 udeležencev

Izvedbe:

Začetni seminar:

I. izvedba: Ljubljana, 15. 10. 2016, prijave do 5. 10. 2016

II. izvedba: Ljubljana, 11. 3. 2017, prijave do 1. 3. 2017

Nadaljevalni seminar:

Ljubljana, 8. 4. 2017, prijave do 29. 3. 2017

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Inteligenčna čustva

Čustva, njihov pomen in težave, ki jih imamo z njimi. Čustvena pismenost je osnova za čustveno inteligenco.

Obseg: 16 ur

Izvedbi:*Začetni seminar:*

Ljubljana, 26.–27. 8. 2016, prijave do 17. 8. 2016

Nadaljevalni seminar:

Ljubljana, 13.–15. 1. 2017, prijave do 4. 1. 2017

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja

Pomen in znaki visokega in nizkega samospoštovanja, razvoj samospoštovanja, možnosti za pridobivanje novih pozitivnih izkušenj. Seminar daje nova znanja in vključuje vaje za osebni razvoj.

Obseg: 16 ur

Izvedbi:*Začetni seminar:*

Ljubljana, 18.–20. 11. 2016, prijave do 9. 11. 2016

Nadaljevalni seminar:

Ljubljana, 10.–12. 2. 2017, prijave do 1. 2. 2017

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Osebni dnevnik

Seminar pomaga ozavestiti pretekle življenjske izkušnje in jih povezati v smiselno celoto. To deluje terapevtsko in prebujata ustvarjalnost. Udeleženci se naučijo uporabljati osebni dnevnik kot metodo osebnostne rasti.

Obseg: 32 ur (2 vikenda)

Izvedba: Ljubljana:

1. del: 11.–13. 11. 2016, prijave do 2. 11. 2016

2. del: 9.–11. 12. 2016, prijave do 30. 11. 2016

Vodi: mag. Silvo Šinkovec s sodelavci

Ustvarjalno reševanje težav in ne-nasilno sporazumevanje

Naučili se bomo, kako spremeniti spore in težave v ustvarjalne priložnosti za osebno rast in rast skupnosti. Skupaj bomo interaktivno raziskovali svoje sporazumevanje in konfliktno vzorce.

Obseg: 16 ur, do 8 udeležencev

Izvedba: termin bo določen naknadno

Vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Dan osebnega dnevnika

Za vse, ki so se seminarja Osebni dnevnik že udeležili in želijo nadaljevati, poglobljati in ohranjati delavniško izkušnjo.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 22. 10. 2016, prijave do 12. 10. 2016

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Supervizija za pedagoške delavce

Supervizijo za strokovne delavce v vzgoji in izobraževanju (vrtci, šole, dijaški domovi, vzgojni zavodi itd.) bo vodila supervizorka Julija Pelc. Udeleženci bodo v mali skupini osvetljevali različne situacije in vprašanja, povezana z vzgojnimi in pedagoškim delom z otroki oz. mladimi, ter iskali odgovore nanje. Program obsega 15 srečanj (vsakih 14 dni), vsako srečanje traja 3 šolske ure. **Prvo srečanje:** Ljubljana, 12. 10. 2016, ob 17.00

Kratke delavnice

Delavnice so dolge 2, 4 ali 6 pedagoških ur. Skupaj se dogovorimo za lokacijo, termin in ceno.

Biologija nasilja

Učence moramo vzgajati h krotanju in ne k sproščanju napetosti in jeze, ki se lahko sprevrže v nasilje. Nasilja v nobenem primeru ne moremo opravičiti z naravno danostjo človeka.

Vodi: Jože Mlakar

Ko se pedagog sreča s teorijo spola

Spoznali bomo nevarno neznanstvenost teorije spola in njeno pronicanje v šolski sistem. S pomočjo primerov dobrih praks iz tujine se bomo seznanili, kako kot pedagog delovati ob soočenju s teorijo oz. z 'novimi človekovimi pravicami' znotraj razreda ali šole.

Vodi: mag. Mojca Belcl Magdič

Logos – lepota besede in moč argumenta

Razmišljali bomo o lepoti, nujnosti in tudi odsotnosti razuma v človeškem delovanju. Preko preprostih logičnih in tudi življenjskih izzivov bomo opazovali našo prirojeno strast po razumevanju.

Vodi: dr. Damjan Kobal

Poganjki projektov

Učitelj spozna in usvoji učni pripomoček Poganjki projektov, ki vsebuje celovit skupek metod in orodij za izpeljavo projektov z učenci. Gre za

korake od oblikovanja ideje, načrtovanja, spremljanja do zaključka projekta. Vodi: certificirani projektni menedžer iz Združenja PMI Slovenija

Z otroki varno po internetu

Otroci internet nosijo ves čas s seboj. Kaj bi starši in učitelji morali vedeti in kaj lahko naredijo za varno uporabo svetovnega spleta? Česa si ne upajo oz. ne znajo vprašati o socialnih omrežjih?

Vodi: Klemen Jevnikar

S čim videoigre 'zagrabijo' otroka?

Za lažje razumevanje sveta videoiger bo predstavljen razvoj igralca in prakse igranja videoiger. Pogledamo tudi, s čim videoigre 'zagrabijo' igralca in kako ta načela uporabiti pri učenju.

Vodi: Barbara Kavčnik

Pedagogika igre

Udeleženci dobijo globlji vpogled v igro, njene značilnosti, kako jo najbolje uporabljati kot vzgojno, motivacijsko in učno orodje. Nekatere preizkusijo tudi v praksi.

Vodi: Barbara Kavčnik

Slomšek in naravoslovje

Anton Martin Slomšek se je zavedal, da je teoretično poznavanje fizikalnih zakonitosti pomembno za oblikovanje človeka. To je spodbuda, da mladim približamo naravoslovje in jih vzgajamo za razmišljanje z lastno glavo.

Vodi: Boris Kham

Vesolje – uganka ali skrivnost?

Na delavnici bo predstavljeno, kako lahko pri poučevanju naravoslovja spodbujamo k odkrivanju presežnega, kar pri učencih spodbuja opazovanje, čudenje in razmišljanje o življenju.

Vodi: Boris Kham

Informacije in prijave:

DKPS

Ulica Janeza Pavla II. 13

1000 Ljubljana

01/43 83 987

dkps.seminarji@gmail.com

<http://www.dkps.si>

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. Cene seminarjev so objavljene na naši spletni strani. Člani DKPS in tisti, ki pridobijo dodatnega udeleženca, imajo desetodstotni popust. Za študente veljajo posebni popusti.

The Focus Theme of the 70th issue of the Vzgoja magazine is the health of young people. We looked with some experts at the results of international research on health related behaviours in school-aged children among adolescents – HBSC 2014, carried out every 4 years by the World Health Organization. We focused on the Slovene area. In the introductory article Helena Jeriček Klanšček presents the most interesting and important results concerning Slovene teenagers aged 11, 13 and 15 years. Silvo Šinkovec correlates the results of the research with the educational plan in primary school and highlights some aspects that the founders of school life and educational plans should bear in mind. Helena Jeriček Klanšček and Anja Čuš advise teachers how to tackle health issues in the classroom, especially when it comes to mental health. Vanja Kiswardaj writes about learning stress experienced by students with special needs. Learning stress channeled in the right way results in higher resiliency – searching and strengthening of self-confidence and the ability to fend for oneself. Tanja Bečan thinks about students who end in hospital at the end of the school year due to psychosomatic illnesses. The author reflects on the cause the fact that we have some misconceptions and expectations towards school. Neža Miklič writes about child abuse and the responsibility of the adults to prevent it whenever and wherever they perceive it. This is an adult job; however, they often prefer to look away. Karmen Bizjak Merzel describes different forms of risk behaviour in adolescents in the last three years of the elementary school (alcohol, drug abuse) and reflects on their emergence and causes.

In our Interview Matevž Vidmar noted some important statements of guests at a discussion organized by the movement World Ethos in the Oton Župančič Library in May 2016. Marjan Batagelj, Ivo Boscarol, Branko Korže, Metka Penko Natlačen and Silvo Šinkovec discussed about how to create ethical economy. The moderator was Marko Pavliha.

In the rubric Ethos at School we offer a proposal for the implementation of workshops for teachers and other group leaders. Janek Musek writes about the integration of ethics and values into education. Danilo Kozoderc presents a module of workshops on work and creativity and provides an actual example of a workshop.

In the Teachers section Helena Jeriček Klanšček and Karmen Britovšek continue the cycle on stress experienced by students. This time they write about how parents and teachers can help students who are experiencing stress. Roman Globokar provides the final statements of the Congregation for Catholic Education at the World Congress of Catholic Education, taking place in Rome and Castel Gandolfi in November 2015 and adds some Pope's reflections uttered at this occasion.

In Spiritual Experience p. Janez Poljanšek derives from the Bible and writes about how important it is that certain things happen in life, although we cannot understand why.

In the section Class Teachers Metka Ban writes about the importance and methods of setting boundaries in the classroom. Marija Klančar writes about the significance of humor and provides some suggestions how teachers can incorporate it in lessons.

In the Parents section Janja Dermastja gives some suggestions for spending free time with children during summer. Ivan Esenko writes about the significance of books. He suggests that we should always take one when going to the nature.

In Fields of Education Milček Komelj presents the work of the painter Jelka Reichman, who has adorned the lower edge of the glass facades of the Pediatric Clinic in Ljubljana with her several meters long, distinctly longitudinal painting Four Seasons. It adorns the cover of our magazine as well. Franci Kolenec presents the work of a speech therapist when it comes to early prevention of speech and language disorders.

In the Volunteering section Petra Krulc writes about the importance of youth participation in voluntary activities, including the preparation of events, when young people show and build the areas where they excel and feel good about themselves. Thus they build a positive self-esteem.

In the section Experiences Marta Premrl writes about the project To Slovenia for its 25 Anniversary. She presents the ways they remembered this important anniversary in the classroom, learned about Slovenia and thus strengthened national awareness throughout the school year. In the rubric New Insights we traditionally publish some abstracts from the final (bachelor, master, doctor) works.

Written by: Erika Ašič
Translated by: Tanja Volk

Metka Ban, prof. nemškega jezika s književnostjo, poučuje na *Šolskem centru Novo mesto*. Ima 20-letne izkušnje s poučevanjem nemškega jezika, prevajanjem, razredništvom in drugim pedagoškim delom.

Tanja Bečan, vodja bolnišničnih šolskih oddelkov *OŠ Ledina*, se že več kot tri desetletja posveča vprašanju poučevanja dolgotrajno bolnih otrok in mladostnikov.

Karmen Bizjak Merzel, prof. slovenščine in italijanščine, poučuje slovenščino na *OŠ Danile Kumar v Ljubljani*. Izsledke iz prakse objavlja v strokovnih člankih. Posebej se posveča ranljivim skupinam osnovnošolcev (kronični bolniki, socialno ogroženi, posvojen).

Karmen Britovšek, univ. dipl. psih., je karierna svetovalka za brezposelne in iskalce zaposlitve na *Zavodu za zaposlovanje*.

Anja Čuš, mag. psih., opravlja pripravništvo na *Nacionalnem inštitutu za javno zdravje*. Zanima jo področje varovanja in krepite fizičnega in duševnega zdravja ter preprečevanje zdravju škodljivih življenjskih navad.

Janja Dermastja, dipl. ped., prof. nem., je certificiran in licenciran praktik NLP, 'coach' in mediator, vodi center za kakovostno življenje *Modra ura*. Ima 20 let delovnih izkušenj v šolstvu.

Ivan Esenko je pisatelj, fotograf, naravovarstvenik, po izobrazbi pa veterinarski tehnik. Vrsto let je delal v čebelarstvu in sodeloval tudi s češkimi strokovnjaki. Napisal je vrsto člankov in knjig o živalih v našem okolju, predava tudi po šolah in vrtcih.

Roman Globokar, dr. teologije, je docent na *Katedri za moralno teologijo na Teološki fakulteti v Ljubljani* ter direktor *Zavoda sv. Stanislava*. Napisal je vrsto člankov s področja moralne teologije in religijske pedagogike. Od leta 2004 je član *Komisije RS za medicinsko etiko* in od leta 2011 član *Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje*.

Helena Jeriček Klanšček, dr. soc. ped., je raziskovalka in znanstvena sodelavka na *Nacionalnem inštitutu za javno zdravje*. Je avtorica številnih člankov in knjig s področja duševnega zdravja ter zdravja otrok in mladih ter predavateljica na različnih fakultetah.

Vanja Kiswardaj, dr. defektologije, na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem* poučuje bodoče vzgojitelje, razredne učitelje in inkluzivne pedagoge. Je tutorica za študente s posebnimi potrebami.

Marija Klančar, prof. angleškega jezika, poučuje na *Osnovni šoli Mirna*.

Franci M. Kolenec, dr. znanosti, prof. defektologije, svetnik.

Milček Komelj, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve (2011) predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani*. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je izredni član SAZU, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

Danilo Kozoderc, univ. dipl. inž. elektrotehnike, prof. soc. in filozofije. Več let je poučeval na srednji šoli, bil skavtski voditelj in trener. Danes se v *Zavodu Stimetris* ukvarja z naravoslovjem za otroke, vodi delavnice karierne orientacije za mlade ter soustvarja program *Etika* in vrednote v vzgoji in izobraževanju.

Petra Krulc že 9 let poučuje na srednji strokovni šoli.

Neža Miklič, univ. dipl. soc. del., univ. dipl. sociologinja; dolgoletna kriminalistka, ki se je aktivno ukvarjala s preiskovanjem najrazličnejših oblik zlorab in nasilja v družini. Je avtorica preventivnega projekta *Policist Beno, kaj pa zdaj?* Sedaj je predavateljica kriminalistike na *Višji policijski šoli na Policijski akademiji*.

Janek Musek, prof. dr., je redni profesor za občo psihologijo na *Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani*. Raziskuje in predava na področju osebnosti, vrednot, etičnih standardov, kognitivne psihologije, psihičnega blagostanja in zdravja ter razvoja in oblikovanja stabilne družbe prihodnosti. Doma in v tujini je objavil več kot 500 besedil, od tega nad 100 znanstvenih člankov, 49 knjig, učbenikov oz. znanstvenih monografij.

Janez Poljanšek, DJ, mag. teologije, deluje v *Ignacijevem domu duhovnosti* v Ljubljani. Je voditelj duhovnih vaj in podobnih programov, ki pomagajo udeležencem vstopati v lastno srce in odkrivati njegovo bogastvo.

Marta Premrl je že 37 let učiteljica razrednega pouka na *OŠ Renče*. Z možem sta 20 let vodila *Šolo za zakon*.

Silvo Šinkovec, DJ, mag. psih., defektolog in teolog, ima izkušnje s svetovalnim delom, vodi duhovne vaje, različne seminarje ter več šol za starše. Je supervizor, predavatelj različnim skupinam ter avtor številnih strokovnih člankov, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent *DKPS*.

Matevž Vidmar, univ. dipl. teolog, je zaposlen kot pastoralni asistent (poučuje v različnih župnijah). Aktivno je udeležen na vseh ravneh pastoralnega delovanja.

Radio Ognjišče vabi na

romanje v Fatimo

s posebnim letalom z letališča Jožeta Pučnika

Ljubljana - Brnik, 8. in 9. oktober 2016

Prijave na številki 01 20 06 111

Radio Ognjišče vabi na: Tiz. Brobovski, Fotoplet, Foto: ARD

Časnik

||||||| SPLETNI MAGAZIN Z MERO |||||

**VSAK TEDEN KOLUMNA
ZORANA MILVOJEVIĆA**
Z VEČ KOT
35 LETI PRAKSE
V INDIVIDUALNI,
PARTNERSKI IN
SKUPINSKI PSIHOTERAPIJI

www.casnik.si

Žepni koledar Vzgoja 2016/17

Cena na uredništvu je
5,50 EUR (+ poština).
Prvim 20 naročnikom
poštino podarimo.

Informacije in naročila:
<http://www.dkps.si>,
01/43 83 987 ali
dkps.seminarji@gmail.com.

DRUŠTVO
KATOLIŠKIH
PEDAGOGO
SLOVENIJE
DKPS

SVETOLETNO ROMANJE V RIM ZA PEDAGOGE IN PRIJATELJE

DKPS in Aritours vabita pedagoge in ostale na svetoletno romanje v Rim, Vatikan in Assisi.

Romanje bo **od 2. do 5. novembra 2016**. Duhovno vodstvo: p. Silvo Šinkovec.

Ogledali si bomo glavne rimske znamenitosti ter Center Aletti, kjer p. Marko Rupnik snuje mozaike in ustvarja mednarodno ekumensko skupnost. Obiskali bomo cerkev sv. Ignacija in sobe, kjer je prebival sv. Ignacij Lojolski ter poromali skozi sveta vrata v baziliki sv. Petra v Vatikanu.

CENA: 299 EUR (za 45 udeležencev), 319 EUR (35 udeležencev)

Za otroke do 12. leta starosti 50 EUR popusta!

Za zgodnjo prijavo, do 15. julija 2016, Aritours podarja odstopnino v vrednosti 15 EUR!

Cena vključuje: avtobusni prevoz po programu, cestnine, parkirnine in takse, avtobusna dovolilnica za center Rima, 3 polpenzioni v hotelu 3* (dvo-posteljne sobe, TWC), vstopnina v katakombe, vsi zunanji ogledi po programu, duhovno in strokovno vodstvo, organizacija in izvedba romanja, nezgodno zavarovanje in DDV.

Možna doplačila: enoposteljna soba: 75 EUR.

Način plačila: 50 EUR ob prijavi, možnost odplačevanja na obroke brez obresti do konca leta.

Odstopnina: 15 EUR (v primeru dokumentirane višje sile).

Splošni pogoji so sestavni del programa in so objavljeni na spletni strani www.aritours.si

Prijave do zapolnitve prostih mest na Društvo katoliških pedagogov Slovenije: 01/43 83 987, dkps.seminarji@gmail.com

Jelka Reichman: Štirje letni časi

Slika na stekleni fasadi Pediatrične klinike v Ljubljani, mešana tehnika, 2008